

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НАВЧАННЯ
БЕЗ МЕЖ

Тетяна Рубля,
Тетяна Щеглова,
Ірина Мед

МИСТЕЦТВО

6
клас

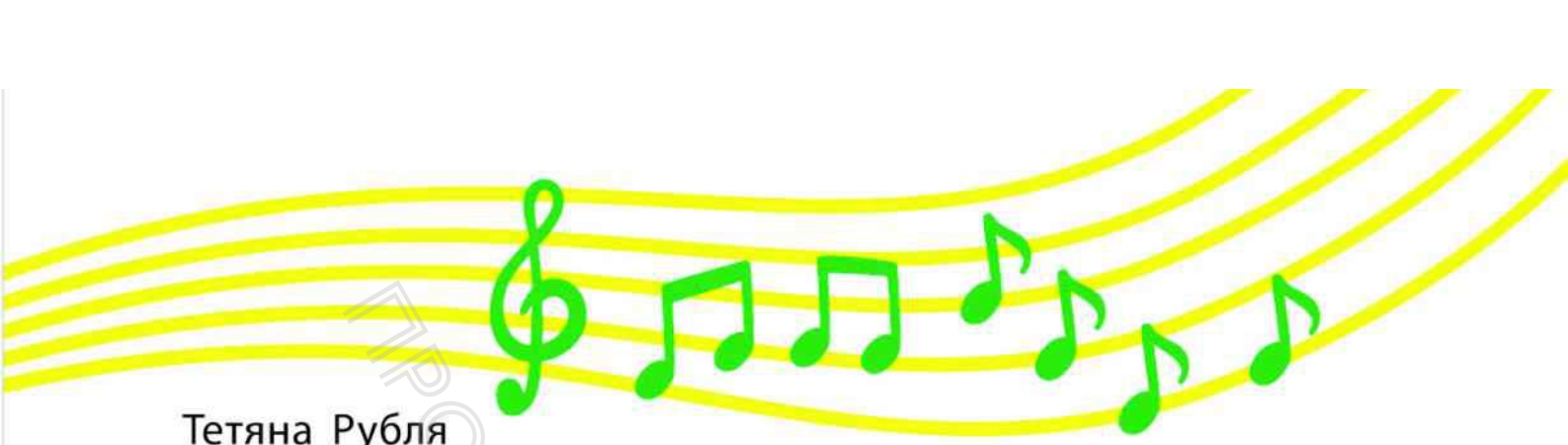
Тетяна Рубля, Тетяна Щеглова, Ірина Мед

«Мистецтво»

підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів
загальної середньої освіти

Видавництво «Ранок»

Створено відповідно до модельної програми
інтегрованого курсу «Мистецтво. 5–6 клас»
для закладів загальної середньої освіти
(автори Л. М. Масол, О. В. Просіна).

Тетяна Рубля
Тетяна Щеглова
Ірина Мед

МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу
для 6 класу
закладів загальної
середньої освіти**

Рекомендовано
Міністерством
освіти і науки України

rnk.com.ua/102714

Електронний
інтерактивний додаток
до підручника

Харків
Видавництво «Ранок»
2023

Любі шестикласники і шестикласниці!

Минулого року ви познайомилися з різними видами мистецтва, дізналися про особливості їхньої мови — засобів художньої виразності. Мистецтво стало для вас більш зрозумілим. А тепер перед вами відкривається іще одна таємниця художньої творчості. Ви дізнаєтесь, як знайомі вам мистецтва взаємодіють між собою, відображаючи усе розмаїття життя, втілюючи фантазію й оспівуючи талант людини.

Кожен твір — невеличка розповідь. Мистецтву підвладні будь-які сюжети й теми. Але протягом багатьох століть незмінно найважливішими, тобто вічними, вважаються теми історії, природи та людини.

Щоб краще зрозуміти задум митця/мисткині, правильно схарактеризувати особливості твору, потрібно визначити його сюжет та побудову. Зробити це допомагають жанри. Саме із їхнім розмаїттям ви і познайомитесь протягом року. Вони стануть наступними сходинками до пізнання світу гармонії і краси.

Бажаємо вам успіхів!

Умовні позначення

Запам'ятовуємо

Творимо красу

Спостерігаємо, міркуємо,
пояснюємо

Працюємо самостійно

Співаємо та гарємо

Підсумовуємо та
узагальнюємо

БАГАТОГРАННІСТЬ І РОЗМАЇТТЯ МИСТЕЦТВА

Чи замислювалися ви, що таке мистецтво? Це здатність людини додавати до реальності прекрасне й отримувати від цього естетичне задоволення. Також мистецтво — один зі способів пізнання світу. Справжнє мистецтво завжди робить людину мудрішою, добрішою, сильнішою.

Усі види мистецтва розрізняють за певними ознаками. **Просторові** (архітектура, живопис, графіка, скульптура, декоративно-прикладне, фотомистецтво) показують навколишню дійсність, різні події та явища у формі плоских або об'ємних зображень. **Часові** (музика, література) визначаються творами, які ми сприймаємо протягом їхнього виконання.

Також існують і **просторово-часові** або синтетичні (театр, кіно, цирк, естрада, телебачення, хореографія). Їхня художня мова поєднує елементи просторових і часових мистецтв.

Розгляньте твори. Визначте, до яких видів мистецтва вони належать. Розкажіть про особливості художніх мов цих мистецтв.

У більшості видів мистецтва існує розподілення творів відповідно за темами й об'єктами зображення. Це розподілення називають **жанрами**. Винятком може слугувати архітектура, яка не має поділу на жанри.

! **Жанр** — сукупність художніх особливостей твору, які визначають його сюжет та композиційне рішення.

Знання жанрових особливостей у різних видах мистецтва дозволяє нам краще розбиратися у великому розмаїтті творів.

Жанри образотворчого мистецтва		
<i>Пейзаж</i>	<i>Портрет</i>	<i>Натюрморт</i>
<i>Анімалістичний</i>		<i>Сюжетно-тематичні</i>

Поділ на жанри в образотворчому мистецтві побудований на тому, що зображує художник/художниця — красиви, людей, тварин, предмети. Часто різні жанри переплітаються між собою в одному творі,

збагачуючи зміст образів та ускладнюючи сюжет. Найкраще такий художній прийом митці/ мисткині застосовують у живописі й графіці.

Розгляньте твір 3. Серебрякової. Художниця поєднала в ньому три жанри: портрет доньки Катрусі, натюрморт (композиція предметів на столі) та побутовий (сюжетна сценка). Поміркуйте, яку роль відіграють ці жанри. Вони доповнюють одне одний чи якийсь із них можна назвати головним? Обґрунтуйте свою думку. Придумайте сюжет за картиною.

3. Серебрякова.
Катруся з натюрмортом

У музичному мистецтві жанри розрізняються за походженням, способами виконання творів, побудовою, змістом, особливостями засобів художньої виразності. Таке жанрове розмаїття зумовлене побутуванням й призначенням музики.

Одні твори відображають особисті почуття людини, інші спрямовані на сприйняття великим загалом. Деякі жанри нерозривно пов'язані з народним мистецтвом, інші виникли під час розквіту певного художнього стилю.

Жанри музичного мистецтва		
<i>Вокальні</i>	<i>Інструментальні</i>	<i>Музично-театральні</i>

Проаналізуйте схему. Наведіть приклади музичних творів різних жанрів, із якими ви познайомилися на уроках мистецтва в минулі роки.

Синтетичні види мистецтва є органічним поєднанням або відносно вільною комбінацією рівних видів мистецтва, що утворюють якісно нове та спільне естетичне ціле.

Жанри синтетичних видів мистецтва		
<i>Театральні</i>	<i>Ігрове кіно</i>	<i>Циркові</i>
<i>Хореографія</i>	<i>Естрада</i>	<i>Телебачення</i>

Розгляньте світлини. До яких видів мистецтва належать ці твори? Які почуття та емоції вони викликають у вас?

Знайомлячись із розмаїттям світу мистецтва, нам важливо пам'ятати, що будь-який твір не є звичайним копіюванням дійсності. У ньому немає жодної випадкової або незначної деталі. Навпаки, твір є складним художнім образом, що виражає ставлення митця/мисткині до різних життєвих явищ.

Як ви розумієте вислови: «Мистецтво стирає кордони», «Мистецтво створює світ»? Обґрунтуйте свою відповідь.

Пригадайте улюблений твір мистецтва. Підготуйте про нього розповідь: кількома реченнями доведіть, чому саме із цим твором мають познайомитися ваші друзі/подружки.

ЛЮДИНА ТА ЇЇ ДУХОВНИЙ СВІТ

Образ людини — провідна тема мистецтва. Скульптура, графіка й живопис передають особливості зовнішнього вигляду особистості; музичне мистецтво перетворює на мелодії її почуття та емоції; в архітектурі виражено прагнення людини змінювати світ за законами краси і гармонії. Отже, у різних видах художньої творчості обов'язково присутній образ людини.

ПОРТРЕТ У ВИДАХ МИСТЕЦТВА

Портрет як жанр образотворчого мистецтва виник у давнину. Перші портрети були тісно пов'язані з релігійними віруваннями. І не завжди вважалося за потрібне досягнення схожості із певною людиною. Зрештою правдивість зовнішності стала суттю портрета. Крізь століття до нас дійшли чудові взірці образів відомих та невідомих особистостей.

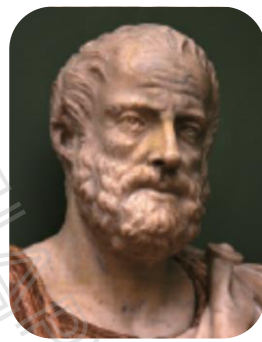
Розгляньте твори. Що їх об'єднує? Що ви можете розказати про кожний художній образ?

Невідомий художник.
Портрет дівчинки

Т. Шевченко.
Автопортрет

Голова Арістотеля.
Мармур

Портрét (портрétний жанр) — жанр образотворчого мистецтва, в якому зображується людина або група людей, відтворюється зовнішність, індивідуальність, характер.

Проаналізуйте таблицю. Розкажіть, у яких видах мистецтва створюють портретні зображення. Назвіть художні засоби, які допомагають митцям/мисткиням передати образ людини.

Портрет у різних видах мистецтва		
Образотворче		Декоративно-прикладне
Графіка	Скульптура	Ювелірне мистецтво
Живопис	Фотографія	Вишиванка
		Аплікація (техніка силует)

За формою зображення визначають портрети **погрудний, поясний, поколінний, на повний зріст**.

С. Андерсон.
Весняне цвітіння

А. Верроккйю.
Дама з букетом

Ф. Кричевський.
Портрет пота Т. Шевченка

За кількістю зображених осіб розрізняють **одиначний та груповий** портрети.

Дж. Д. Леслі.
Портрет дочки

Ф. Хальс.
Родинний портрет на фоні пейзажу

Талановито створений портрет — це справжня розповідь. Кожен митець-портретист/мисткиня-портретистка створюють образ людини по-своєму. Вони прагнуть якомога більше розповісти про зображувану особу (вік, особливості зовнішності, рід занять, соціальне положення, уподобання та ін.), розкрити її внутрішній світ. Усі деталі в портреті є важливими — поза людини, одяг, оточення, аксесуари. Вони допомагають нам відчувати час, у якому жила людина.

Проаналізуйте особливості портретів за формою зображення. Як ви схарактеризуєте цих осіб?

А. ван Дейк.

Портрет Вільгельма
Оранського з нареченою
Марією Стюарт

І. Труш.

Портрет дочки Оксани

О. Рокачевський.

Портрет літньої селянки

Відтворіть за допомогою аплікації (різаної чи рваної) свої літні розваги з друзями/подругами. Створіть портретну композицію «Літо». Пам'ятайте про правила безпечної праці під час роботи з ножицями і клеєм.

У вільну хвилину зробіть кілька фотопортретів людей з власного оточення. Проаналізуйте їхній зафіксований емоційний стан у різних ситуаціях.

ДУХОВНИЙ СКАРБ ЖИТТЯ

Пісня — найпоширеніший і найдавніший вид вокальної музики, адже першим «музичним інструментом», за допомогою якого людина почала створювати музику, був голос. Він здатен передавати інтонаційні відтінки почуттів, змінювати тембр, динаміку — тобто володіє багатьма засобами музичної виразності.

Розрізняють народну та авторську (професійну) пісню. Також пісенні твори розрізняють за складом, жанрами, формою виконання, призначенням.

Пісня — словесно-музичний твір, призначений для співу. Існують два основні види пісні: народна, автори якої невідомі, та професійна, літературного походження, створена композитором і поетом.

Пісенний жанр	
<i>Народні пісні</i>	<i>Професійні пісні</i>
• Обрядові (календарно-обрядові, родинно-обрядові) • Родинно-побутові • Епічні (історичні, думи, балади) • Соціально-побутові (козацькі, чумацькі, робітничі) • Жартівливі і танцювальні	• Святкові (вітальні, про свята) • Ліричні (романси, серенади) • Патріотичні, воєнні • Дитячі, юнацькі • Авторські (бардівські) • Розважальні (жартівливі, сатиричні)

Обидва різновиди пісні постійно взаємодіють між собою: композитори/композиторки часто використовують у своїй творчості елементи народної пісні, а популярні авторські твори перетворюються на народні.

Українська пісня є однією зі святинь нашого народу, його гордістю і красою, найціннішим духовним скарбом. Із давніх-давен Україна славилася піснями, що передавалися від покоління до покоління як реліквія.

Пісенний твір завжди передає особистісні почуття людини, викликаючи у нас певний настрій під час слухання. Так само, як в образотворчому мистецтві портрет розповідає про людину, у музичному мистецтві пісня змальовує її внутрішній світ. Що хвилює особу, про що вона думає, мріє, чим хоче поділитися із нами, які почуття переживає (ніжність, кохання, тугу, гордість, веселощі) — усе це можна знайти в піснях. Саме тому їхнє жанрове розмаїття таке велике.

Збірка українських народних пісень
у виконанні А. Солов'яненка та
Державної академічної капели бан-
дуристів

А. Солов'яненко

Послухайте українську народну пісню «Чорнії брови, карії очі» у виконанні видатного українського співака Анатолія Солов'яненка. Які ваші враження від прослуханого твору? До якого жанру належить пісня?

Більшість пісень, як народних, так і літературного походження, написані в куплетній формі з приспівом.

Прослухайте та виконайте пісню. Про що в ній розповідається? Як музика передає характер твору? В якій музичній формі написана пісня?

Буде Україна на Землі

Вірші і музика Н. Май

1. Ми — твоє майбутнє, Україно,
Твої вірні доньки і сини,
І допоки наша пісня лине —
Буде Україна на Землі!

Приспів:

На Землі, на Землі,
Буде Україна на Землі.
Знаю я, віриш ти,
Буде Україна на Землі!

2. Тільки у єднанні наша сила,
У піснях, що знає цілий світ.
То земля квітучая зростила
Наш козацький український рід.

Приспів.

Підготуйте розповідь про улюблену у вашій родині українську народну пісню.

Уявіть себе композиторами та композиторками. Запропонуйте свою мелодію до віршованих рядків Н. Красоткіної.

Народна пісня. Найдорожча, мила.
Вона в душі щоденно й уві сні.
Над цілим світом розпускає крила...
Там, де людина, там її пісні.

НАРОДНІ ОБРАЗИ В МИСТЕЦТВІ

Від покоління до покоління передає національне мистецтво коштовний скарб — любов до рідного краю. Воно передає самотність народних уявлень про красу, оспівуючи її в живописних і музичних образах.

ОБЛИЧЧЯ РІДНОГО КРАЮ

Показати в жанрі портрета своїх земляків/землячок — це означає дібрати й відобразити найяскравіші національні риси народу. Постать портретованої особи, її одяг, оточення мають розкривати задуманий сюжет полотна. Отже, художники/художниці вивчають традиції народного костюма, шукають найбільш виразні й глибокі образи людей, роблять чимало ескізів.

Ескіз — попередній начерк, що передає задум художнього твору, окремої його частини.

В ескізі намічаються композиційна побудова, просторові плани, основні колірні співвідношення майбутнього твору.

Розгляньте ескізи Тараса Шевченка до портретів українців та українок. Що ви можете сказати про задуми художника? Чим ескіз відрізняється від готового твору?

Т. Шевченко. Портрет
Ликери Полусмакової

Т. Шевченко.
Діти М. Кейкуатова

Т. Шевченко.
Дівчина з рушником

Головний акцент в картині можна виділити тоном, виразністю форми. Другорядні деталі зображують більш узагальнено, менш чітко, щоб вони лише доповнювали і допомагали розкривати зміст образу моделі.

Розгляньте портрети. Визначте елементи, що відображають національні риси образів. Які деталі творів є другорядними?

В. Бернадський.
Кримська татарка
(Наречена)

М. Пимоненко.
Юнак у солом'яному
капелюсі

І. Їжакевич.
Матуся іде!

В українському мистецтві окрім особистих рис людини портрети виражають і найяскравіші загальнонаціональні риси нашого народу. Твори немов проникнуті музикою. Доберіть до цих картин відповідні народні музичні твори (танці або пісні).

А. Монастирський.
Запорожець

І. Дряпченко.
Портрет дівчини

С. Бондаренко.
Портрет хлопчика

Часто у портретних зображеннях митці/мисткині залишають найбільш характерні риси предмета і відкидають непотрібні деталі. Такі зображення називають *стилізованими*.

Стилізація — декоративне узагальнення зображуваних персонажів та об'єктів (фігур, предметів) за допомогою спрощення, зміни форми, об'ємних і колірних співвідношень.

Проаналізуйте стилізовані зображення. Визначте, в якому з творів стилізація виконана за мотивами петриківського, косівського розпису або вітражу. Пофантазуйте, які народні пісні можуть виконуватися у даних сюжетах.

Н. Курій-Максимів.
Україночка

Петриківський
розпис «Козак Ма-
май»

М. Заграй.
Розписана кахля

Виконайте стилізоване зображення українця/ українки (за вибором). Намагайтеся передати народний характер образу. Матеріали для завершення роботи в кольорі оберіть самостійно.

Робота в групах. Створіть невеличку добірку портретів на тему «Обличчя рідного краю». Підготуйте її у вигляді слайд-шоу.

СПІВАЄ ДУША УКРАЇНИ

Народна пісня — дзеркало, в якому можна побачити образ народу, його звичаї, доля. В українській пісні, у її чародійній силі криється одна з таємниць нашої незламної душі. Вона завжди окрилює, зв'язує нас в одну цілість, на яких би землях ми не жили.

Народні пісні України зачаровують мелодійністю. Немає жодної події з життя чи побуту, які не були б оспівані народною творчістю.

Із якими жанрами народної пісні можна порівняти ці твори образотворчого мистецтва? Наведіть приклади відповідних народних творів.

Н. Стегура.
Колискова

С. Гординський.
Гуцули

М. Білас.
Колядники

І. Айвазовський.
Чумаки на відпочинку (фрагмент)

Народна картина
«Козак-Мамай»

Найдавнішими народними піснями є календарно-обрядові — веснянки і гаївки, купальські й петрівчані, обжинкові й жниварські, колядки та щедрівки. Їм надавали ритуального значення, наділяли магичною силою.

Бойові звияти та слава козацьких старшин відображені в історичних піснях. Сповнені урочистості, завзяття, ці твори звучали по всій Україні — у творчості народних співців-кобзарів, і в козацьких кошах, і в хатах.

Е. Базилянський.
Дозор запоріжців у степу

В. Мусієнко.
«Несе Галя воду»

Розмаїттям тем і сюжетів відзначаються **родинно-побутові** пісні. У них всебічно і глибоко розкрито почуття людини в різних життєвих ситуаціях. Відповідно до тематики і змісту розрізняють пісні ліричні (про кохання), про родинне життя й долю, а також розважальні жартівливі.

Послухайте пісню «Несе Галя воду». Визначте її художні особливості. До яких родинно-побутових пісень належить твір?

Пригадайте та виконайте пісню «Буде Україна на землі». Придумайте до неї ритмічний супровід.

Пограйте у музичну гру «Відгадай пісню»: запропонуйте друзям/подругам фрагменти народних творів, інсценуючи їх.

ЛЮДИНА ТА ЇЇ ПОЧУТТЯ

Мистецтво допомагає людині краще зрозуміти себе й інших. Воно, немов дзеркало, у якому відображаються наші почуття та емоції. Завдяки художнім творам ми можемо оцінити себе, краще побачити або виразити свій духовний світ. Будь-яка мистецька творчість в усі часи — це розповідь про людину.

ПОРТРЕТ ДУШІ

Відвідуючи галереї та музеї образотворчого мистецтва, ми часто бачимо невеликі за розміром портрети, схожі на світлини. Споглядаючи образи цих людей, ми немов знайомимося із ними, зазираємо у їхній внутрішній світ. Саме тому ці твори називають **камерними портретами**.

Камерний портрет — це різновид портретного жанру, який використовує поясне, погрудне або поплічне зображення людини на нейтральному фоні. Залежно від персонажів, портрети, і зокрема камерні, поділяють на чоловічі, жіночі, дитячі та змішані.

Розгляньте портрети. Складіть невеличкі розповіді про людей, зображених на них. Які почуття викликає у вас кожний образ?

Дж. Ромні.
Дитячий портрет

О. Станкевич.
Родинний портрет

К. Коро.
Циганка з мандоліною

Важливе значення для камерного портрета має *ракурс* — поворот голови, положення обличчя відносно глядача/глядачки. Його використовують для підкреслення емоційності зображення.

Найпростішими видами ракурсу є анфас і профіль, а найскладніший для написання портрета — напівфас.

Види ракурсів		
Фас (анфас)	Напівфас	Профіль
		

О. Мокрицький.
Портрет дружини

А. Дюрер.
Портрет молодого
чоловіка

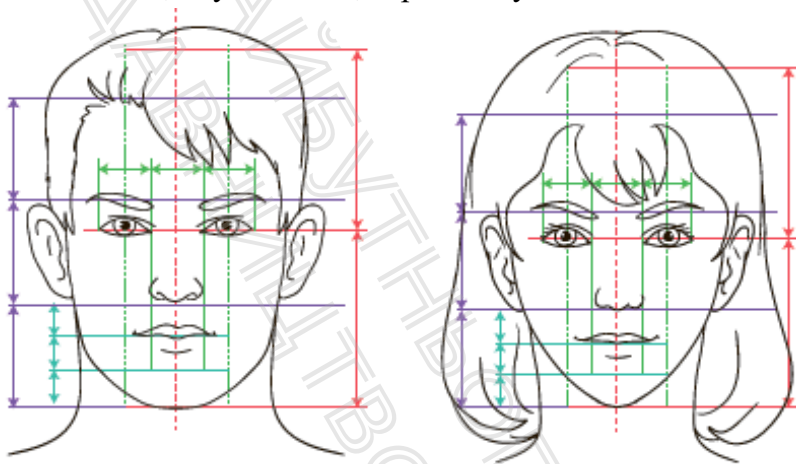
П. делла Франческа.
Портрет Фредеріго
Сфорца

Розгляньте портрети, виконані в різних ракурсах. Який твір, на вашу думку, викликає враження безпосереднього спілкування моделі з глядачем? Який показує відстороненість від глядача? У якому портреті якнайкраще передано перебування особи наодинці зі своїми думками?

Під час роботи над камерним портретом художник/художниця ставить перед собою завдання — передати якомога точніше не лише зовнішні риси своєї моделі, а й створити образ, який розповідатиме про головні особливості характеру портретованого. Так виникає композиційна будова камерного портрета: невибагливий фон, який не відволікає нас від споглядання, виразні положення тіла та вираз обличчя і, звичайно, «живий» погляд. Адже очі — дзеркало душі.

Нейтральний фон створює атмосферу усамітненості, допомагає виділити на картині саме постать людини. Камерним портретам притаманна делікатність, вдумливість, стримана уважність.

Форма обличчя кожної людини має свої особливості. Але зазвичай основні пропорції залишаються незмінними. Проаналізуйте пропорції обличчя чоловіка та жінки.

Намалюйте у графіці камерний портрет людини, яка слухає романс або серенаду. Які емоції відображатимуться на її обличчі? Самостійно оберіть ракурс і колірну гаму для фону картини. Розкажіть про створений образ своїм друзям/подругам.

Перегляньте світлини з власного фотоархіву. Визначте, які з них можна віднести до камерного портрета. Поясніть свій вибір. Як часто ви робите такі світлини? Чому?

ЛІРИЧНІ МОТИВИ

У різних країнах світу існують ліричні пісні про кохання — одне з найяскравіших та найважливіших у житті людини почуттів.

Музичне мистецтво країн Європи, починаючи з XVI ст., визначило пісні про кохання із чутливою мелодією як окремий пісенний жанр — «романс».

Романс — камерний вокальний твір ліричного характеру для голосу з інструментальним супроводом.

*М. де Караваджо.
Лютніст*

*Невідомий автор.
Іспанський романс*

Як жанр музики романс згодом розширив свої межі, з'явилися його різновиди: елегія, балада, драматичний монолог. Порівняно з піснею, у романсі використовуються більш складні форми і засоби виразності. Романс ніколи не виконується без акомпанементу, тому що інструментальна партія бере участь у створенні музичного образу.

Послухайте романси: «Не забудь» (муз. Б.-Ю. Яновського, вір. Б. Стельмаха) та українську народну пісню-романс «Ой не світи, місяченьку» (у виконанні Квітки Цісик). Що є спільного у звучанні двох творів? Як музика передає почуття?

В італійській мові є слово «серената», що в перекладі означає «ясний, відкритий». Саме такі риси характеризують іще один пісенний жанр — серенаду. Виконання її творів нагадує театралізовану виставу: юнак надвечір приходить до оселі коханої та висловлює свої почуття у співі.

Серенада — камерний вокальний твір; лірична вокальна або інструментальна п'єса, пов'язана з поетичними образами кохання.

А. Ватто.

Італійська серенада

Послухайте «Вечірню серенаду» Ф. Шуберта та інструментальну «Серенаду місячного світла» американського композитора й аранжувальника Глена Міллера. Під час слухання творів з'ясуйте, які засоби музичної виразності використали композитори.

Перегляньте фільм «Квітка. Голос в єдиному екземплярі», присвячений 60-річчю співачки.

ОСОБИСТІСТЬ МИТЦЯ

Розглядаючи картини або слухаючи музику, ми, звичайно, уявляємо їхніх авторів/авторок. Завдяки творам мистецтва нам вдається подивитися на світ їхніми очима, пережити їхні емоції й почуття. Проте ці талановиті особистості стануть для нас ближчими, якщо самі розкажуть про себе.

ЩИРА РОЗПОВІДЬ ПРО СЕБЕ

Епоха Відродження стала часом народження і розквіту портретного жанру, а разом із ним його різновиду — автопортрета як самостійного жанру. Такі твори є своєрідною розповіддю автора/авторки про самих себе.

Автопортрет — портрет, у якому митець/мисткиня зображують самих себе.

Розгляньте автопортрети. Чим вони зацікавили вас? Проаналізуйте форми зображень, ракурси, ретельність виконання малюнка. У якому творі основою композиції є дзеркало?

Т. Яблонська.
Автопортрет

Ф. Кричевський.
Автопортрет

З. Серебрякова.
Автопортрет

Особливість створення автопортрета полягає в тому, що його автор/авторка мають відверто зазирнути у власний духовний світ. І вирішити це складне завдання дуже непросто, адже твір вийде правдивим, якщо розповідь про себе буде щирою, без прикрас.

Поширеність автопортретів серед митців/мисткинь минулих століть пов'язана із тим, що багато хто з них, постійно удосконалюючи свою майстерність, використовував себе в якості безкоштовної моделі. У результаті виникали серії автопортретів, які майстри писали протягом усього життя.

Яскравим прикладом може слугувати добірка творів видатного голландського художника Рембрандта Хармса ван Рейна. Протягом життя митець створив близько 80 автопортретів.

Розгляньте автопортрети Рембрандта і Т. Шевченка, створені в різні роки. Визначте головні (незмінні) елементи образів. Проаналізуйте, як змінювалося ставлення митців до себе, їхні характери.

В українському мистецтві серією графічних та живописних автопортретів прославився Тарас Шевченко. Ці твори яскраво доповнили його біографію. За ними можна побачити, які життєві випробування спіткали поета й художника, який слід вони залишили в його душі.

В автопортреті, як і в інших видах портрета, важливим є відтворення емоційного стану людини. Щоб правильно його передати, потрібно визначити положення брів, форму очей та вуст. Простежте, як їх змінення допомагає відобразити певний настрій.

С. Левицька.
Автопортрет

Е. Віже-Лебрєн.
Автопортрет
із дочкою

Г. Мюнтер.
Автопортрет

Створіть ескіз власного автопортрета в техніці графіки простим або кольоровими олівцями. Для зручності використовуйте попередньо зроблену світлину. Надайте своєму обличчю вираз, що якнайкраще відображатиме ваш характер.

Робота в групах. Поспостерігайте за обличчями людей різного віку на вулиці, у школі. Виконайте портретні начерки своїх рідних і друзів/подруг. Організуйте в класі підсумкову презентаційну виставку творів на тему «Назустріч одне одному».

ДРУЖНЄ СПІЛКУВАННЯ В ПІСНІ

Пісня як музичний жанр тривалий час лишалася безіменною. У різних країнах середньовічної Європи її поширювали народні співці°— трувери, ваганти, барди, лірники. Їх об'єднувало майстерне виконання не лише популярних народних пісень, а й власних.

Середньовічна мініатюра
«Трувер і менестрель»

Середньовічна мініатюра
«Спів трувера»

Поміркуйте, чому саме струнні музичні інструменти використовували музиканти-пісенники.

Митці самі створювали вірші й музику до своїх пісень. Традиційними інструментами, на яких вони акомпанували, були струнні. У своїй творчості середньовічні музиканти використовували народні мотиви, але переробляли їх за власним задумом, застосовуючи імпровізації. Так поступово пісні набували авторства.

Авторська (бардівська) пісня — пісенний твір, в якому авторство (музики й віршів) та виконання належить одній особі.

Пісні, написані музикантом, вирізнялися з-поміж народних творів тим, що яскраво представляли особистість самого митця. Свої почуття, думки він виражав у поетичній формі, підсилюючи мелодією пев-

ний настрій. Усе це створювало враження щирого спілкування зі слухачами.

Особливістю авторських пісень є те, що їх створюють не за замовленням, а за натхненням, покликанням душі. Вони зберегли свою багатогранність, проявляючись у таких жанрах, як ліричні серенада та романс, розповідні балада та дума, романтична елегія та ін.

Американський бард Б. Ділан

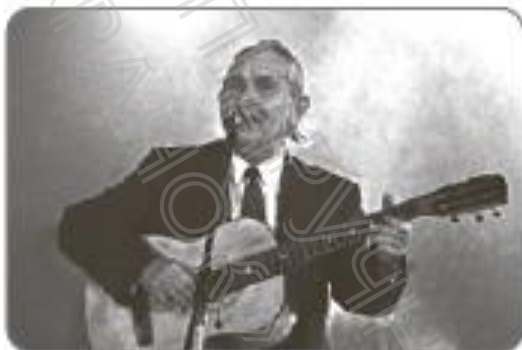
Італійський бард. Л. Тенко

В Україні авторська пісня набула значного розвитку в 60-ті роки ХХ ст. Серед перших українських бардів був Анатолій Горчинський. Він намагався створити національну «гітарну ліричну пісню», яка б відповідала запитам свого часу.

Кобзар, лірник, бард, рокер, публіцист-декламатор — це все одна людина, Едуард Драч. Особливо його творчий талент проявився під час запису альбому «Небо України».

Е. Драч

А. Горчинський

Послухайте авторські пісні: А. Горчинський «Росте черешня в мамі на городі»; Е. Драч «Небо України». Поясніть зв'язок музики і текстів пісень. Який настрій вони викликали у вас?

Розучіть та виконайте пісню «Музика». Під час слухання показуйте рух мелодії рукою.

Музика

Вірші І. Боровик

Музика Ю. Рожкової

1. Що заспокоїть нас у горі,
Печаль журби змахне з чола
І викреше вогонь із серця?
Це може тільки — Музика!
Поглянь, у неї сильні крила,
Підхопить будь-кого вона.
І вже немає місця злому
Там, де з'явилась Музика!

2. Вбирається у пишні шати,
Завжди красива, молода.
Нікому в світі не підвладна
Чудова й горда Музика.
Не відає вона кордонів,
Із вічністю заручена.
Весь світ об'єднує любов'ю,
В житті панує — Музика!

Приспів:

Музика, музика —
Вона легка, прозора й ніжна.
Музика. Музика —
Як вітерець весняно-свіжий.
Музика, музика —
Без неї щастя не буває.
Музика, музика —
Серця закоханих єднає.

Робота в групах. Дослідіть творчість сучасних українських бардів. Розкажіть про них на уроці.

УРОЧИСТІСТЬ ОБРАЗІВ

Урочиста святковість, пишнота — одна з найважливіших тем мистецтва, особливо минулих століть. Зазвичай вона пов'язана з історією державності, суспільним життям, видатними подіями або особистостями. Творам цієї тематики властиві піднесеність, яскравість, значущість.

ВЕЛИЧ У ПОРТРЕТІ

В усі часи люди, наділені владою, прагнули залишити уславлену пам'ять про себе та свою родину. Разом з історичними пам'ятками на допомогу їм приходило мистецтво. Зали розкішних палаців, замків прикрашені гарними великими полотнами із зображеннями правителів/правительок, очільників духовенства та ін. Так у світовому мистецтві XVIII ст. склався певний тип портрета, який отримав назву — парадний.

! **Парадний портрет** — це різновид портретного жанру, створений з представницькою метою.

Г. Ріго.

Парадний портрет короля Людовіка XIV
у залі Аполлона Версальського палацу

Мета написання парадного портрета полягає в створенні образу видатної особи. Щоб підкреслити високе суспільне положення людини, художники використовували у композиції твору низьку лінію горизонту, що посилювало величність сприйняття зображення. Так у глядачів виникає враження, що постать ніби височить над ними.

У творі портретована особа зазвичай зображена у повний зріст, на фоні пейзажу або в інтер'єрі. Усі предмети інтер'єра, розташовані на полотні, дуже ретельно добиралися митцями, адже виконували не декоративну роль, а символічну.

Трон, корона, вишита золотом та підбита коштовним хутром накидка° — ознаки найвищої влади; ордена, коштовна зброя, книги — символи політичних і державних досягнень. Розкішний одяг та прикраси підкреслювали не лише особисті статки, а й багатство очолюваної країни.

Розгляньте парадні портрети. Дослідіть, як постави, положення рук та вирази обличчя «розповідають» про головні риси державних осіб. Який образ втілює дієвість, який — зосередженість та спокій, а який є уславленням величі?

Ж. О. Д. Енгр.
Портрет імператора
Франції Наполеона

Ф. Ксавер.
Портрет королеви Ве-
ликої Британії Вікторії

К. Маратта.
Портрет Папи Римського
Климентія IX

В українському живописі парадного портрета провідними образами були видатні діячі духовенства та козацької старшини. Яскравими прикладами слугують портрети Петра Могили та чернігівського полковника Василя Борковського.

На відміну від європейських традицій, українські митці зображали на полотні не лише осіб, а й герби їхніх старовинних родів. Художня манера написання дещо нагадувала іконопис.

Портрет митрополита
Петра Могили

Портрет полковника
Василя Борковського

Легендарні постаті часто є збірними образами — поєднанням найкращих людських рис, втіленням управлінських і воїнських чеснот.

Історія нашої держави зберегла імена видатних правителів і правительок давнини: легендарні князі Кий, Щек, Хорив і їхня сестра Либідь, відомий князь Ярослав Мудрий, княгиня Ольга. Вони є засновниками нашої державності.

Пофантазуйте і уявіть князя або княгиню. Виконайте парадний портрет за уявою.

Робота в групах. Іспанський художник Дієго Веласкес був придворним митцем короля Іспанії Філіпа IV. Він створив цілу галерею парадних портретів короля та членів його родини. Улюбленою моделлю митця була дочка короля Маргарита-Тереза. Створіть презентацію її дитячих портретів.

Д. Веласкес. Портрет інфанти Маргарити Терези

МУЗИКА, ЩО УСЛАВЛЮЄ

У музичному мистецтві особливе місце посідають жанри урочисто-парадних пісенних творів. У них звучать почуття патріотизму, гордості, пошани. Висока образність поетичних текстів та піднесеність музики створюють надзвичайно виразні твори, які викликають у нас хвилювання. Їх зазвичай виконує хор, підкреслюючи мету створення — єднання людей навколо важливої ідеї, уславлення спільних духовних цінностей.

П. Чубинський

Національний академічний хор
імені Григорія Верьовки

М. Вербицький

Розгляньте світлини. Зі створенням й виконанням якого гімну пов'язані ці митці/мисткині? Що ви відчуваєте під час його слухання?

Гімн — жанр урочистої пісні, яка возвеличує та прославляє кого-небудь або що-небудь. Давньогрецькою мовою це слово означає «величальна пісня».

Існують гімни: державні, духовні, на честь якоїсь установи, спілки, історичної події тощо. Визначними засобами музичної виразності цих творів є розмірений темп, урочистий піднесений настрій музики, широка наспівність. Серед найвідоміших у світі — Гімн Європейського Союзу («Ода до радості») та старовинний гімн студентського братерства «Гаудеамус» («Веселімося»).

Послухайте Гімн ЄС (вірші Фрідріха Шиллера, музика Людвіга ван Бетховена) та «Гаудеамус». Порівняйте ці твори. Як їхні назви відображають характер музики?

Будівля Європарламенту.
Страсбург, Франція

Фрагмент середньовічного
барельєфа «Студенти на лекції»

Разом із державними гімнами існують і духовні. В Україні таким є молитва «Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни», авторами якого є композитор Микола Лисенко і поет Олександр Кониський. Нині цей твір вважають духовним гімном України.

Послухайте гімн «Боже, Великий, Єдиний...». Чому, на вашу думку, цей твір не втрачає популярності? Який настрій він передає?

У XVII ст. на основі релігійних текстів з'явився новий жанр духовної вокальної музики — **ораторія**. Її твори дещо нагадують оперу, оскільки мають такі самі елементи: арії, речитативи, вокальні ансамблі. Проте в ораторіях, на відміну від опери, відсутнє сценічне дійство і головним є хоровий спів.

Ораторія — великий концертний твір на певний сюжет для солістів, хору й симфонічного оркестру.

Послухайте хор «Аллилуя» з ораторії Г. Ф. Генделя «Месія». Проаналізуйте художні особливості твору. Які музичні інструменти підкреслюють красу хорових голосів?

Розучіть та виконайте разом із однокласниками/однокласницями пісню «Гімн дитинства». Передайте під час співу належний для твору настрій.

Гімн дитинства

Вірші і музика Аїди Ніколайчук

1. Коли міцним колом стає дітвора,
Я вірю: надія країни — жива.
І в душах дитячих палає вогонь,
Запалить він світло з маленьких долонь.

Приспів:

Зорепад надій,
Дитинство освяти,
У щастя майбутнє
За руку проведи.
Зорепад надій,
Сердець дитячих дзвони —
Вони б'ються в унісон.

2. Я долю далеку прошу про одне:
Дітей України нехай береже.
В кожному серці зросте богатир,
За дітьми надія, щастя і мир.

Приспів.

3. Ти чуєш, як спів почала Україна,
Співа колискову для доньки і сина.
У пісні цій мир, про добробут слова.
Та пісня — то є молитва жива.

Приспів.

Що таке гімн? Які особливості засобів музичної виразності має цей жанр?

Схарактеризуйте жанр ораторії. Із яким іншим жанром музичного мистецтва його можна порівняти?

ОБРАЗИ СЛАВИ ТА ЗВИТЯГИ

Урочистий і піднесений настрій в мистецтві передають твори, покликані надихати нас, викликати глибокі проникні почуття. Сподіваючись або слухаючи їх ми відчуваємо захоплення.

ВШАНУВАННЯ ВИДАТНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

У жанрі парадного портрета особливо виділяється галерея творів, що передають зображення відомих історичних осіб верхи на коні. Такі картини отримали назву *кінний портрет*. Здебільшого до нього зверталися ушановані військовими перемогами полководці або монархи. Хоча, віддаючи дань моді, героїнями ставали й представниці найпочесніших родів.

Кінний портрет — різновид парадного портрета, у композиції якого портретована особа зображена верхи на коні.

Розгляньте твори. За якими деталями можна зробити висновок, що це саме парадні портрети? Схарактеризуйте колірну гаму картин. Звучанням яких музичних інструментів можна озвучити ці твори?

Ш. Лебен.
Король Людовік XIV

Д. Веласкес.
Королева Маргарита
Австрійська

Е. ван Дейк. Принц
Томазо Франческо до
Савойя-Каріньян

У європейському живописі кінний портрет набув поширення з XVI ст. Проте таке композиційне рішення художники запозичили у скульптури часів Давнього Риму. Саме тоді митці започаткували традицію ушляховувати військові подвиги імператорів, зображуючи їх в образах вершників.

У скульптурі сформувалися й головні особливості кінного портрета: передання руху в положенні тіла коня, гордовита постаць вершника/вершниці у пориванні рішучого жесту. Ці правила побудови героїчного образу стали традиційними у живописі.

Б. Кафка.
Кінна статуя національного героя
Яна Жижки. Прага. Чехія

Кінна статуя давньоримського імператора Марка Аврелія.
Рим, Італія

Е. Фрем'є. Пам'ятник національній героїні Жанні д'Арк.
Париж, Франція

А. Домінік.
Кінна статуя ерцгерцога Карла. Відень, Австрія

? Розгляньте твори українського мистецтва в жанрі кінного портрета. Що ви знаєте про цих історичних особистостей? Запропонуйте музичні твори до них.

Ф. Стовбуненко.
Козак-бандурист на
коні

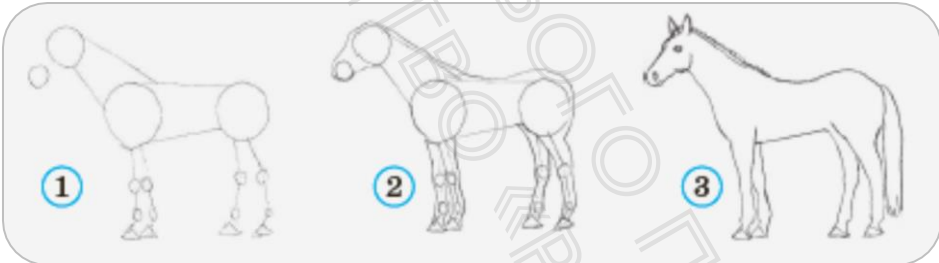
В. Шевцов, М. Жаріков та ін.
Пам'ятник гетьману Петрові
Сагайдачному. Київ

О. Міщук. Пам'ятник
князеві Данилі Галиць-
кому. Тернопіль (світ-
лина І. Крочака)

Пофантазуйте і створіть парадний портрет історичної по-
статі козака на коні. Скористайтесь зразком малювання коня. Поста-
райтесь надати урочистої виразності та руху образам коня
і вершника.

Уявіть себе мистецтвознавцями/мистецтвознавицями.
Оберіть портрет та підготуйте стислу розповідь про нього за планом.

- Вид образотворчого мистецтва.
- Жанр портрета.
- Особливості композиції.
- Кількість персонажів.
- Ракурс особи/осіб.
- Символічне значення атрибутів.

ПІДНЕСЕНІ ПОЧУТТЯ В МУЗИЦІ

Музичне і літературне мистецтва мають багато спільних рис художньої мови: ритм, темп, настрій та ін. Союз музики і літератури проявився не лише в пісенному жанрі. Існує ще один музичний жанр, який не може існувати без літератури, це — **кантата**.

Кантата — жанр вокально-хорової музики, твір урочистого або лірико-епічного характеру, що складається з кількох закінчених номерів.

Кантата є цілісним твором, де усі частини з'єднані між собою однією тематикою. Вона виконується солістами/солістками, хором у супроводі оркестру. Серед авторів кантат велика когорта українських композиторів, і зокрема, Микола Лисенко, Левко Ревуцький, Станіслав Людкевич, Денис Січинський.

Виконання кантати Д. Січинського
«Дніпро реве»

Д. Січинський

Кантата «Дніпро реве» на текст В. Чайченка посідає одне з центральних місць в усій творчій спадщині Січинського. Вона виховує любов до рідної землі, розвиває інтерес до історії українського народу.

Хоровий концерт — жанр вокальної музики, твори якого мають циклічну форму, частини чергуються за принципом темпових та динамічних контрастів.

Духовний концерт

Пам'ятна дошка
А. Веделю. Київ

Серед українських митців відомим композитором хорових концертів XVIII ст. є Артемій Ведель. Його твори поєднали у собі традиції церковного співу, західноєвропейські класичні форми та інтонації українських народних дум.

Послухайте уривок хорового концерту Веделя «Ти моя кріпость, Господи». Які почуття викликає у вас твір?

Пригадайте та виконайте пісню «Гімн дитинства» з ритмічним супроводом.

Послухайте пісні з репертуару хору хлопчиків Libera. Підготуйте характеристику твору, який вам сподобався найбільше.

ТВОРИ, ЩО РОЗПОВІДАЮТЬ

Мистецтво — мова, що не потребує перекладу. Розтлумачити зміст образотворчого або музичного твору нам допомагають засоби художньої виразності, за допомогою яких він створений. У кожному мистецькому жанрі ці засоби «оживляють» твори, перетворюючи їх на цікаві розповіді.

СПІВЗВУЧЧЯ ОБРАЗІВ

Щасливе життя людини неможливе без оточення рідних людей та ширих друзів/подруг. Саме із ними пов'язані наші кращі почуття й спогади. І зберегти чудові миті єднання родини або дружнього кола покликаний жанр портрета.

Розгляньте портрети дітей. У якому із творів, на вашу думку, митець прагнув показати своє милування дитинством, а в якому підкреслити особливості різних характерів? Обґрунтуйте свою відповідь.

Л. Симон.

Діти художника

Я. Матейко.

Діти художника

Відповідно до кількості осіб і творчого задуму, окрім індивідуального портрета, розрізняють парний, подвійний та груповий.

Парний портрет (пандан) — два окремі портрети, однакові за форматом і розміром, які пов'язані між собою спільним художнім задумом.

Зазвичай парні портрети зображують подружжя. Композиція пан-данів побудована на контрастах двох образів: у кожному показані найяскравіші риси характеру особистості. Єднають ці зображення однакові ракурси, положення постатей, фон.

Л. Кранах Старший.

Парний портрет Йоганнеса Куспиниана і його дружини

Р. Санті.

Парний портрет подружжя Доні
(Аноль та Маддалени)

! Подвійний портрет — портрет, на якому зображені дві особи, об'єднані спільною композицією та настроєм.

Головна особливість цих картин — щирість та узгодженість образів. На одному полотні зображені люди у звичній для них обстановці або зайняті спільною справою.

І. Труш.
Гуцулка з дитиною

З. Серебрякова.
Дівчатка біля роялю

Е. ван Дейк.
Лорди Джон
і Бернард Стюарти

? Розгляньте портрети. Що, на вашу думку, об'єднує зображених на них осіб? Схарактеризуйте колірну гаму кожного з творів: вона підкреслює подібність чи відмінності образів?

Велика любляча родина, дружнє товариство представників якоїсь професії, урочисте зібрання очільників громадської спільноти — це традиційні теми групового портрета. Твори схожі на театралізовані сценки.

! **Груповий портрет** — портрет, на якому зображено не менше трьох осіб, об'єднаних у спільній обстановці.

? Розгляньте твори. Чому для одного з них обрана сцена ділової зустрічі, а для іншого — спільного відпочинку? Як кольори і деталі одягу підкреслюють єдність образів? Запропонуйте музичні твори, що передали б настрій кожного портрета.

Г. ван ден Екхаут.
Офіцери Гільдії бондарів та
виноробів

П. Пікассо.
Родина Солер

Розкажіть у малюнку про своїх друзів/подруг або рідних. Створіть груповий портрет, на якому зобразить осіб, із якими вас пов'язують почуття дружби, довіри, щастя та ін. Оберіть кольори, що якнайкраще підкреслять характер кожного образу.

Підготуйте невеличку доповідь про особливості портретів-панданів: з якої нагоди їх створювали, як розташовували постаті людей на полотні, із яким портретним жанром їх можна співвіднести (камерним чи парадним)?

ОПОВІДАННЯ МОВОЮ МУЗИКИ

У середні віки європейське музичне мистецтво збагатилося новим пісенним жанром — **баладою**. Спочатку це була хороводна пісня. Проте згодом цей жанр змінився, перетворившись на сюжетну розповідь.

Балада — це віршований твір на героїчну, легендарну або казкову тему розповідного характеру. Якщо це вокальний твір, то музика тісно пов'язана із сюжетним розвитком поетичного змісту.

У музичному мистецтві твори жанру балади вирізняються ліричним, подекуди таємничим, задумливим настроєм, особливою наспівністю мелодії. Її розвиток супроводжується зміною емоційних відтінків, нагадуючи захопливу розповідь. Виконуються балади зазвичай сольо — одним співаком/співачкою.

К. Кундман.
Пам'ятник Францу Шуберту.
Відень. Австрія

К. Шуберт.
Вид на Мюльштайнхорн

Найвідомішим прикладом жанру музичної балади є «Лісовий цар». Автор поетичного тексту — видатний німецький письменник Йоганн Гете, а музики — австрійський композитор Франц Шуберт.

Послухайте баладу Ф. Шуберта «Лісовий цар». Схарактеризуйте особливості розвитку мелодії: чим вона нагадує розповідь?

Жанр балади популярний і в українському музичному мистецтві. Зокрема відомий композитор Володимир Івасюк створив «Баладу про мальви». Вона написана на вірші Богдана Гури. У творі оспівується незгасаючий біль матерів, чії діти не повернулися з війни.

М. Посікіра та Л. Яремчук.

Пам'ятник

В. Івасюку. м. Кіцман

Прослухайте «Баладу про мальви» В. Івасюка. Які почуття до матері висловлює автор у цій пісні? Схарактеризуйте засоби музичної виразності твору.

Наступний музичний жанр, що сформувався у давні часи, це — **рапсодія**. Її творцями були мандрівні музиканти, які виконували під музичний супровід легенди, пісні, вірші.

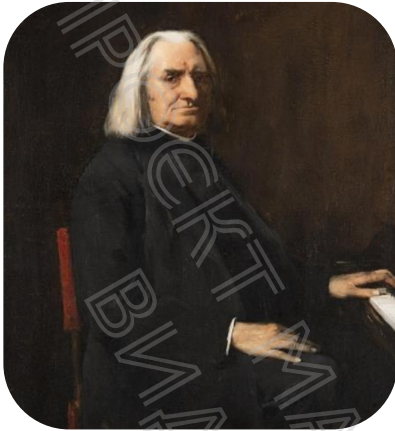
У Давній Греції цих співців називали рапсодами. Згодом у різних країнах цей пісенний жанр набув національної самобутності, тож і виконавців стали називати по-різному. Зокрема в Україні народних музикантів називали лірниками та кобзарями.

• **Рапсодія** — це вокальний або інструментальний твір вільної форми, вид музичної фантазії на народні теми.

Жанр інструментальної рапсодії пов'язують з ім'ям Ференца Ліста. Його «Угорські рапсодії» написані у вільній формі і являють собою фантазії на теми народних мелодій.

Яскравою подією в українському музичному мистецтві стала «Гуцульська рапсодія» композитора Георгія Майбороди. Мальовничу панораму Карпат зображено музичною мовою у чотирьох контрастних картинах. Рапсодія належить до репертуару інструментальних творів.

М. Л. Мункачі.

Ференц Ліст

Послухайте фрагменти творів: Ференц Ліст, «Угорська рапсодія №6»; Георгій Майборода, «Гуцульська рапсодія» (за власним вибором). Зверніть увагу на розвиток мелодій, їхнє ладове забарвлення. Якими почуттями наповнена музика творів?

Пригадайте і виконайте пісню композиторки О. Рожкової «Музика». Складіть до неї ритмічний супровід.

Робота в групах. У мережі Інтернет послухайте пісні В. Івасюка. Підготуйте доповідь про одну з пісень композитора, яка сподобалася вам найбільше.

У МИСТЕЦЬКОМУ КОЛІ

Мистецьке товариство дуже згуртоване. Часто його представники й представниці протягом багатьох років зберігають дружні стосунки, переймають творчий досвід, шанують талановитість одне одного.

ГАЛЕРЕЯ ЗІРКОВИХ ОБРАЗІВ

В образотворчому мистецтві жанр портрета визначив цілу галерею видатних особистостей. Створені засобами графіки, живопису або в пластиці, їхні образи дозволяють нам не лише побачити обличчя, а й краще зрозуміти людей, чия творча спадщина стала класикою.

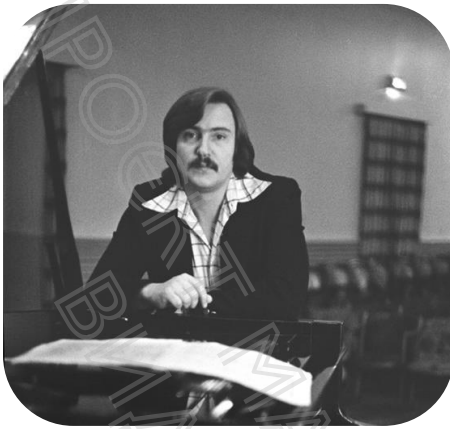
Розгляньте світлини і художні портрети. Поміркуйте, чим схожі та чим відрізняються реальні зображення мисткині/митця від їхніх художніх образів.

Художниця Т. Яблонська,
світлина

В. Бородай. Портрет
Т. Яблонської, скульптура

Композитор В. Івасюк, світлина

М. Горда. Портрет В. Івасюка

Натхнення, глибокі душевні переживання, творчий пошук — ось головні теми портретів, героями яких стають представники й представниці мистецтва. Розглядаючи ці образи, ми відкриваємо для себе їхні особистості.

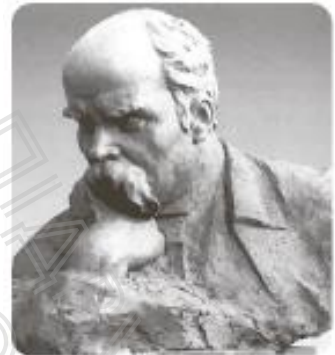
Розгляньте портрети. Які почуття, на вашу думку, передані в образах? Із творчістю кого із цих митців та мисткинь ви знайомі? Наведіть приклади творів.

В. Бородай. Портрет композитора Левка Ревуцького

Г. Кальченко. Портрет народної художниці К. Білокур

В. Агібалов. Портрет поета Т. Шевченка

М. Ярошенко.
Портрет
скульптора Л. Позена

І. Труш. Портрет
поетеси Лесі Українки

О. Полтавець-Гуйда.
Портрет акторки
Н. Сумської

Створюючи портрет митця або мисткині, головний образ іноді доповнюють красномовними деталями: зображеннями художнього приладдя, музичних інструментів, рукописів та ін. Актори та акторки часто постають перед нами у вигляді своїх найвідоміших ролей.

Розгляньте світлину й портрет відомої акторки українського театру і кіно Наталії Ужвій. Що розкриває твір: особистість мисткині чи її талант до перевтілення? Обґрунтуйте свою думку.

Акторка
Н. Ужвій

О. Шовкуненко.
Портрет Н. Ужвій у театральному
образі

Створіть зі світлин свого улюбленого актора/акторки фотоколаж, в якому постарайтесь розкрити творчі досягнення цієї особи: провідні ролі у відомих фільмах, почесні нагороди та ін.

Підготуйте і проведіть разом із друзями/подругами творчу вікторину «Оспівані таланти»: запропонуйте упізнати видатних представників та представниць українського мистецтва за портретами та визначити їхні твори.

У ВИРІІ НАРОДНОГО ТАНЦЮ

Із покоління в покоління будь-який народ передає і зберігає свою художню спадщину. Дізнатись про народне життя можна за казками, піснями, творами декоративного мистецтва. Але якнайкраще воно оживає в танці. Народний танець — це і сюжетна розповідь, і вираження почуттів, і спілкування.

Народний танець — твір хореографічного мистецтва, що пов'язаний із традиціями, побутом певного народу та зберігає особливості національної культури.

У танцювальних образах розкривається національний характер народу, особливості його побуту, праці, історії. Протягом століть народні танці збагачувалися та видозмінювалися, у них знаходили своє відтворення календарна обрядовість, радість спільної праці й відпочинку, героїзм боротьби, торжество перемоги.

Види народних танців за кількістю виконавців/виконавиць		
<i>Масові</i>	<i>Парні</i>	<i>Сольні</i>

Жанрові особливості народних танців

Хороводи	Побутові танці	Сюжетні танці
«Метелиця», гайвки, «Мак», «Аркан»	Гопак, «Козачок», коломийки, «Дрібушечки»	«Коваль», «Лісоруби», «Повзунець», «Бички»

Проаналізуйте схеми. Назвіть народні танці різних народів, відомі вам із попередніх років. Визначте їхні види та жанрову приналежність.

Народні танці дуже особливі та самобутні, як і будь-який народ. Вони мають власні ритмічні рухи, рисунок, манеру виконання. Яскравості та виразності їм надають національні костюми та народні мелодії.

Хороводи — один із найдавніших видів народного танцювального мистецтва. Їх виконання пов'язується з обрядовими діями. Традиційні великодні, купальські, жниварські хороводи пов'язують із відзначанням календарно-обрядових свят. Також хоровод був й елементом суспільної обрядовості. Яскравим прикладом є гуцульський «Аркан», що символізує залучення юнаків до чоловічої громади.

Весняні хороводи зазвичай ведуть діти або дівчата

«Аркан» виконують із топірцями у колі або півколі

Послухайте мелодії хороводної пісні-гри «Подільночка» та гуцульського «Арку»». Які характерні інтонації та особливості ритмів цих танців? Чим вони відрізняються один від одного?

Основою української народної хореографії є **побутові** танці. Одним із найдавніших побутових танців, що став у світі візитівкою нашої національної творчості, є **гопак**. Його витоки можна простежити до часів козацтва XVI ст. Хореографічні рухи гопака нагадують батальні сцени, складються з широких присідів та високих підскоків під вигук: «Гоп!».

Коломийки — пісенно-танцювальні твори, що широко побутували в західних регіонах України. Традиційними танцювальними кроками коломийок є «тропіт», «переплітуха» (перехрещення ніг) та «гайдук» (викид ноги). Гурт виконавців та виконавиць чергують коротенькі співаночки зі стрімким парним танцем.

Виконанням гопака у давнину козаки святкували військові перемоги.

Коломийки виконують зі співаночками жартівливого або сатиричного змісту.

Перегляньте в мережі Інтернет виконання гопака та коломийок. Які риси українського характеру передає музична мова?

Назви **сюжетних** танців визначаються їхнім змістом. Засобами народної хореографії ці твори зазвичай відображають певні трудові дії або імітують поведінку тварин. Наприклад, танці «Лісоруби», «Шевчики», «Коваль» дістали свої назви тому, що сюжетами є трудові процеси. Веселий жвавий танець «Бички» побудований на танцювальних

кроках із ритмічними притупуваннями. Чудовий парний танець «Горлиця» названий за ніжними та граційними рухами дівчини-виконавиці.

Послухайте та виконайте з ритмічним супроводом українську народну жартівливу пісню танцювального характеру «Од Києва до Лубен». Спробуйте заспівати її з інсценуванням.

Од Києва до Лубен

1. Од Києва до Лубен
Насіяла конопель.

Приспів:

Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам.
Дам лиха закаблукам,
Дістанеться й передам.

2. Од Ніжина до Прилуки
Та й побила закаблуки.

Приспів.

3. Од Полтави до Хорола
Черевики попорола.

Приспів.

4. А мій батько чоботар
Черевики полатав.

Приспів.

5. Запряжу я козу в віз
Та й поїду по рогіз.

Приспів.

6. Запряжу я півня в сани
Та й поїду до Оксани.

Приспів.

7. Запряжу я барана —
Куди люди, туди й я.

Приспів.

Опишіть жанрові особливості народних танців. Поміркуйте, як вони пов'язані із життям та побутом народу.

Оберіть побутовий або сюжетний танець, який вам сподобався найбільше. Придумайте до нього невеличке лібрето: опишіть сценку, яку розігрують виконавець та виконавиця.

ЧАС ВЕСЕЛОГО ДОЗВІЛЛЯ

Наше життя набагато яскравіше, якщо в ньому є місце для занять чимось цікавим, окрім навчання й домашніх клопотів. Світ захоплень безмежний: спорт, танці, моделювання, музикування, хенд-мейд, малювання — складно порахувати все, що урізноманітнює дозвілля, розвиває художні здібності. Будь-яка творчість є супутницею мистецтва. Вона допомагає нам відчутти себе митцем/мисткинею.

ЧАРІВНЕ МЕРЕЖИВО ВИТИНАНКИ

Витинанки відомі здавна. Їхнє виготовлення щільно пов'язане зі святковими обрядами, побутом і звичаями нашого народу. Доступність матеріалів та інструментів сприяли розвитку цього виду народної творчості, в якому безпосередньо проявились фантазія, художній смак, відчуття гармонії.

! **Витинанка** — вид народного декоративно-прикладного мистецтва, творами якого є орнаментальні або сюжетні композиції, ажурно вирізані ножицями з білого/кольорового паперу.

Д. Власійчук. Добрий вечір, щедрий вечір

? Розгляньте твір. Про яке свято нагадує вам ця витинанка? Придумайте для неї власну назву.

Спочатку у паперових витинанках використовували тільки геометричний і рослинний орнаменти-обереги. Згодом стали вирізати зображення тварин, людей, архітектурних споруд та ін. У XIX ст. витинанка стала популярною прикрасою селянських осель. Її витворами оздоблювали полиці мисників, сволок, стіни, підвіконня, піч. Нині художнє витинанкарство є гордістю української художньої творчості й чудовим захопленням.

Традиційна витинанка зазвичай має сюжет, присвячений життю родини (весілля, народженню дитини) або визначним святам (Великодню, Різдву). Кожен елемент композиції — символ-оберіг.

М. Любас. Весілля

В. Корчинський. Коляда

В. Коздровська.
Великдень

? Розгляньте твори. Які символічні образи задіяні в композиціях?

За художніми особливостями й технікою виконання витинанкарство поділяється на **силуетне** (зображення передає абрис фігур і предметів) та **ажурне** (зображення утворене з прорізів в аркуші).

Якщо твір вирізаний з одного аркуша паперу, його називають **одинарною** витинанкою. Якщо композиція складається з елементів, вирізаних з кількох аркушів різного кольору, то витинанку називають **складною**.

Розгляньте твори. Схарактеризуйте їхні художні особливості за технікою виконання. Як різні техніки можуть поєднуватися між собою?

Ажурна

Д. Власійчук.

«Бандуристе, орле сизий»

Силуетна

В. Корчинський.

Господар

Одинарна

І. Зяткіна.

Бабка Палажка та бабка Параска

Складна

О. Коломієць.

Для купальського вінка

Витинанки виготовляють із тонкого, але цупкого паперу. Склавши аркуш, на заготівці малюють ескіз виробу, вирізують зображення за лініями. Прорізи по краях складеного аркуша слід робити таким чином, щоб між ними залишалися невеличкі перемички, інакше виріб розпадеться на окремі частини.

Створіть святкову витинанку. Тему роботи і художній прийом оберіть самостійно. Готовий виріб наклейте на аркуш цупкого кольорового картону: змастіть клеєм тільки поверхню самої витинанки, а не картон.

Після закінчення роботи всю витинанку акуратно розгладьте серветкою та покладіть під прес.

Дізнайтеся про музеї витинанок, яких багато в нашій країні. З якою метою вони створені? Зробіть складну багатоколірну витинанку, яка стане окрасою вашої кімнати.

СВІТ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ЗАХОПЛЕНЬ

Юність — чудова пора в житті людини. Вона неодмінно співвідноситься з енергійністю, красою, прагненням до само-вираження. Тож не дивно, що одним із найулюбленіших видів мистецтва серед молоді завжди було танцювальне.

! Спортивні танці — різновид парних бальних танців, упорядкованих для спортивних змагань.

Спортивні танці — це поєднання хореографічного мистецтва і спорту. У мистецтва вони запозичили естетичність, емоційність, видовищність. Окрім того, спортивні танці містять елементи театралізованого дійства. Добра фізична підготовка, витривалість, гнучкість і пластичність — риси, які споріднюють ці танці зі спортивною гімнастикою.

На міжнародних танцювальних змаганнях конкурсанти/конкурсантки представляють дві програми — європейську й латиноамериканську. З європейською ви вже знайомі: вальс, віденський вальс, фокстрот, квікстеп і танго. Латиноамериканська програма містить такі спортивні бальні танці: самба, румба, ча-ча-ча, пасодобль і джайв.

Самба

Пасадобль

Перегляньте в мережі Інтернет виконання латиноамериканських танців. Який із них вам знайомий за барзильськими карнавалами? Чим спортивний танець відрізняється від карнавального?

Провідну роль в латиноамериканських танцях відіграють елементи, що виконуються одночасно різними частинами тіла: скручування, обертання, різкі зміни напрямків руху. Цим танцям властиві запальна енергійність та гострий ритм.

Вершиною спортивного танцювального мистецтва є **танці на льоду**, які входять до програми Олімпійських ігор. Змагання відбуваються в три етапи: обов'язковий танець, оригінальний і довільний.

Для обов'язкового й оригінального номерів умовами конкурсу визначаються темп, певні обов'язкові елементи, але фігуристи самі обирають музичний супровід. Для довільного танцю хореографічну композицію виконаці/виконавиці складають самі.

Олександра Назарова
і Максим Нікітін

Олена Савченко
і Робін Шолкови

Перегляньте фрагменти спортивних змагань з танців на льоду. Елементи якого хореографічного мистецтва започило фігурне катання? Яку роль відіграє музичний супровід у постановці танцювальної композиції?

Сучасні танці — гарний і корисний вид дозвілля. Захоплення танцями допомагає підтримувати добру фізичну форму, весело проводити час із друзями. Танцювальними рухами можна передати свій настрій, підкреслити індивідуальність. Саме тому сучасні танці такі популярні серед юнацтва.

! Сучасний танець — напрям хореографічного мистецтва, що включає танцювальні техніки та стилі XX–XXI ст.

Кожна танцювальна композиція^о — невелика театралізована постановка, в якій задіяні хореографія, пластика, пантоміма. Імпровізованість рухів — головна риса сучасних танців.

Контемпорарі

Джаз-модерн

! Вуличні танці — спільна назва всіх стилів сучасного танцю, які сформувалися в молодіжному середовищі.

Стилі вуличних танців вирізняються великим розмаїттям, кожен із яких має прихильників і зірок. Їхня спільна особливість — природність, поєднана із вправністю, енергійністю.

Шаффл

Хіп-хоп

Початком сучасного танцювального мистецтва можна вважати **вільний танець**, що виник на початку XX ст.

У ньому проголошувались відхід від традицій класичних і бальних рухів, свобода творчості, природність.

Важливим був настрій, виражений в пластиці. Вільний танець зумовив появу таких хореографічних напрямів, як джаз-модерн, буюто, контемпорарі.

Перегляньте популярні вуличні танці. Чим вони відрізняються від класичних та спортивних бальних? Які елементи запозичені зі спортивних рухів?

Ці танці не потребують сцен, адже виникли на шкільних подвір'ях, танцполах, танцювальних майданчиках. Яскраві хореографічні композиції вирізняються різноманітними акробатичними і спортивними рухами, розкутістю і неповторністю.

Музичним супроводом слугують композиції різних стилів сучасної музики. Серед найвідоміших вуличних танців — шаффл, хіп-хоп, брейк-данс, крамп та ін.

Брейк-данс

Крамп

Пригадайте та виконайте з ритмічним супроводом українську народну пісню «Од Києва до Лубен».

Придумайте і виконайте танцювальні рухи на основі будь-якого спортивного танцю.

Робота в групах. Створіть добірку мелодій для виконання сучасних танців.

ВІДОБРАЖЕННЯ ЖИТТЯ У ТВОРАХ

Життя цікаве своїм розмаїттям: урочисті й веселі свята, видатні події, захопливі пригоди або просто пам'ятні миті. Із них складається барвиста мозаїка почуттів і думок, що хвилюють нас. І мистецтво здатне зберегти ці почуття, перетворивши їх на цікаві розповіді. Сьогодні ми черпаємо знання про життя людини і її оточення з творчих джерел, милуємося відображенням цього життя у світі мистецтва.

РОЗМАЇТТЯ СЮЖЕТІВ І ТЕМ

Світ прекрасного завжди перед нами, потрібно тільки уважно придивитися. Важливим є вміння бачити, читати мову мистецтва. Ви вже знайомі із засобами художньої виразності графіки, живопису, скульптури. Ці засоби визначають не лише особливості втілення творчого задуму (за допомогою лінії, кольору або форми), а й жанрову палітру творів.

Пригадайте, що таке жанр. Проаналізуйте схему. Поміркуйте, чому графіка й живопис мають більшу жанрову палітру, ніж мистецтво скульптури.

Ділення творів мистецтва на жанри допомагає нам зрозуміти бачення світу художником/художницею, порівняти твори між собою за змістом, проаналізувати їх.

Розгляньте зображення. Які життєві теми розкриті у творах? Назвіть твори, що мають певний сюжет, тобто за ними можна скласти розповідь. Які виразні особливості конкретного жанру ви помітили?

К. Моне.

Портрет Жана Моне на улюбленій конячці

В. ван Гог.

Гірський пейзаж за вікном

О. Кульчицька.

Натюрморт із жовтими квітами

М. Пимоненко.

Квочка

В образотворчому мистецтві існує жанровий поділ за **сюжетно-тематичною композицією**. Твори, які належать до цієї групи жанрів, присвячені якійсь життєвій події, порушують важливі для кожного з нас теми.

Сюжетно-тематичні жанри різняться за тематикою сюжетів, але схожі за правилами розкриття творчого задуму.

Сюжетно-тематичні жанри образотворчого мистецтва

Побутовий	Релігійний
Історичний	Батальний
Міфологічний	Казковий

У творах можуть поєднуватися елементи кількох жанрів. Композиція сюжетно-тематичних картин зазвичай складна, багатофігурна. Вона нагадує сценку театралізованого дійства, тож вирізняється динамічністю (на відміну від жанру портрета, де постаті зображені у стані спокою). Окрім того, під час розглядання твору у нас виникає відчуття безпосередньої присутності серед його персонажів, або навіть участі.

В. М. Чейз. Родина у залі в Шиннекоці

О. Сластіон. Проводи на Січ

Розгляньте твори. Визначте сюжетно-тематичні жанри. Елементи яких відомих жанрів ви помітили в композиціях картин? Пофантазуйте, які музичні твори можуть проілюструвати ці картини.

Поспостерігайте за навколишнім життям. Створіть кілька сюжетних світлин, об'єднаних за тематикою. Наприклад, «Миті шкільного життя», «На спортивному майданчику», «Дружба людей і тварин» або іншу, на власний розсуд. Придумайте до кожної світлини свою назву.

Створіть кросворд на тему «Образотворче мистецтво». Проілюструйте його колажем із репродукцій улюблених творів живопису, графіки, скульптури.

ГАЛЕРЕЯ БАЛЬНИХ ТАНЦІВ

Хореографія, як і кожен вид мистецтва, має свою історію. У танці не звучить слово, але виразність пластики людського тіла, музичних ритмів і мелодій виявляються могутньою силою, тому мова танцю інтернаціональна і зрозуміла всім.

Мистецька скарбниця хореографічного мистецтва дуже багата, адже кожна країна подарувала світу свої кращі танці.

Розгляньте світлини. Назвіть країни, звідки походять зображені на них танці. Опишіть характер танців і музики до них.

Фламенко

Рок-н-ролл

Серед великого розмаїття танців особливою популярністю користуються *бальні*. Вони об'єднали хореографічні традиції не лише країн, а й континентів.

Бальні танці — різновид парних танців, визначених для виконання на спеціальних хореографічних конкурсах, подібних до спортивних змагань.

Змагання з бальних танців поділяються на дві програми: європей-

ську й латиноамериканську. Кожна з програм містить п'ять танців. Сценічні костюми також мають відповідати певним правилам, адже вони допомагають танцівникам і танцівницям створювати відповідні образи.

Найблагородніший і урочистий танець **європейської** програми — повільний вальс. Танець має дуже розмірений рух і супроводжується ліричною музикою. У програмі є ще один вальс — віденський, який відрізняється великою кількістю обертань на досить високій швидкості. Тим самим він створює у глядачів відчуття легкої польотності.

Перегляньте в мережі Інтернет танці європейської програми — вальс та віденський вальс. Зробіть порівняльну характеристику двох танців.

Вальс

Фокстрот

Гаррі Фокс

Іще одним обов'язковим номером європейської програми є фокстрот. Вважається, що автором хореографічної постановки на початку ХХ ст. був відомий американський актор Гаррі Фокс. Танцювальні кроки і рухи митець придумав, імітуючи граційні звички тварин.

Із часом модний фокстрот поділився на два танці — європейської програми: повільний слоу-фокс та стрімкий квікстеп.

Послухайте мелодії слоу-фоку і квікстепу та зробіть порівняльну характеристику.

Окрасою європейської програми є полум'яне танго. Цей танець вільної композиції вирізняється енергійним і чітким ритмом. До баль-

ного залу від прийшов з Аргентини. Ритм танго використовується як в інструментальній, так і у вокальній музиці.

Перегляньте в мережі Інтернет танго. Чому цей танець називають полум'яним?

Розучіть та виконайте пісню «Добрі люди».

Добрі люди

Вірші і музика Н. Май

1. Доки небо синє-синє
І усмішка на устах,
Доки рідна Україна
Підіймає вільний стяг,
Обіймемось, як родина,
Щоби доля в нас була,
Щоби рідна Україна,
Наче квіточка цвіла!

Ще Дніпрова хвиля грає,
Пісня птахою летить,
Не цураймося, благаю,
Мови рідної блакить!
Обіймемось, як родина,
Щоби доля в нас була,
Щоби рідна Україна,
Наче квіточка цвіла!

Приспів.

Приспів:

В добрій хаті
Добрі люди, рослі і малі,
Хай вам щастя завжди буде
На своїй землі!
В добрій хаті
Добре слово і любов одна,
І Вкраїна калинова,
Рідна сторона!

Дослідіть історію одного з бальних танців європейської програми. Танцювальні традиції якого народу стали його основою?

Робота в групах. Складіть туристичний маршрут країнами Європи на тему «Столицями бальних танців». Підготуйте з мережі Інтернет добіку світлин або відеороликів.

МИНУВШИНА В МИСТЕЦТВІ

Напевне кожен із нас полюбає захопливі та цікаві розповіді про минувшину. Славетні (або трагічні) події та імена давнини назавжди лишаються в народній пам'яті, перетворюючись на легенди, оповідки. Часто їхні сюжети стають основою для чудових творів мистецтва, немов знову оживають в піснях, картинах, скульптурах.

ВІДЛУННЯ СТАРОВИНИ

Заирнути в минуле, стати свідками подій, з якими пов'язана історія рідного краю, на власні очі побачити видатну особистість, якою пишаються покоління, — мрія кожного. І мистецтво дарує нам таку нагоду. Сюжетно-тематичний жанр творів, що допомагають нам доєднатися до історії, має свою назву — **історичний**.

Історичний жанр — жанр образотворчого мистецтва, твори якого присвячені історичним подіям та особистостям. Також до нього належать твори, що є відгуком на доленосні події сучасного життя країни або світу.

П. Глемязь.

Князь Володимир
обирає віру. Київ

Коронування
Данила Галицького

Розгляньте твори. До яких видів мистецтва вони належать? Розкажіть про відомі вам історичні події, відображені у них.

П. Діаскоро. Перше висадження Колумба на берег Америки

Твори історичного жанру демонструють нам як визначні історичні події, так і дрібні життєві сюжети. Вони розповідають про діяльність видатних особистостей, а також про традиції і побут звичайних людей, які жили у далекому минулому

Тому історичний жанр часто виступає у співтоваристві з портретом, пейзажем та різними сюжетно-тематичними жанрами.

Поєднання історичного та інших жанрів

Історичний портрет

Я. Матейко. Астроном Коперник

Історичний пейзаж

Л. Керена. Венеція

Історичний і побутовий

*Ф. Красицький.
Гість із Запорозжя*

Історичний і батальний

*Е. Джексон. Бій Персі Морана
в Новому Орлеані*

Полотна героїчного або видатного історичного змісту зазвичай характеризуються складною сюжетною лінією, урочистістю та динамічністю композиції, поетизованістю образів.

В українському мистецтві історичний живопис оспівує образи національних героїв/героїнь. Характерним для творів на історичні теми є дотримання правдивості в одязі персонажів, предметному середовищі, що притаманні певній добі та країнам. Саме тому велике значення художники/художниці надають збиранню й дослідженню мистецької спадщини нашого народу.

Розгляньте твір та його фрагменти. Які доленосні події в Україні висвітлив митець у сюжеті? Як він передав історичний час? Запропонуйте музичний твір, що якнайкраще підсилить урочистий настрій картини.

П. Андрусів. Хрещення Русі-України

Пригадайте історичну оповідку про заснування Києва. Створіть за її сюжетом малюнок. Заздалегідь дослідіть особливості давньоруського одягу і зробіть начерки чоловічого і жіночого костюмів.

Разом із друзями/подругами створіть колаж на тему «Славетні постаті Батьківщини»: нехай кожен намалює образ видатної особистості в історії вашого рідного краю або всієї України. У техніці аплікації створіть спільну композицію.

ВИРУШАЄМО В КІНОПОДОРОЖІ

Художній кінематограф — один із найпопулярніших видів мистецтва. Цікавий фільм нікого не залишить байдужим. Ми не лише дивимось, а й мимоволі беремо участь у подіях, разом із героями проживаємо їхню історію. Так само, як музика для музиканта, слово для письменника та фарби для художника, кіносюжет для режисера — це спосіб виразити власну думку, показати життя.

Нині художнє кіно зазвичай називають ігровим (від слова «гра»).

Ігровий фільм — твір кіномистецтва, що має сюжет, створений за сценарієм і втілений режисером/режисеркою за допомогою акторської гри.

Жанри ігрового кінематографа

Трагедія Драма Комедія Мелодрама	Історичний Пригодницький Детектив Музичний	Фільм-казка Фантастичний Бойовик Фільм жахів
---	---	---

В ігровому кінематографі жанрова палітра визначена особливостями та розмаїттям сюжетів. Але таке розподілення є умовним, адже в одному фільмі можуть бути представлені елементи кількох різних жанрів.

Особливе значення в ігровому кінематографі відіграє **історичний** жанр. Запорукою успіху історичних фільмів є правдивість та видовищність. Костюми персонажів, декорації, музичний супровід — усе це має викликати в глядачів відчуття, що вони потрапили у минуле, де відбуваються описані події.

Класикою світового кіно стали «Віднесені вітром» (реж. Віктор Флемінг), «Спартак» (реж. Стенлі Кубрик), «Лев узимку» (реж. Ентоні Харві), «Жанна Д'арк» (реж. Люк Бессон) та багато ін.

Кадр із фільму «Віднесені вітром»

Кадр із фільму «Спартак»

Послухайте саундтреки до історичних фільмів «Спартак» композитора Алекса Норта та «Віднесені вітром» композитора Макса Штайнера. Які почуття викликають у вас твори? Намалюйте словесні портрети характерів головних героя та героїні.

Серед найвідоміших українських історичних фільмів — «Легенда про княгиню Ольгу» (реж. Ю. Ілленко), «Ярослав Мудрий» (реж. Г. Кохан), «Захар Беркут» (Л. Осика), «Тіні забутих предків» (реж. С. Параджанов), «Роксолана» (реж. Б. Небієридзе).

Кадр із фільму
«Захар Беркут»

Кадр із фільму-серіалу
«Роксолана»

З історичним жанром кіно часто поєднується **пригодницький**. Але його особливими рисами є велика кількість декорацій, спрямованість головних героїв/героїнь досягти поставленої мети, попри різні перешкоди. Сюжет вирізняється напруженістю дії, неочікуваністю подій. Кінцівка фільму завжди позитивна.

Світового визнання набули фільми «Пірати Карбиського моря» (реж. Гор Вербінські), «Поклик пращурів» (реж. Кріс Сандерс»), «Навколо світу за 80 днів» (реж. Френк Корачі), «Життя Пі» (реж. Енг Лі).

Кадр із фільму «Життя Пі»

Постер фільму «Сторожова застава»
(реж. Ю. Ковальов)

Кадр із фільму «Навколо світу за
80 днів»

Кадр із фільму «Поклик пращурів»

Пригадайте та виконайте пісню композиторки Н. Май «Добрі люди» з ритмічним акомпанементом дуєтом, тріо, квартетом.

Робота в групах. Складіть невеличку фільмотеку зі своїх улюблених фільмів пригодницького жанру. Поділіться одне з одним своїми враженнями.

ДУХОВНІСТЬ В МИСТЕЦТВІ

Релігія відіграє в житті людини надзвичайно велику роль. Високі духовні цінності, розуміння добра і зла, справедливості — усе, що робить нас добрішими, людянішими, втілене у вірі. Вона визначає наш життєвий устрій, зберігає давні традиції. Зрештою, саме релігія стала тим джерелом, із якого розвинулося мистецтво. Величність, піднесеність духовних образів і понині надихає митців/мисткинь на відтворення релігійних сюжетів.

НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ

Основою європейської художньої культури є християнська релігія, а головним джерелом творчого натхнення — Біблія. Усе, що в стінах храмів оточує людину, викликає особливі гарні почуття. «Біблією для неписьменних» здавна називали храмові твори живопису та скульптури, адже вони дуже красномовно й докладно зображають найвизначніші події Святого Писання, відомі кожному.

Л. да Вінчі. Фреска «Тамна вечеря».

Базиліка Санта-Марія-делла-Грація, Мілан, Італія

З епохи Відродження християнська тематика посіла провідне місце в мистецькому світі. Зазвичай це багатофігурні, складні за будовою сюжетні композиції.

Релігійний (біблійний) жанр — жанр образотворчого мистецтва, твори якого присвячені сюжетам релігійних подій.

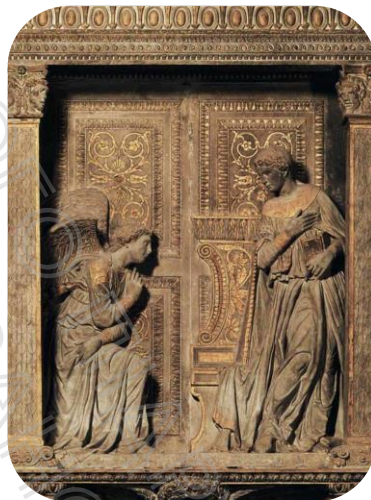
Це величний сюжетно-тематичний жанр, покликаний удосконалювати внутрішній світ людини, зміцнюючи віру та утверджуючи духовність.

Л. да Вінчі. Благовіщення

Невідомий автор. Благовіщення Марії (сторінка книги «Часослів маршала Бусіко»)

Донателло. Благовіщення (барельєф вівтаря Кавальканті)

? Розгляньте твори. В яких видах образотворчого мистецтва вони виконані? Проаналізуйте, якими художніми засобами досягнута гармонійність композицій. Чим вони схожі?

Релігійні сюжети в творах образотворчого мистецтва надзвичайно різноманітні. Найвідомішими з них є визначні події життєпису Ісуса Христа, зокрема, «Різдво», «Хрещення», «Тамна вечеря», «Воскресіння».

Релігійний жанр має свої особливості. Усі образи його творів добре упізнавані, адже вони є персонажами Біблії або релігійних текстів. Сюжети повторюються, до кожного з них можна дібрати рядки Святого Писання. Різнитися твори релігійного жанру можуть за побудовою композиції.

Вітраж

«Поклоніння волхвів».
Собор в Сен-Дені, Франція

Мозаїка

«Хрещення Ісуса Христа».
Храм у Равенні, Італія

Ікона

Козацька ікона «Розп'яття»,
XVII ст.

Фреска

Пінтурикьо. Воскресіння Христове.
Ватиканський палац. Рим, Італія

Проаналізуйте схему. Які з цих творів належать до монументального живопису, а який — до станкового? Що їх об'єднує? Назвіть головний образ творів.

Спочатку твори цього жанру були надбанням релігійних установ та пам'яток. Але згодом виникли картини, скульптури, графічні малюнки, в яких відомі сюжети перетворилися на життєві історії, сповнені глибокого драматичного змісту й символізму.

О. Мурашко.
Благовіщення

М. Білас.
За небесною зіркою

Я. Райхерт-Тот.
Утеча з Віфлеєму

Розгляньте твори. Про що вони розповідають? Які особливості споріднюють ці твори із нашим життям? Які настрої і почуття передають?

Виконайте кольоровими олівцями ескіз листівки до свята Різдва. Передайте у малюнку зміст різдвяної події. Оздобте свій твір елементами національного орнаменту.

Із тематичних енциклопедій та інтернет-ресурсів дізнайтеся більше про найвідоміші релігійні споруди й архітектурні ансамблі світу, про найвідоміші зразки мозаїчних і вітражних творів за біблійними сюжетами.

СВІТЛА ПІДНЕСЕНІСТЬ ДУШІ

Музичне мистецтво пробуджує в нашій душі добрі почуття, роблячи її чистішою, кращою. В. Сухомлинський так висловився щодо впливу музики: «Завдяки музиці в людині пробуджується уявлення про піднесене, величне, прекрасне не тільки в оточуючому світі, але і в ній самій».

Духовна музика покликана одухотворяти людину, викликати в неї відчуття гармонії. Ці твори мають надавати богослужінню більш піднесеного характеру, прикрашати та підтримувати його, не відволікаючи від релігійного дійства.

Духовна музика — вокальні та вокально-інструментальні твори релігійного змісту, які призначені для церковного або храмового богослужіння.

Хоровий спів під час недільного богослужіння. Католицька церква Сент-Етьєн. Сен-Мієль, Франція

Виконання духовної музики камерним хором «Воскресіння» з Івано-Франківська

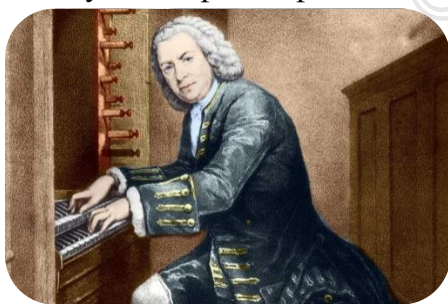
Музичні твори хорового мистецтва є невід'ємною складовою духовної музики. Їх поділяють на **культово-обрядові** (якщо музичні твори виконують безпосередньо у храмі під час богослужінь) та **концертні** (коли твори виконують в умовах концертної програми).

Літургія — твір вокальної духовної музики який виконується у хорі акапельно.

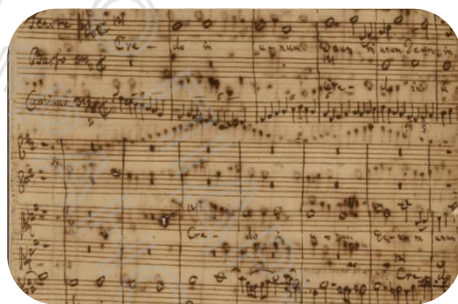
Меса — різновид літургії, твір вокальної або вокально-інструментальної духовної музики, що має циклічну будову. Особливим різновидом меси є Реквієм — заупокійна служба. Меси є супроводом богослужінь римо-католицької церкви.

Духовне музичне мистецтво східного (православного) і західного християнства мають певні відмінності. Одна з них полягає в тому, що хорові твори православної духовної музики виконують лише а капела. Отже, багатство звучань літургій досягається багатоголоссям.

Західноєвропейська духовна музика може мати інструментальний супровід — орган. Звучання цього інструмента надає релігійним творам глибини, яскравості, урочистості. Починаючи з XVIII ст. меси зазнали впливу оперного мистецтва: до хорового співу додавалися сольні партії, самі твори ускладнювалися новими частинами. Справжніми перлинами духовної музики вважаються меси Й.-С. Баха, Й. Гайдна, Л. ван Бетховена. Їхні твори проникнуті глибоким релігійним почуттям і філософською заглибленістю.

Фрагмент листівки
«Йоган-Себастьян Бах»

Фрагмент рукописної партитури
Й.-С. Баха меси сі мінор

Послухайте вокально-інструментальний номер з меси сі мінор Й.-С. Баха. Опишіть хор за складом співацьких голосів. Як засоби музичної виразності створюють певний настрій?

Сучасниками видатних західноєвропейських митців XVIII ст. були українські композитори Артемій Ведель, Дмитро Бортнянський, Максим Березовський. Їхні твори стали класикою і увійшли до золотого фонду вітчизняної музики.

Виконання творів А. Веделя хоровим колективом
«Знамення»

Невідомий автор.
Скульптурне зображення А. Веделя

Послухайте хоровий номер Артемія Веделя «Достойно єсть», що є частиною літургії. Опишіть, яку красу складній мелодії твору надає багатоголосся. Який настрій він викладає?

Пригадайте твір М. Лисенка «Боже великий, єдиний», який вам вже знайомий. Послухайте його кавер-версію «Молитва за Україну» у виконанні дитячого пісенного гурту «Джем». Виконайте пісню в хорі з друзями/подругами.

Молитва за Україну

Вірші О. Кониського, музика М. Лисенка

1. Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.

2. Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти,
В чистій любові до краю,
Ти нас, Боже, зрости.

3. Молиось, Боже єдиний,
Нам Україну храни,
Всі свої ласки й щедроти
Ти на люд наш зверни.

4. Дай йому волю, дай йому долю,
Дай доброго світу, щастя,
Дай, Боже, народу
На многая, многая літа.

Якими почуттями сповнена хорова духовна музика?
Послухайте твори українських композиторів духовної музики —
А. Веделя і Д. Бортнянського.

Робота в групах. Напишіть тлумачні визначення понять «меса» та «літургія». Наведіть приклади відомих творів європейської й української музики.

ВІДВАГА В МИСТЕЦТВІ

В історії чимало сторінок, присвячених військовим походам та битвам. Війна — найтрагічніший винахід людини, адже її сутність°— ворожнеча. Проте водночас це і героїчний подвиг, боротьба проти зла. У мистецтві тема війни дуже багатогранна: уславлення видатних перемог і відваги поєднується із пекучим жалем й закликом до миру.

ТРІУМФ ВІЙСЬКОВОЇ ЗВИТЯГИ

Зображення битв відомі ще в мистецтві Давнього Єгипту, Греції та Риму. Античні храми прикрашали скульптурними та мозаїчними зображеннями сцен величних перемог володарів-полководців.

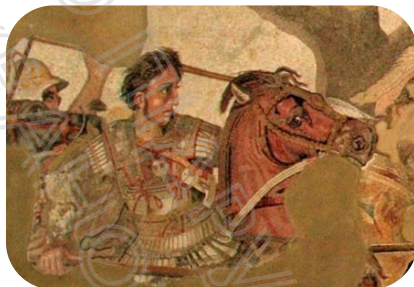
За часів середньовіччя книжкові історичні тексти супроводжувались мініатюрами військових сцен, лицарських турнірів. Саме тоді виникло слово «баталія» (бій), яке згодом визначило назву мистецького жанру військової тематики.

Батальний жанр — жанр образотворчого мистецтва, твори якого відображають сцени сухопутних і морських битв. Також до нього належать твори, присвячені військовому побуту.

Мозаїка «Битва при Іссі».
Давній Рим, 2 тис. до н.е.

Александр Македонський
(фрагмент мозаїки)

Розгляньте твір. Які предмети, зображені на ньому, підтверджують, що перед нами сцена запеклого бою? Опишіть своє враження від твору.

Складні композиції батального жанру мають точно відобразити найдрібніші деталі подій. Тому у творах обов'язково представлені військова амуніція, зброя, тварини (коні, слони), техніка.

Здебільшого у батальному жанрі військове дійство зображене на широкому просторі, тож картини зазвичай мають великий формат. На них головні учасники, що на передньому плані, прописані детально, а далекий план, оповитий гарматним димом, курявою кінноти, — нечітко.

П. Ленфант. Битва при Фонтену, 1 травня 1745 р.

К. Вільгельм. Захоплення фрегатом «Шеннон» корабля «Чесапек», 1813 р.

Розгляньте твори. Проаналізуйте, якими засобами художньої виразності митці передали глибину простору та динамічність образів. Який із творів вирізняється більшою глибиною простору та динамічністю? Поясніть свою думку.

У батальному жанрі митці/мисткині прагнуть відобразити найяскравіші моменти бою. Це зближує батальний жанр з історичним. А сцени походів, привалів, життя в казармах і таборах пов'язують його із побутовим. Проте риси й інших жанрів образотворчого мистецтва також помітні в батальних творах.

Поєднання батального та інших жанрів

Портрет

Дж. Л. Гуд. Лорд Нельсон
напередодні Трафальгарської
битви

Анімалістичний

Е. Томпсон.
Шотландія назавжди!

Пейзаж

О.-К. Лепринс. Військовий кон-
вой серед гірського ландшафту

Натюрморт

Г. Доу. Натюрморт із обладунками,
щитом, алебардою, мечем та бараба-
ном

Розгляньте схему. Розкажіть, як саме батальний жанр пов'язаний з різними жанрами образотворчого мистецтва.

Похід Віщого Олега
на Царгород

Похід Володимира Святославича
на печенегів

Перемога Микити Кожум'яки
над печенігом

Як у творах передана багато-чисельність війська? Виконайте кольоровими олівцями малюнок «Слава княжої дружини» у стилі давньої книжкової графіки.

Робота в групах. Створіть разом із друзями/подругами листівки «Військо українське — сила добра» для захисників та захисниць нашої Батьківщини. Передайте свої твори до місцевої військової частини.

Поцікавтеся, які видатні художників минувшини створювали батальні композиції. Хто з українських сучасних митців присвячує військовій тематиці свої роботи. Проаналізуйте їхній зміст.

ГЕРОЇЧНІ ОБРАЗИ СИМФОНІЙ

Симфонічна музика є найважливішим і основним видом класичного інструментального мистецтва. Її художні особливості дозволяють створювати глибокі образи, передавати надзвичайно багату палітру почуттів. Вона охоплює різні види й форми творів, призначених для виконання симфонічним оркестром. За своєю різноманітністю симфонічна музика визначається від невеликих п'єс до багаточастинних творів.

Жанр класичної симфонії сформувався у XVIII ст. Він пов'язаний з іменами композиторів віденської школи — Йозефом Гайдном, Вольфгангом Амадеєм Моцартом і Людвігом ван Бетховеном.

Познайомтесь із художньою мініатюрою першої української літературної пам'ятки «Повість времен-них літ». Проаналізуйте зображення воїнів княжої доби.

Пригадайте відомі вам твори цих композиторів. В яких музичних формах вони написані?

Т. Гарді.
Портрет Й. Гайдна

Б. Крафт.
Портрет В. А. Моцарта

Й. К. Штілер.
Портрет Л. ван Бетховена

Симфонія — провідний жанр оркестрової музики, великий твір для симфонічного оркестру, який зазвичай, складається з чотирьох частин, що відрізняються одна від одної за характером.

Форма симфонії			
I частина	II частина	III частина	IV частина
Швидка, енергійна (сонатне алегро)	Повільна, спокійна, лірична	Танцювальна (мінует або скерцо)	Яскравий, динамічний фінал

Музика кожної епохи — це творчий відгук композитора/композиторки на переживання, прагнення своїх співвітчизників. Отже, подіям великих змін та боротьби співзвучна і звитяжна музика. Саме такою є симфонія №3 Людвіга ван Бетховена — «Героїчна». На її створення композитора надихнули події Великої французької революції 1789 — 1794 рр.

Перша частина симфонії змальовує перед нами панораму героїчної

боротьби. Друга, сповнена трагізму, присвячена загиблим героям. У третій частині звучать світлі інтонації сподівання. Четверта частина передає переможне тріумфування й святкування миру.

Л. Барб'є. Героїчна мужність юного
Дезіля, 31 серпня 1790р.

Сторінка партитури «Героїчної»
симфонії Л. ван Бетховена

Послухайте уривок із I частини «Героїчної» симфонії Бетховена. Зверніть увагу на розвиток мелодії, ладове забарвлення. Якими почуттями наповнений уривок, який ви прослухали?

Р. Сімович

М. Білас. Ескіз панно «Довбуш»

В українському музичному мистецтві одним із найяскравіших представників українського симфонізму називають композитора Романа Сімовича. Історико-героїчна тематика відтворена в його сим-

фонічних поемах «Довбуш», «Максим Кривоніс» та «Героїчній» симфонії, присвяченій козацькому ватажкові Северинові Наливайку.

*М. Самокіш. Бій Максима Кривоноса
з Єремією Вишневецьким*

Послухайте уривок з III частини «Героїчної» симфонії Р. Сімовича. Які почуття у вас викликала ця музика? У чому, на вашу думку, її краса? Яку картину у вашій уяві малює цей уривок?

Пригадайте і виконайте пісню «Молитва за Україну» соло та в ансамблі. Доповніть виконання невеликою інсценізацією.

Підготуйте невеличку доповідь про симфонію героїчного змісту одного з українських композиторів: Є. Станковича, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського.

Чому, на вашу думку, темою симфонічних творів Р. Сімовича героїчного змісту стали образи національних героїв?

ЧАРІВНІСТЬ СТАРОДАВНІХ ОБРАЗІВ

Міфи і легенди — найдавніші пам'ятки літературної творчості будь-якого народу. Ці твори передають нам уявлення людей про створення світу, природу. Окрім того, в легендах збережені цікаві історії про прадавні божества, суперництво між силами природи і сміливою людиною. Саме тому міфічні й легендарні сюжети, втілені в творах мистецтва, завжди викликають у нас інтерес.

ЗА СЮЖЕТАМИ ДАВНІХ ПОВІР'ІВ

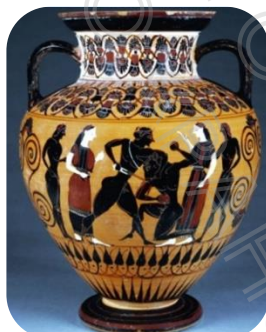
У давні часи люди одночасно захоплювались явищами природи і прагнули знайти їм пояснення. Кожен народ складав власні міфи та легенди. Найбільшої популярності в художній культурі набули пам'ятки Давніх Єгипта, Греції, Риму. В уяві людей народжувались фантастичні образи й неймовірні історії, що зрештою ставали основою для творів мистецтва.

До яких видів мистецтва належать ці твори? Які зображення стилізовані, а які реалістичні? Поцікавтеся міфологічними сюжетами, за якими вони створені.

Сфінкс. Давній Єгипет

«Тезей перемагає
Мінотавра». Грецька
амфора

Капітолійська вовчиця.
Римський барельєф

Міфологічний жанр набув розквіту в добу Відродження, коли античні легенди спонукали митців/мисткинь на створення літературних творів, картин і скульптур з відповідними сюжетами.

Міфологічний жанр — жанр образотворчого мистецтва, твори якого присвячені зображенню подій, героїв/героїнь міфів, легенд, переказів різних народів світу.

У XIX ст. розвитку набули національні напрями мистецтва. Отже, митці та мисткині звернулися до міфології своїх народів. Завдяки цьому світова художня скарбниця збагатилася творами за сюжетами скандинавського, німецького, слов'янського, індійського, та інших фольклорів.

Розгляньте картину шведського художника та книжкову ілюстрацію англійської легенди про короля бритів Артура. Складіть невеличкі описові розповіді. Звучанням яких музичних інструментів можна збагатити враження від творів?

*Н. Бломмер.
Лугові феї*

Ілюстрація «Володарка Озера
передає королю Артуру меч
Екскалібур». 1910 р.

Міфологічний жанр в образотворчому мистецтві споріднений з історичним, адже його твори також описують минувшину. Але важливішою в творах є художня вигадка, символічність образів. Добре відомі нам персонажі завичай поетизовані, сповнені загадковості. Вони є втіленням або найкращих людських чеснот, або недоліків. Також у творах часто зустрічаються образи фантастичних істот.

В українському фольклорі збереглися образи олюднених сил природи: мешканців і мешканок водойм (водяники, русалки), лісових духів (лісовики, мавки). Народна фантазія наділяла їх чарівними властивостями, певним характером. Ці гарні, загадкові образи та пов'язані з ними оповідки стали сюжетною основою мистецьких творів.

М. Білас. Мавка і Лукаш (панно «Лісова пісня»)

Один із найвідоміших міфічних образів в українському мистецтві°— Мавка. Літературний твір Лесі Українки «Лісова пісня» розповідає історію кохання юнака на ім'я Лукаш та дивовижної лісової дівчини-феї. Цей сюжет надихнув багатьох митців/мисткинь.

С. Караффа-Корбут.
Лісова пісня

*В. Мусієнко,
К. Никитаєва.*
Мавка

Н. Лопухова.
Лісова пісня

Розгляньте твори. Такою уявили Мавку художники та художниці. Які творчі прийоми допомогли передати образ лісової красуні, її чарівність? Складіть власний словесний портрет цієї міфічної істоти.

Створіть у графіці сюжетну композицію на тему «Зимове диво». Придумайте українські національні образи Діда-сніговика, Метелиці, Мороза і самої пані Зими. Передайте в малюнку особливості їхньої зовнішності та характеру.

Перегляньте з друзями/подругами мультфільми за мотивами слов'янських міфів. Обміняйтеся враженнями.

Перегляньте твори відомого українського живописця Віктора Крижанівського, творчість якого пов'язана з міфологічним жанром. Образи яких прадавніх слов'янських божеств створив митець?

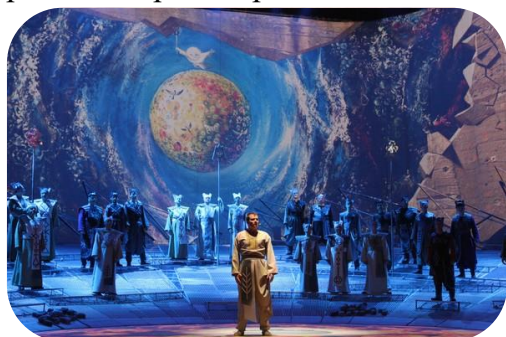

НАРОДНА ПОЕЗІЯ В ОПЕРІ

Опера поєднала у собі два мистецтва — музичне й театральне. Своєю появою вона завдячує античному мистецтву. Прагнучи відродити давні театральні традиції, італійські музиканти й поети XVII ст. створювали музичні постанови за сюжетами давньогрецьких або давньоримських міфів. Потужного розвитку оперний жанр набув у XIX ст.

Опера — музично-драматичний жанр, твори якого поєднують інструментальну, вокальну музику і театралізоване дійство. Провідну роль в опері відіграє спів.

Сцена з опери
«Коли цвіте папороть»

Кадр із фільму-опери
«Лісова пісня»

Особливою красою вирізняються оперні твори, написані за мотивами старовинних народних легенд. В українському мистецтві цей жанр відзначений іменами таких видатних композиторів, як М. Лисенко («Зима і Весна»), Є. Станкович («Коли цвіте папороть»), В. Кирейко («Лісова пісня»).

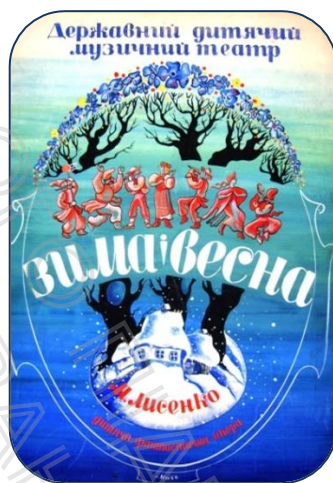
Дитяча опера М. Лисенка «Зима і Весна» сповнена чудової поезії народних уявлень про зміну пір року. Сюжет твору відображає протистояння сил природи в обрядах проводів зими й зустрічі весни.

Дійство опери розпочинає інструментальний вступ — **увертюра**, музичний матеріал якої налаштовує слухачів на дійство, що відбуватиметься на сцені.

! **Увертюра** — інструментальний вступ до музичної театральної постанови, (опери, балету, оперети).

Видання партитури
«Зима і Весна» 1903 р.

Постер вистави опери

Послухайте увертюру опери М. Лисенка «Зима і Весна». Як засобами музичної виразності композитор передав характер народних танців — «Метелиці» та весняного хороводу? Поміркуйте, чому саме ці мотиви виражають головну ідею твору.

В опері «Зима і Весна» майстерно поєднуються традиції класичного оперного співу в сольних **аріях** та **дуетах** головних дійових осіб (Осені, Мороза, Зими, Метелиці, Діда-сніговика, Весни та ін.) і мотиви народної пісенної творчості (колядок, щедрівок, веснянок) в **хорових** епізодах.

Світлини з оперної вистави «Зима і Весна». Київський академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва, 1985 р.

Послухайте дует Мороза й Осені, арії Зими та Весни. Якими зображені в музиці ці образи? Доберіть слова, що якнайкраще виражатимуть їхні характери.

Хори дівчат-колядувальниць, хлопців-щедрівників, посівальників і дівчат-веснянок посідають значне місце в опері. Вони створюють загальний настрій дійства, визначають його розвиток.

Д. Нарбут. Ескізи костюмів до опери «Зима і Весна», 1985р.

 Послухайте хори «Нумо, нумо, збираймося!» та «А вже весна, а вже красна». Мотиви яких народних пісень ви почули? Який настрій вони створюють?

 Розучіть та виконайте пісню «Моя земля». Співаючи, передавайте характер твору.

Моя земля

Вірші Є. Левченка, музика А. Олейнікової

1. Над полем безкраїм,
Де стигнуть жита,
Сопілочка гра,
Пташина літа.
А вітер колосся гойда,
Наче в сні,
І линуть над степом
Жниварські пісні.

Приспів:

Це мої степи,
Золоті поля.
Тут родилась/народився я,
Це моя земля!
В'ється стрічкою
Голуба ріка.
Це моя земля вкраїнська,
Серцю дорога!

2. Під небом, під сонцем —
Це рай на землі.
Поглянь, як красиво
Пливуть кораблі.
А це ж бо не море,
Це степ і жита,
Це косять комбайни,
А хліб — то життя.

Приспів.

Складіть схему «Головні складові оперного твору» на прикладі опери М. Лисенка «Зима і Весна».

Робота в групах. Підготуйте музичну класну годину про творчість М. Лисенка. Проведіть вікторину з фонограмами арій із казкових опер композитора.

БЕЗМЕЖНИЙ СВІТ КАЗОК

Казки любляють не лише діти, а й дорослі. Із захопливим світом вигаданих персонажів більшість із нас знайомляться ще в дитинстві, а враження лишаються в пам'яті назавжди. Казкові твори — це історії про чарівну силу добра, любові, сміливості. Вони навчають бути щирими, допомагати одне одному. Мистецтво дарує нам чудову нагоду долучитися до казкового світу, збагативши власне життя маленьким дивом.

ЧАРІВНІ ВІКОНЦЯ В КАЗКУ

Дитинство — це яскравий, різноманітний світ, сповнений таємниць і див. У дитинстві серце відкрите для нових почуттів, душа — для нових вражень. А добрі, мудрі казки є порадиниками, першими вчителями, кращими друзями малечі. У кожній країні пишаються героями та героїнями своїх казок, вони є взірцями для багатьох поколінь.

О. Шамиур.
Котигорошко. Київ

Е. Еріксен.
Русалонька.
Копенгаген, Данія

Дж. М. Баррі.
Пітер Пен. Лондон,
Велика Британія

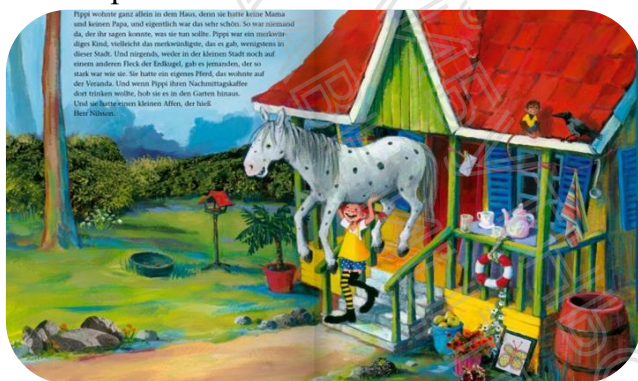
Розгляньте твори. Чому ці казкові персонажі є такими шанованими у своїх країнах? Які чесноти вони втілюють?

Казку неможна назвати просто вигадкою, оскільки в ній, немов у дзеркалі, відображене реальне життя. А чарівні події надають їй яскравості й захопливості. Саме таке поєднання звичайного і фантастичного зумовило появу особливого жанру мистецтва — казкового.

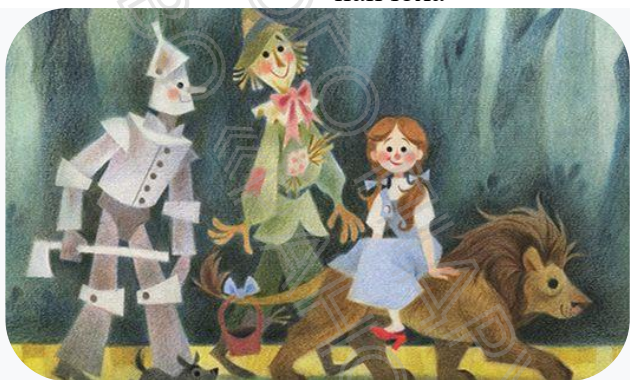
Казковий жанр — жанр образотворчого мистецтва, твори якого зображують персонажів народних або літературних казок. Цей жанр є різновидом міфологічного.

Одним із видів образотворчого мистецтва, який найчастіше зустрічається із казкою — є графіка. Гортаючи сторінки улюблених книжок, ми немов зазираємо у віконця цього чарівного світу. Саме в творах талановитих ілюстраторів/ілюстраторок казковий жанр набув багатогранності й визначеності.

К. Енгелькінг. Ілюстрація до казки А. Ліндгрена «Пеппі Довгапанчоха»

Ж. Годбаут. Ілюстрація до казки Л. Ф. Баума «Дивовижний чарівник країни Оз»

Пригадайте казки і розгляньте ілюстрації. Чому, на вашу думку, образу Пеппі відповідає яскрава, тепла гама, а образу Еллі — спокійна, прохолодна? Як кольори відображають особливості сюжетів?

Головні риси творів казкового жанру — зрозумілість композиції,

упізнаваність персонажів та декоративність. Композиція побудована таким чином, що до неї замість підпису можна дібрати цитату твору. Образи героїв та героїнь нескладні, їхній вигляд та виразна міміка чітко відображають характери — добрі або злі, героїчні або підступні, щирі або лихі та ін. Особливої краси казковим творам надають різні декоративні елементи (фігурні рамки, орнаменти), що обрамляють малюнок.

? Поміркуйте, як в ілюстраціях поєднані життєва правдивість і вигадка. Що в малюнках підказує національні риси казок?

І. Вишинський.
Ілюстрація до казки
братів Грім
«Бременські
музиканти»

В. Мельниченко.
Ілюстрація до казки
«Пан Коцький»

К. Штанко. Ілюстрація
до казки Ш. Перро
«Попелюшка»

Пофантазуйте і створіть власну живописну або графічну ілюстрацію за сюжетом улюбленої казки. Продумайте багатофігурну композицію з кількома планами. На які зовнішні риси героїв/героїнь ви зробите акцент? Які художні контрасти доцільно використати у малюнку?

Підготуйте невелику добірку казкових ілюстрацій українських митців і мисткинь: Валентини Мельниченко, Ігоря Вишинського, Катерини Штанко або Владислава Єрка (за вибором).

КАЗКА В БАЛЕТІ

Дивовижне, прекрасне мистецтво балету нікого не лишає байдужим. Його мова надзвичайно виразна. Як будь-яка театральна постановка, балет щільно пов'язаний з літературою. Її твори є основою лібрето і зумовлюють жанрове розмаїття балетних вистав.

Балет — музично-драматичний жанр, твори якого поєднують інструментальну музику, хореографію і театралізоване дійство. Провідну роль в балеті відіграє танець.

Казковий жанр посідає одне з найпочесніших місць в балеті. Вистави вирізняються видовищністю, красою. Окрім того, саме казка зумовила особливості балетної хореографії. Героїнями постановок XIX ст. були міфологічні та казкові персонажі: німфи, феї, сільфіди та ін. Їхні образи багато в чому визначили загальний характер класичного балетного танцю — легкий, повітряний, граційний, летючий.

Сцена з балету «Сильфіда» за казковою новелою
Ш. Нодьє

Марія Тальоні — перша
Сильфіда

Перегляньте в мережі Інтернет фрагмент балету Ж. Шнейцхоффера «Сильфіда». Схарактеризуйте образ цієї повітряної феї. Як виконавиця передає у танці характер своєї героїні?

Нині балети казкового жанру є гордістю й окрасою світового театрального мистецтва: «Пригоди Аліси в Дивокраї» (Дж. Телбот), «Дюймовочка» (Ю. Русинов), «Білосніжка і семеро гномів» (Б. Павловський), «Снігова королева» (О. Шимко) та ін.

Головними складовими балету є класичний танець, характерний танець і пантоміма. Класичний танець надзвичайно пластичний та вишуканий. Особливою красою, ретельністю постановки вирізняється адажіо — танець, який зазвичай виконують соліст і солістка.

Адажіо — класичний танець у повільному темпі з музикою наспівно-ліричного характеру. Він є ключовим у класичній балетній постановці.

Сцена з балету «Білосніжка і семеро гномів»

Сцена з балету «Пригоди Аліси в Дивокраї»

Розгляньте світлини. Які почуття героя та героїні передані в адажіо? Пригадайте і назвіть казкові балети, що відомі чудовою музикою адажіо.

Характерні танці є надзвичайно виразними, яскравими, оскільки змальовують образи персонажів. У них хореографічне мистецтво

обов'язково поєднується з драматичною акторською грою. Також до характерних танців належать стилізовані народні танці, введені до сюжету постанови. Виконувати такі партії можуть як окремі танцівник/танцівниця, так і група — кардебалет.

Сцени з балету «Пригоди Аліси в Дивокраї» за казкою
Л. Керрола «Аліса в Дивокраї»

Сцени з балету «Дюймовочка» за однойменною
казкою Г. К. Андерсена

Упізнайте за світлинами образи казкових персонажів. Перегляньте в мережі Інтернет їхні партії. Порівняйте сольне і групове виконання характерного танцю. Який образ вам здався найвиразнішим або найбільш незвичайним? Чому?

Пантоміма — це виразна гра за допомогою жестів і міміки, якими виконавці/виконавиці супроводжують танцювальні номери, передаючи емоції своїх персонажів. Також пантомімою можна змалювати спілкування між героями балетної вистави. У сучасному балеті до пантоміми додають акробатичні елементи.

Аліса і Чеширський
кіт з балету
«Пригоди Аліси
в Дивокраї»

Троль із балету «Снігова
Королева»
за казкою Г. К. Андерсена

Перегляньте в мережі Інтернет ці фрагменти балетів. Визначте, як засобами виразності пантоміми збагачена хореографія класичного танцю.

Пригадайте і виконайте пісню композиторки А. Олейнікової «Моя земля».

Познайомтесь із творчістю українського композитора Юрія Шевченка. Підготуйте презентацію його творів для музичного театру: казкових опер та балетів.

ЯСКРАВІ МИТІ ЖИТТЯ

Ми пізнаємо минуле, відтворюємо своє буття, фантазуємо й уявляємо майбутнє за допомогою творів образотворчого мистецтва, музики, кіно, театру, хореографії. Кожен вид мистецтва своєю особливою мовою допомагає розкрити багатогранність людських почуттів і стосунків, зафіксувати яскраві миті повсякденного життя у мистецьких творах.

ЖИТТЄВА ПРАВДИВІСТЬ У ТВОРАХ

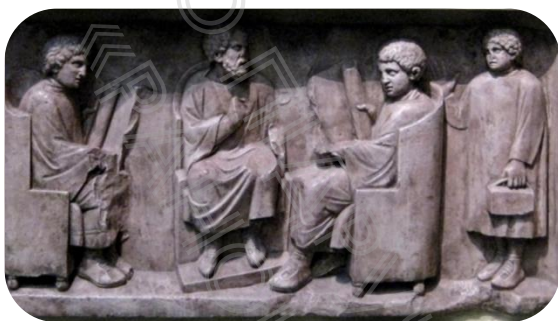
Ще в добу античності митці прагнули зберегти досвід з усіх сфер людського буття для прийдешніх поколінь. Увагу митців привертала сцена полювання, обрядів, господарських робіт, родинного життя. Так виник побутовий жанр образотворчого мистецтва. Зображення побутових ситуацій поступалося лише сюжетам релігійним, міфологічним, батальним.

Побутовий жанр — жанр, твори якого відображають сцени повсякденного життя звичайних людей, зазвичай сучасників/сучасниць митця/мисткині.

Розпис поховальної камери.
Давній Єгипет

Барельєф «Заняття з риторики».
Давній Рим

Розгляньте зображення. Які види образотворчого мистецтва відтворюють побутову тематику? Придумайте назви для цих творів.

Побутовий жанр є одним із найпоширеніших в образотворчому мистецтві. У різні часи європейське мистецтво все частіше зверталося до побутової тематики, щоб показати людей такими, якими вони є, змалювати буденність. Проте саме в цій буденності, яка не дивує і не захоплює, міститься головна таємниця жанру — життєва правдивість. Твори слугують чудовими експонатами для дослідження традицій, звичаїв, взаємовідносин між людьми різних історичних епох.

Ж. Б. Шарден.

Праля

Ч. Б. Барбер.

Захисниця

М. Кассат.

Чаювання

К. Вреденбург.

Художник Ян Беккер за роботою

Розгляньте твори. Чим, на вашу думку, цікаві зображені сюжети? Складіть за одним із них маленьку розповідь. Які настрої створюють колірні сполучення?

Твори побутового жанру — це світ людських характерів, зрозумілих нам переживань. Композиція нагадує світліну, що зберегла якусь

цікаву мить життя. Відповідно до творчого задуму митця/мисткині побутовий може поєднуватися з будь-яким іншим сюжетним жанром. Нерідко його супутниками є портрет, пейзаж.

В українському мистецтві неперевершеними майстрами побутового жанру вважаються художник М. Пимоненко та скульптор Л. Позен. За їхніми творами можна скласти цілу низку оповідань про народне життя.

М. Пимоненко.
Сватання

Л. Позен.
Лірник з поводитирем

Л. Позен.
Переселенці

М. Пимоненко.
Зустріч із земляком

Для того щоб правдиво відтворити сюжетну композицію, потрібно дотримуватися правил перспективи:

- предмети у просторі візуально зменшуються з віддаленням до лінії горизонту;
- кольори тьмяніють, а чіткість зображення предметів у віддаленні від глядача втрачається;
- лінії, що окреслюють підлогу, стіни, вікна, предмети інтер'єру спрямовані углиб простору.

В. Йохансен.
Тиха ніч

Н. Роквелл.
Бабусю-ю-ю! З Різвом!

Наближаються новорічні свята. У кожної родини є власні традиції щодо зустрічі Нового року, Різдва, прикрашання осель. Виконайте графічну або живописну сюжетну композицію на побутову тематику «Родинне свято». У малюнку дотримуйтеся правил перспективного зображення, пропорцій тіла людей різного віку. Надайте своїй роботі святкового характеру.

Зробіть кілька світлин членів своєї родини, зайнятих домашніми справами. Зауважте, що в побутовій фотографії немає місця позуванню. Усе має бути максимально природним. Проаналізуйте зафіксований настрій людей.

МУЗИЧНІ ЗАМАЛЬОВКИ ОПЕРЕТИ

Одним із найулюбленіших музично-театральних жанрів є оперета. Вона сформувалася на початку XVIII ст. на основі традицій італійського народного театру **комедія дель арте** («комедія масок»). Їхні веселі розважальні вистави зумовили появу жанру оперети.

Арлекін

Ізабелла

Панталоне

Брігелла

Капітан

Коломбіна

Розгляньте фігурки деяких персонажів комедії дель арте. Які з них вам відомі? Кому присвятив музичну п'єсу Р. Шуман у циклі «Карнавал»?

Оперета — музично-драматичний жанр, твори якого поєднують драматичну гру з вокальною й інструментальною музикою, хореографією та естрадними номерами.

Оперета є більш «легким» жанром, якщо порівнювати її з оперою. Вагомою відмінністю можна вважати спрямованість сюжету. Якщо в операх він часто має історичне підґрунтя, то оперети — це жартівливі замальовки зі звичайного життя.

Взірцем класичної оперети є славнозвісна «Летюча миша» австрійського композитора Йогана Штрауса (сина). Невигадливий сюжет сповнений тонкої іронії та гумору, а приємна легка музика створює відчуття свята. У творі молоде подружжя, подолавши образи, ревності, дрібні негаразди, знову знаходить щастя.

Сцена з оперети «Летюча миша»

Й. Штраус диригує оркестром (листівка)

Послухайте увертюру з оперети Й. Штрауса «Летюча миша». Визначте у творі мотиви безтурботної польки та летючого вальсу. Покажіть рух мелодії рукою. На який настрій дійства налаштовує увертюра?

«Королем оперети» вважають угорського композитора Імре Кальмана. Митець написав чимало творів, сповнених добротою, любов'ю, радістю. Окрім того, Імре Кальмана вважають

неперевершеним майстром, який перетворив оперету з розважального жанру в інший — драматичний. Герої і героїні його найвідоміших оперет «Містер Ікс» та «Сільва» відповідають на важливе життєве питання: чи визнає кохання соціальну нерівність людей?

І. Кальман

Сцена з оперети «Містер Ікс»

Афіша оперети
«Сільва»

Послухайте уривки з оперет І. Кальмана: арію Містера Ікса «Знову туди, де море вогнів» і дует Сільви та князя Едвіна «Як забуть мені ці мрії». Які особливості музичної виразності властиві музиці Кальмана? У мелодії якого твору звучить вальсовий мотив, а який сповнений оперного драматизму?

О. Рябов

Перегляньте в мережі Інтернет фрагмент оперети «Сорочинський ярмарок» — дует Хавронії Никифорівни й дяка Афансія Івановича. Як у творі відобразилися народні традиції українського мистецтва?

Розучіть та виконайте пісню «З Новим роком, Україно»,
доберіть танцювальні рухи.

З Новим роком, Україно

Вірші та музика Н. Май

1. На порозі Новий рік
І горить вогнів намисто,
І лунає щирий сміх,
Це радіє рідне місто!

2. На порозі новий день,
Завтра диво нас чекає,
Скільки радісних пісень,
Ми сьогодні заспіваєм!

Приспів.

Приспів:

З Новим роком, Україно!
Святкувати всім пора!
З Новим роком, Україно!
Щастя, радості й добра!

Перегляньте в мережі Інтернет відомі оперети. Створіть до
однієї з них кросворд на тему «Чаруючі образи оперети».
Запропонуйте друзям/подругам відгадати за описами імена героїв та
героїнь.

ПЕРЕВІРИМО СВОЇ ЗНАННЯ

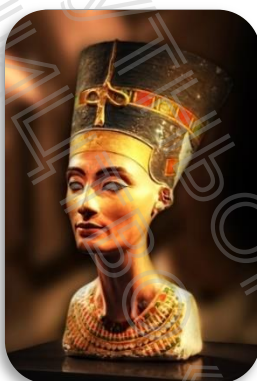
1. Визначте найголовніше в жанрі портрета. Оберіть правильну відповідь.

- а) Відобразити найяскравіші риси зовнішності людини.
- б) Розкрити характер та індивідуальність людини.
- в) Показати суспільний стан людини і певну історичну епоху.

2. Опишіть портретні твори за виконанням: вид мистецтва, матеріали, форма зображення, кількість моделей.

Франц Хальс.
Усміхнений кавалер

Бюст цариці
Нефертіті. Давній
Єгипет

Невідомий автор.
Портрет дівчаток

3. Встановіть відповідність між назвами сюжетно-тематичних жанрів та їхніми особливостями.

Історичний
Побутовий
Міфологічний

Відображає сюжети народного епосу, образи легендарних осіб
Відображає визначні події минулого, оспівує видатних осіб
Відображає цікаві миті життя звичайних людей

4. Поєднайте портрети з визначеннями їхніх художніх особливостей.

А. Сорока.
Друзі

Природність пози
та виразу обличчя

Театралізованість
постаті й виразу
обличчя

Нейтральний,
невибагливий фон

Кожна деталь фону
символічна

С. Л. Філдс.
Король Едвард VII

5. Визначте жанри, поєднані у творах. Розкажіть, який із жанрів є провідним у кожному з них.

Леонардо да Вінчі.
Свята Анна з Марією і немовлям
Христом

Говард Девід Джонсон.
Бідна Попелюшка

6. Поміркуйте, як твори побутового жанру розповідають про життя народу. Придумайте коротеньку історію за одним із сюжетів.

М. Пимоненко.
У похід

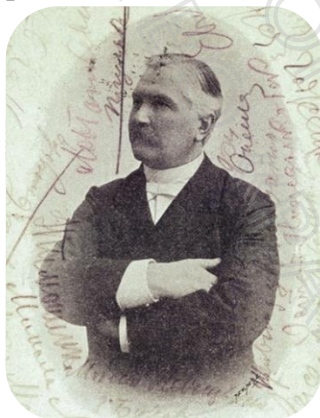
В. Трутовський.
Одягають вінок

1. Встановіть відповідність між авторами і музичними творами. Вкажіть жанри цих творів.

Й. Штраус

М. Лисенко

Дж. Телбот

«Зима і Весна»

«Пригоди Аліси в Дивокраї»

«Летюча миша»

Балет Оперета Опера

2. Розподіліть жанри вокальної музики на камерні та хорові.

Романс	Гімн	Кантата	Серенада
--------	------	---------	----------

Камерні	Хорові
---------	--------

Хоровий концерт	Літургія	Балада	Бардівська пісня
-----------------	----------	--------	------------------

3. Встановіть відповідність між авторами й музичними творами.
Вкажіть жанри цих творів.

Д. Січинський

«Угорська...»

Кантата

А. Горчинський

«Дніпро реве»

Балада

Ф. Шуберт

«Мамина вишня»

Рансодія

Ф. Ліст

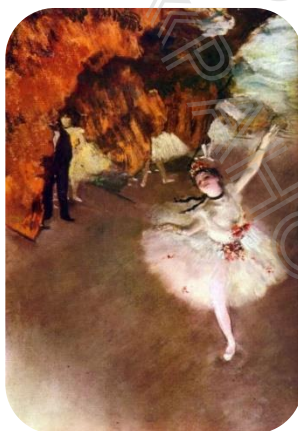
«Лісовий цар»

Бардівська пісня

4. З якими музичними жанрами пов'язані образи картин? Наведіть приклади музичних творів.

Рафаель Санті.
Сикстинська мадонна

Едгар Дега.
Зірка

Чезаре Детті.
Прогулянка

5. Оберіть правильні варіанти відповідей.

Характери образів головних героя/героїні опери найкраще розкривається:

- а) в дуеті; б) арії; в) хорі.

В балеті якнайкраще образ героя/героїні розкривається:

- а) у характерному танці б) адажіо в) пантомімі.

6. Схарактеризуйте бальні танці європейської програми за описами. Який із них має авторство щодо створення?

Спокійний темп,
ковзаючі рухи,
широкі па

Вальс

Темп із маршовими
відтінками,
пристрастність
образів

**Віденський
вальс**

Розмірений плавний
темп, стриманість
образів

Фокстрот

Швидкий, темп,
грайливість образів

Танго

Пришвидшений
плавний темп,
летючість образів

Квікстеп

СЮЖЕТИ, ОБ'ЄДНАНІ ЗАДУМОМ

Слово «цикл» означає завершену послідовність явищ, об'єктів у просторі й часі. Якщо розглядати циклічність у мистецтві, її можна спостерігати в живописі, архітектурі, скульптурі, літературі, музиці. Головною рисою усіх циклів є один задум, який об'єднує самостійні, різні за будовою, твори.

ПЕЙЗАЖ — ДУША ПРИРОДИ

Природа завжди надихає нас на творчість. Її кольори в різні пори року й час доби, багатство форм і ландшафтів вражають. Тож не випадково гарні краєвиди називають живописними. Пригадайте свої дитячі малюнки: сонечко, хмарки, дерева, квіти — це перші враження про навколишній світ і перші кроки творчості.

*Дитячий малюнок.
Зимовий вечір, місток*

*Клод Моне.
Сорока*

Порівняйте твори. Чим, на вашу думку, цікаві композиції? Опишіть настрої, передані в творах. Музикою якого відомого композитора можна їх «озвучити»?

Пейзаж — жанр образотворчого мистецтва, в якому об'єктом зображення є природа. Пейзажем також називають окремий твір цього жанру.

Пейзаж є одним з найпопулярніших жанрів образотворчого мистецтва. Його історія дуже цікава, адже в різних країнах до зображення природи ставилися по-різному. Наприклад у Китаї пейзаж вважався не тільки окремим, а навіть провідним жанром іще з VI ст. А в європейському мистецтві він до XIX ст. слугував у творах лише фоном.

Сніговий пейзаж.
Китай, XVIII ст.

Б. Куук.
Зимовий пейзаж

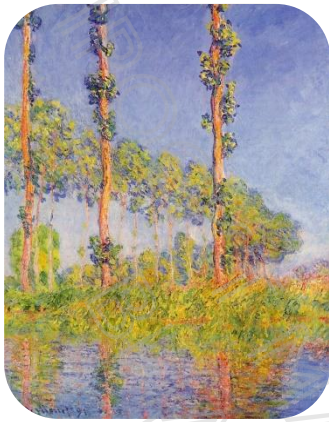
Порівняйте китайський та європейський пейзажі. Поміркуйте, як у них передано традиції східного і західного мистецтв. Назвіть головні відмінності. Який із творів — задумливе споглядання природи, а який схожий на оповідання про зиму?

Розкриваючи в картинах стан природи, митець/мисткиня передає свої пере-живання, настрої. У пейзажі можна виразити любов до Батьківщини, міркування про її красу. Часто живописні оспівування природи складаються в добірку творів, об'єднаних спільною темою — цикл.

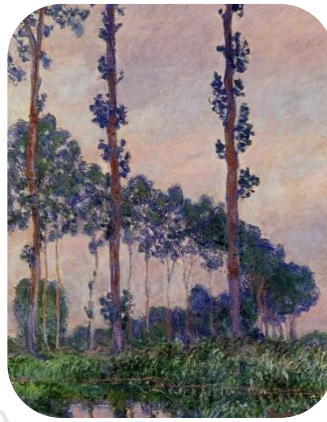
Французький живописець Клод Моне відомий створенням пейзажних циклів: «Стоги», «Тополі», «Латаття».

Розгляньте картини К. Моне із циклу «Тополі». Опишіть кольорні гами, що передають різні настрої природи. Що лишається незмінним у творах?

К. Моне.
Три дерева, ефект
осені

К. Моне.
Три дерева,
сіра погода

К. Моне.
Три дерева,
ефект вітру

Велике значення для втілення творчого задуму в зображенні краєвиду має **ракурс**. Саме він надає особливої виразності твору. Головним елементом ракурсу в пейзажі є лінія горизонту. Розрізняють високу, середню і низьку лінії горизонту.

Висока	Наближена до верхнього краю аркуша	Споглядання природи згори, перед глядачем розкривається далека перспектива краєвиду
Середня	Розташована приблизно на середині аркуша	Глядач немов перебуває посеред зображеного краєвиду
Низька	Наближена до нижнього краю аркуша	Перед глядачем розкривається великий повітряний простір — небо, хмари та ін.

Картини циклу «Мальовничий Седнів» сучасного українського художника Анатолія Зорка об'єднує простота мотивів, щирість почуттів, любов до українського села й рідної землі.

А. Зорко. Цикл картин «Мальовничий Седнів»

Розгляньте твори. Поміркуйте, яку лінію горизонту обрав митець: низьку, середню чи високу. Поясніть виразність цього художнього прийому.

Щоб правильно передати простір у пейзажі, слід дотримуватися **повітряної перспективи** — способу зображення простору, з урахуванням впливу повітря, яке розділяє глядача з натурою. Усі лінії, віддаляючись від наших очей, намагаються зустрітись в одній точці на лінії горизонту, яка дуже рідко є рівною.

Робота в групах. Створіть невеликий цикл акварельних пейзажних замальовок на спільну тему «Зимовий день». Застосуйте художню техніку малювання аквареллю «по-вологому»..

- Змочіть аркуш паперу водою широким пензликом або паралоном.
- Підготуйте на палітрі суміші фарб для роботи (2–3 кольори).
- Виконуючи малюнок, не піднімайте аркуш, щоб фарби не розтікались.
- Закінчену роботу залиште до повного висихання.

Поцікавтеся історією українського пейзажу. Зробіть добірку світлин місцевих краєвидів. Проаналізуйте їхню схожість та відмінність.

БАРВИ МУЗИЧНИХ ФОРМ

Інструментальну музику можна порівняти з живописом. Їй так само властиві велике розмаїття тем, змістовність, чудова образність. Музична палітра також має забарвлення і може бути веселою, радісною, сумною, ніжною тощо.

Основою для виявлення творчої фантазії й композиторської майстерності слугує структура побудови твору — форма. Визначне місце в інструментальній музиці посідають циклічні форми.

! **Циклічна форма** — музична форма, твори якої мають окремі частини, самостійні за будовою, але об'єднані між собою спільною темою, задумом.

Циклом також може називатися ряд творів, або концертних програм. За принципом поєднання частин розрізняють два типи циклічної форми — сюїту і сонату.

Сюїтою називають музичний твір циклічної форми, що складається з кількох самостійних п'єс, відмінних за характером. Її можна представити як порівняння різних живописних образів.

Побудова старовинної сюїти/сюїтного циклу			
<i>I частина</i>	<i>II частина</i>	<i>III частина</i>	<i>IV частина</i>
Алеманда (танець-хода)	Куранта (парний танець)	Сарабанда (велична хода)	Жига (рухливий танець)
Помірно-повільний темп	Помірно-швидкий темп	Повільний темп	Дуже швидкий темп

Е. Симонетті. На балу

Й. С. Бах. Сюїта №2 до мінор (алеманда і куранта).

Під час слухання, з'ясуйте, на якому інструменті виконуються твори. Що між ними спільного? Яку ви уявили картину під час слухання музики?

У ХІХ ст. сюїтою стали називати багаточастинний твір, який виконувався не лише симфонічним або камерним оркестрами, а й окремими інструментами. Цей жанр вже не був пов'язаний із танцями, а мав певну програму.

С. Світославський. В саду

В. Барвінський. Уривок з «Української сюїти». Слухаючи музичний твір, поміркуйте, чому він має таку назву. Мотив якої ліричної народної пісні ви почули в уривку?

Сонатно-симфонічний цикл — це складна музична форма, яка складається з багатьох частин. Вона давно відома і досі залишається актуальною для написання музичних творів. Жанри цього циклу застосовуються для створення сонат, інструментальних ансамблів, концертів, а також симфоній.

Сонатна форма — це музична форма, яка складається з трьох основних розділів. Її твори можна порівняти з літературною драмою, що призначена для театральної вистави.

Побудова сонатної форми		
<i>I розділ</i>	<i>II розділ</i>	<i>III розділ</i>
Експозиція	Розробка	Реприза
Протистояння головної та побічної тем	Тонально нестійка частина, в якій розробляються музичні теми експозиції	Реприза знімає або послаблює конфлікт і завершує форму, це досягається шляхом її тонального об'єднання

Твір сонатної циклічної форми може також містити вступ і коду (завершення).

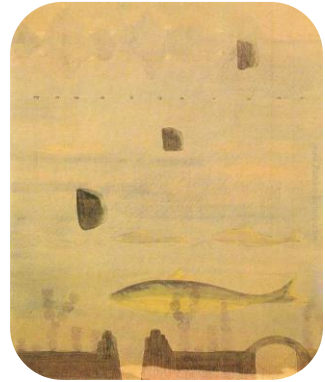
Сонатну форму використовують для написання не лише сонат, а й перших частин/фіналів концертів, симфоній, симфонічних п'єс, увертюр.

М. Чюрльоніс. Соната
Весни. Аллегро

М. Чюрльоніс. Соната
Весни. Анданте

М. Чюрльоніс. Соната
Весни. Скерцо

В.-А. Моцарт. Соната №15. Визначте особливості засобів художньої виразності в кожній частині. Порівняйте музику сонати з циклом картин литовського живописця М. Чюрльоніса.

Пригадайте і виконайте пісню, яку вивчили на одному з попередніх уроків і яка сподобалась вам найбільше.

У мережі Інтернет перегляньте танці з танцювальної сюїти: алеманду, куранту, сарабанду і жигу. Порівняйте художні засоби виразності їхніх мелодій.

ГАРМОНІЯ КОНТРАСТІВ

Гармонія і краса — дві найважливіші складові будь-якого твору мистецтва. Нам подобаються співвідношення кольорів, ліній, форм або звучань, які здаються природними, злагодженими. Але для цього митці й мисткині застосовують певні художні прийоми, завдяки яким композиція твору набуває закінченості. Одним із них є контраст.

ХАРАКТЕР У ПЕЙЗАЖІ

У кожної людини є особливе місце, із яким пов'язані її думки про рідний край, оселю. До нього ми часто звертаємось у думках, а опинившись там, радіємо, як старому другові.

Музей народної архітектури і побуту. Пирогово, Київська обл.

О. Стельмах.
Київ на світанку

Розгляньте художні світлини. Охарактеризуйте краєвиди. Поміркуйте, як по-різному вони розповідають про красу нашої Батьківщини. Запропонуйте музичний твір до кожної світлини.

Як людина, так і природа має свій характер. Пейзаж — це портрет куточка природи, селища або міста, а головний образ — ландшафт. Завданням художників є правдиве відображення цього образу, передавання враження від його споглядання.

Сільський пейзаж оспівує поезію сільського побуту, єднання людини з природою. Як різновид пейзажного жанру він походить від живописних творів пасторальної тематики. Сільському пейзажу властиві спокійний характер, природні форми, ліричність.

К. Піссаро.

Понтуа, передмістя Парижа

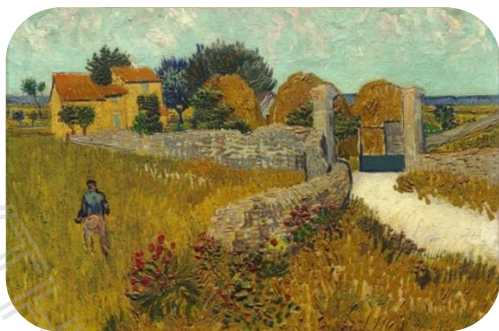
Т. Вудінг.

Сільський шлях

С. Васильківський.

Зима

В. ван Гог.

Фермерський будинок в Провансі

Розгляньте твори. Що між ними спільного? Поміркуйте, як у композиціях зображення будівель гармонійно вписані в природні ландшафти. Опишіть колірні гами картин.

Протилежністю сільському пейзажу є **пейзаж міський**. Його ще називають **урбаністичним**. В італійському мистецтві епохи Відродження міський краєвид із деталізованим зображенням будівель на міських майданах та вулицях називали **ведутією**.

Міські пейзажі створюють враження геометричної упорядкованості, показують ландшафт, в якому людина підкорила природу. Ритми спрямованих угору будівель, чарівність старовинної архітектури, простір проспектів і затишок парків, вуличок — головні образи творів.

А. Каналетто.

Площа Сан-Марко. Венеція (ведута)

К. Піссаро.

Проспект Монмартр

Б. Жарков.

Площа Соборна. Львів

А. Хук.

Нью-Йорк

Доберіть слова, якими можна описати характери міст, зображених у творах. Чим міські пейзажі відрізняються від сільських? Які за характером лінії створюють композицію міського краєвиду?

Роздивляючись пейзажі, ми бачимо, що архітектурні споруди освітлені нерівномірно. На деякі з них падають прямі промені сонця, інші ховаються в тіні. Можна помітити яскраво освітлені частини, тіні, напівтіні, рефлекси. Завдяки світлу ми відчуваємо колорит природи. Під **колоритом** розуміємо кольоровий вигляд усього видимого.

Для зображення в малюнку споруд і предметів, розташованих у просторі, митці/мисткині використовують **лінійну перспективу**: чим далі від глядача розташований предмет, тим менший він за розміром. Рівномірне зменшення предметів створює відчуття глибини простору.

Проаналізуйте світлину і начерк міської вулиці. Проведіть уздовж тротуару, дахів будинків умовні лінії і знайдіть на лінії горизонту точку сходження.

Намалюйте пейзаж. Визначте, який час доби та явища природи ви малюватимете, який колорит відповідатиме вашому задуму. Щоб передати простір, віддалені світлі предмети злегка затемнюйте,

а темні — освітлюйте. Близчі предмети зображуйте об'ємними, яскраво забарвленими, а віддалені — плоскими, тьмяними.

Зробіть світлини живописних куточків рідного міста або селища. Оберіть час доби і погоду, щоб передати у своїх творах певні настрої. Презентуйте добірку своїх творів рідним та друзям/подругам.

НАТХНЕНИЙ ЖАНР ПРЕЛЮДІЇ

В образотворчому мистецтві кожному твору передує пошук: легкий графічний начерк або акварельна замальовка виразного ракурсу та композиції, образів. Але навіть ці художні нароби сприймаються нами як самостійні маленькі твори. Так само трапляється і в музиці. Гармонійна музична вправа, неவிбаглива мелодія може перетворитися на чудовий твір.

Караваджо. Лютніст

Дж. ван Хонтхорст. Концерт

Назва «прелюдія» у перекладі з латини означає «попереднє награвання». Появу жанра прелюдії зумовило музичне мистецтво епохи Відродження. Найпопулярнішим інструментом того часу була лютня, гра на якій входила в моду серед знаті. Щоб порадувати публіку гарною музикою, лютністам доводилося налаштовувати інструмент до акустичних особливостей приміщення, де здійснювався виступ, награвуючи невеличкі імпровізовані п'єси. Це і були перші прелюдії.

! Прелюдія — жанр камерно-інструментальної музики, невелика інструментальна п'єса переважно для фортепіано; невеликий вступ перед основним викладом музичного твору — фуги або сюїти.

Із часом прелюдії втратили роль вступу і перетворилися на самостійні твори. Але головну свою особливість — свободну форму та імпровізованість — зберегли. Композитори почали створювати такі музичні п'єси для клавішних інструментів.

Особливе значення в розвитку жанру прелюдії має творчість Й. С. Баха. Саме він створив двочастинну форму, що складалася з прелюдії і фуги.

Клавір

Ці два твори об'єднані за принципом контрасту: прелюдія мала вільну форму, а fuga — чітку структуру.

«Добре темперований клавір» Баха став першим двотомним циклом, що об'єднав 48 прелюдій і фуг. Л. ван Бетховен назвав цей твір «музичною Біблією», адже в ньому представлене гармонійне розмаїття всіх мажорних і мінорних тональностей.

Сторінка авторської рукописної партитури «Добре темперованого клавіра»

Храм святого Фоми в Лейпцизі, де Й. С. Бах працював кантором

Послухайте «Прелюдію до мажор», що є своєрідним вступом не лише до фуги, а й до всього циклу «Добре темперованого клавіра». Опишіть характер музики. Які почуття автора ви відчули у прелюдії? Які думки навіяв вам музичний твір?

На деякий час розвиток жанру прелюдії завмер і відродився вже у XIX ст. Польський композитор Ф. Шопен, захоплюючись творчою спадщиною Баха, перетворив прелюдію на чудову музичну мініатюру, що вирізняється власним характером і настроєм.

У творчому доробку Шопена — 24 прелюдії, в яких передане все розмаїття почуттів. Музичні образи, змальовані композитором, дуже різноманітні й контрастні: ліричні, граційні, трагічні, романтичні та ін.

А. Рігер. Очікування грози

К. Моне. Бульвар Капуцинок

Послухайте «Прелюдію до мінор» і «Прелюдію мі мажор» Ф. Шопена. Під час слухання музики зверніть увагу на характер, розвиток мелодії, ладове забарвлення.

Встановіть відповідність за характером між музичними творами і пейзажами. Обґрунтуйте свою думку.

Послухайте та розучіть пісню «Сяйво калинове».

Сяйво калинове

Вірші Н. Іванової

Музика А. Олейнікової

Нанизую слова, немов намисто,
Із слів складаю пісню солов'їну.
Як джерело натхнення і пречисте,
Батьківська мова рідної країни.

Приспів:

Рідна мова, наче мати,—
Перша колискова,
Все життя нам шанувати
Пісню ту казкову.
Мова рідна як святиня,
Сяйво калинове.
України берегиня —
Рідна наша мова.

З неволі та назавжди віродилась
І серце українське заспівало
Про рушники і вербу, що схилилась,
І чистим співом всіх зачарувала.

Приспів.

Послухайте різні за характером прелюдії Ф. Шопена.
Доберіть твори живопису у жанрі пейзажа до тих музичних п'єс, що
вам сподобалися найбільше. Презентуйте їх у класі.

РОМАНТИЧНІ ОБРАЗИ

Кожен твір мистецтва — це поетизований образ нашого буття. Художньою мовою він розповідає про наші думки, мрії, почуття. Те, що ми відчуваємо серцем, у літературі перетворюється на вірші, а завдяки образотворчому та музичному мистецтву набуває звучань, кольорів, форм.

ПОЕЗІЯ ГІР І МОРЯ

Гори і море — дві стихії, що завжди надихали людину на творчість. Гірські кручі, що височіють над землею, викликають у нас відчуття урочистої загадковості, непідвладності часу. А морська далечінь і мінливий характер хвиль пробуджують у душі неспокій, сповнюють різних яскравих почуттів.

Вершина гори Парнас — місце, де мешкають бог мистецтв Аполлон і музи. Греція

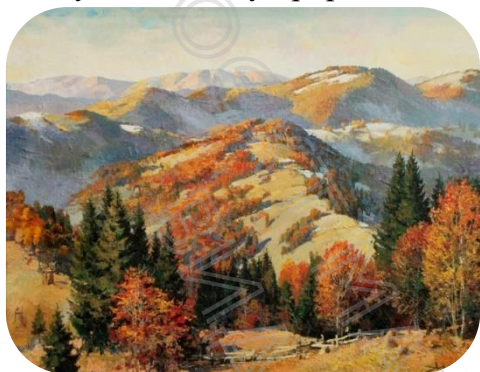
Камінь Афродіти — місце, де з морської піни народилася богиня. Греція, о. Кіпр

Розгляньте світлини. Поміркуйте, чому давньогрецьке мистецтво співвідносило образи творчого натхнення з гірськими вершинами, а краси — з морськими хвилями.

У **гірському пейзажі** головними об'єктами зображення є кам'янисті ландшафти, ущелини, водоспади. Зображення хатинок, людей або тварин серед цих краєвидів зазвичай є другорядними деталями творів. Цей чудовий різновид пейзажного жанру налаштовує нас

на роздуми про те, що людина — лише маленька частинка великого і могутнього світу природи.

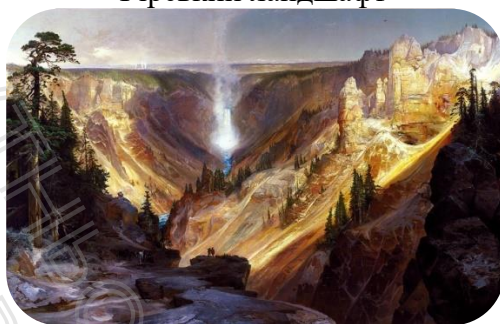
В. Жмак.
Гірський перевал

В. Бендз.
Гірський ландшафт

Ю. К. Даль.
Вигляд зі Сталхейма

Т. Моран.
Великий Каньйон в Єллоустоуні.
Водоспад

Розгляньте твори. Зверніть увагу, як у полотнах передана плановість. Визначте ближній, середній і дальній плани. Чому, на вашу думку, саме висока лінія горизонту надає більшої виразності гірському пейзажу?

Морський пейзаж (марина) є різновидом пейзажного жанру, в якому розкривається краса морської далечини, узбережжя. Як і людина, море може бути різним. Хвилі й морський прибій, бурхлива водна стихія на картинах зазвичай уособлюють цілу палітру емоцій людини — від найприємніших (мрійливість, ніжність, безтурботність) до найяскравіших (радість, захоплення, гнів, страх).

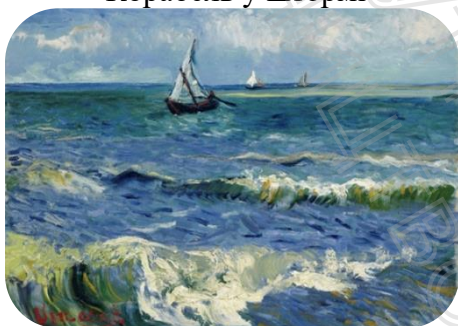
? Розгляньте твори. Які «настрої» моря вони передають? Визначте колірні гами, що створюють враження теплої або холодної морської води.

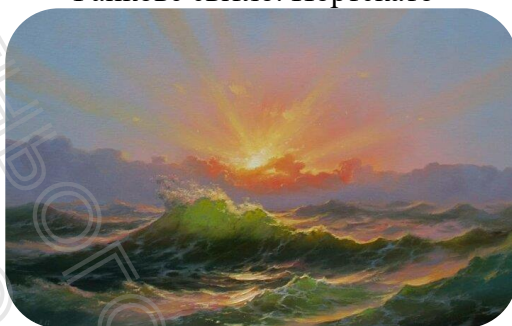
Дж. М. Вільсон.
Корабель у штормі

К. Боуен.
Ранкове світло. Портскато

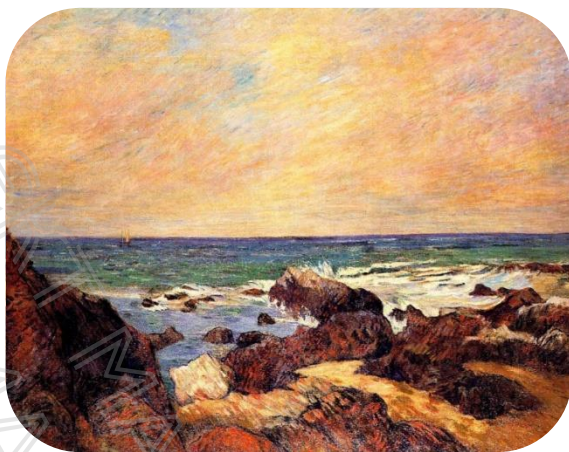
В. ван Гог.
Морський пейзаж у Сен-Марі

В. Коваль.
Захід сонця над морем

Велике значення в композиції відіграють ритм, динаміка, урівноваженість зображення, контраст, колірні поєднання. У пейзажі акцнтують увагу на лінії горизонту, від висоти якої залежить глибина простору зображення.

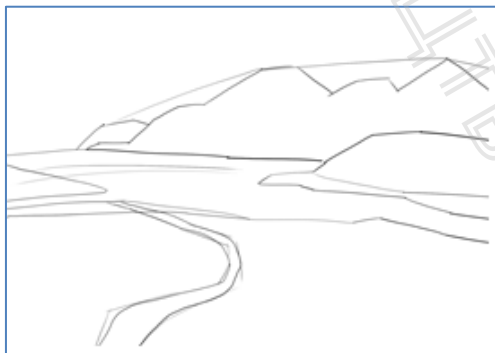
? Дослідіть композицію твору французького живописця Поля Гогена. Опишіть її художні особливості: лінію горизонту, контрастні колірні сполучення. Як у творі передано відчуття нерухомого спокою моря і динамічного руху каміння?

П. Гоген. Скелі і море

Намалюйте живописний гірський або морський пейзаж (за вибором). Продумайте плановість роботи, додаткові деталі, колорит. Чи будуть присутні у вашій роботі контрасти?

Перегляньте родинні світлини. Створіть на мапі світу (мапі України) зі світлин маршрут власних подорожей. Позначте місця, які ви плануєте відвідати — візуалізуйте мрії.

МЕЛОДИЯ МІСЯЧНОГО СЯЙВА

Музичне мистецтво в усі часи прагнуло передати всю гаму почуттів та емоцій, які може відчувати людина. А джерелом натхнення для неї найчастіше були природа і релігія.

Церква святого Петра уночі.
Велика Британія, Вестмінстерське
аббатство

Королівський монастир Сан-
Мільян-де-Юсо на світанку.
Іспанія

Розгляньте світлини. Доберіть слова, якими можна описати колірні гами стану природи. Яка за характером і настроєм музика пасуватиме до них?

У духовній музиці часів середньовіччя існували твори, що вирізнялися ніжністю, поетичністю. Їх виконували між північчю і ранковою месою й називали «ноктюрн», що в перекладі з латини означає «нічний».

Ноктюрн — інструментальна п'єса ліричного, мрійливого характеру, навіяна поетичним настроєм ночі.

Свого розвитку як музичний жанр ноктюрн набув у наступні віки. Перший композитор XIX ст., який почав писати знайомі нам ноктюрни — ірландський музикант Джон Філд. Саме він першим ужив слово «ноктюрн» щодо невеликих ліричних п'єс, визначивши особливості цього жанру. Філд написав 18 фортепіанних ноктюрнів, мелодії яких мають багату звукову гаму. Ці твори й нині входять до репертуару багатьох виконавців/виконавиць інструментальної музики.

Невідомий художник.
Композитор Джон Філд

К. Д. Фрідріх. Двоє чоловіків, які
споглядають місяць

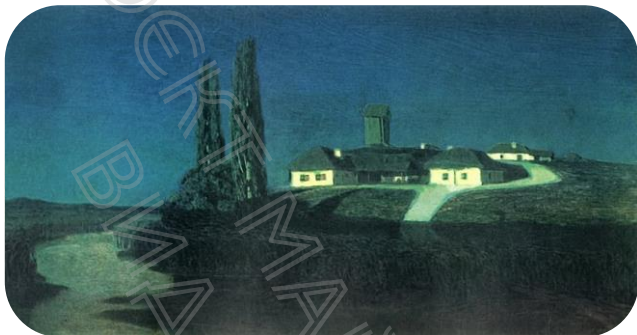

Послухайте «Ноктюрн № 12» Дж. Філда й розгляньте пейзаж К. Фрідріха. Які почуття передають ці твори? Опишіть колірну і звукову палітри, якими змальоване місячне сяйво.

Основою ноктюрна є наспівна мелодія, завдяки чому він нагадує інструментальну пісню: п'єса зачаровує ліричним звучанням й музичними переливами. Твори цього жанру призначені для виконання на фортепіано, але трапляються і для інших інструментів або навіть ансамблів.

Зазвичай ноктюрн має тричастинну форму: перша — тихий вступ; друга — більш пожвавлений, яскравий розвиток мелодії; третя, схожа на першу, — уповільнений фінал. Іноді наприкінці твору може звучати яскравий акорд, що підкреслює закінчення п'єси.

До жанру ноктюрна зверталися такі відомі композитори, як Ф. Шопен, Р. Шуберт, Ф. Ліст. Е. Гріг. В українському мистецтві із ним пов'язана творчість видатного композитора М. Лисенка.

А. Куїнджі. Українська ніч

Послухайте ноктюрн «Прощальний» М. Лисенка і ноктюрн «Мрії кохання» Ф. Ліста. Схарактеризуйте засоби музичної виразності. Який із прослуханих творів вам сподобався більше? Чим саме?

*С. Крамський.
Місячна ніч*

Виконайте в ансамблі пісню «Сяйво калинове». Попросіть однокласників й однокласниць, акомпанувати вам на шумових інструментах.

Послухайте ноктюрни Е. Гріга, Ф. Шопена або Й. Гайдна. Доберіть до одного з творів поетичні рядки (або складіть самі) і пейзаж, що могли б стати програмою до цієї музики. Презентуйте свій творчий доробок у класі.

КРАСА УЯВНОГО СВІТУ

В основі будь-якого мистецтва два джерела — глибокі знання людини про навколишній світ і багата фантазія. Перше джерело робить твори правдивими, щирими: те, що ми споглядаємо або слухаємо, знаходить відгук у нашій душі, викликає спогади про пережите. А друге джерело збагачує світ красою, дивом. Тому зустрічі із незвичайним нам так подобаються.

ДИВОВИЖНІ КРАЄВИДИ

Усе розмаїття й краса навколишнього світу збережені в нескінченній галереї пейзажів. Майстернею художників/художниць зазвичай є сама природа: морське узбережжя, гірська полонина, ліс, квітуча галявина, сад та ін.

Художниця на пленері

Природа немов сама підказує виразну композицію і потрібні кольори. Митцєві/ мисткині потрібно обрати таке природне освітлення, ракурс, погодні явища, що будуть найвиразнішими для втілення творчого задуму.

! Пленер — техніка створення пейзажу з натури, на відкритому повітрі.

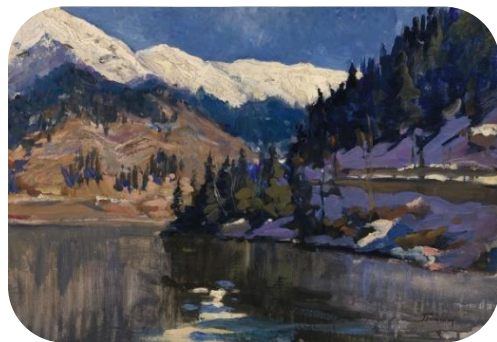
Але творча фантазія відкриває перед нами й інші краєвиди, що існують тільки в уяві. Вони можуть бути як надзвичайними, так і дуже схожими на природні. Якщо реалістичний пейзаж — це поетизований образ справжнього куточка природи, то вигаданий (фантастичний) можна порівняти із казковою розповіддю.

Розгляньте пейзажі. Який, на вашу думку, написаний з натури, а який за уявою? Обґрунтуйте свою відповідь. Схарактеризуйте колірні гами творів.

Дж. Ел Хог.
Місячна ніч

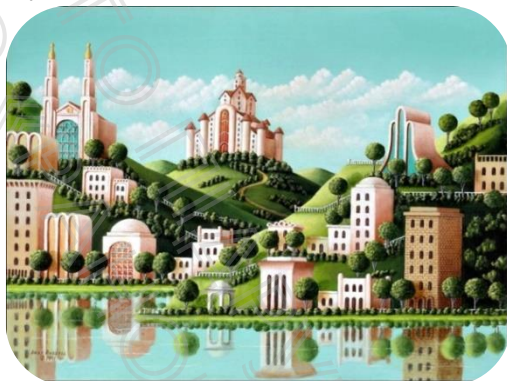

Й. Бокшай.
Рання весна в Карпатах

Фантастичний пейзаж не має обмежень за темами, а твори вражають видовищністю. Вони передають фантазійні світи, дивовижні споруди, чарівні рослини, незвичайних тварин. Проте, яким би дивним не був цей краєвид, для його зображення застосовують традиційні художні прийоми — закони лінійної та повітряної перспективи, дотримуються плановості щодо розташування об'єктів.

Дж. Коулман.
У теплій тиші АР 2011

Е. Рассел.
Казковий пейзаж

Ж. Уолл. Надвечір'я

О. Шупляк. Над рідною землею

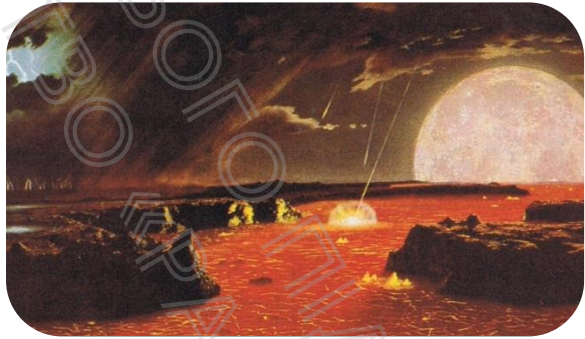
Розгляньте живописні твори . Опишіть художні особливості однієї з картин.

Джерелом натхнення у фантастичному пейзажі все одно залишається реальний світ, адже його форми найрізноманітніші. І навіть найвигадливіші образи, які ми можемо уявити, виникають з колись побачених і добре відомих образів. Так наукові знання поєдналися із вигадкою у пейзажі **космічної** тематики.

Ч. Боунстелл.

Видгляд Сатурна з його супутника Титана

Ч. Боунстелл.

Народження Землі

Поміркуйте, чому ці пейзажі здаються нам реалістичними. Як митцеві вдалося передати крижаний і вогняний світи?

У кожного з нас є власні уявлення про майбутнє. Одні вважають, що воно за технічним прогресом. Інші, що людство піде шляхом гар-

монійного поєднання природи і техніки. Такі різні бачення набули відображення у фантастичних пейзажах *футуристичної* тематики.

На створення міста майбутнього може надихнути будь-що: сучасні архітектурні споруди і середньовічні замки, гірські вершини і підземні гrotи, художні, фантастичні твори, казки тощо.

Розгляньте твори. Розкажіть, яке місто майбутнього вас приваблює і чому? Сформулюйте загальні правила, яких має дотримуватися людство, щоб у нього було щасливе майбутнє.

Роберт Маккол. Метрополіс 2050

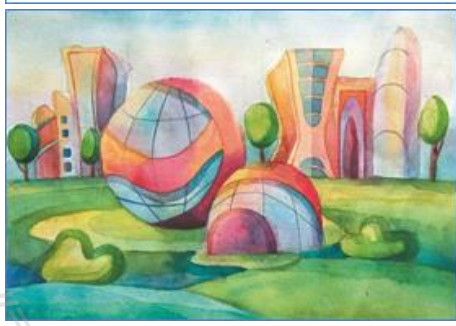
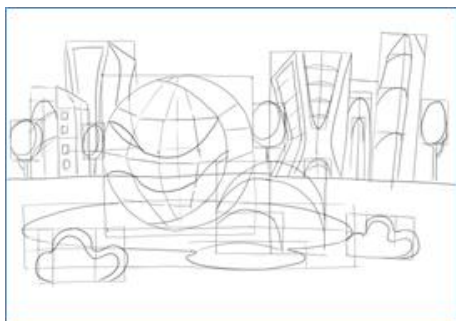
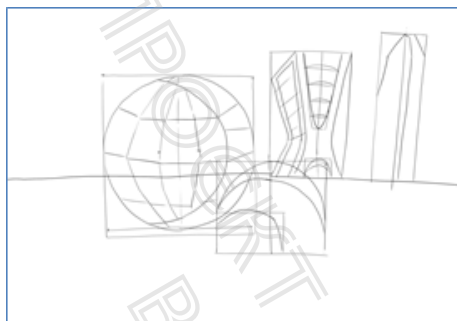

Жак Фреско. Місто-острів

Уявіть місто майбутнього. Що воно уособлює: технічний прогрес чи повернення людини до природи? Якою, на вашу думку, буде його архітектура? Виконуючи художню композицію, пам'ятайте, що всі образи (будівлі, архітектурні споруди, навколишнє середовище та ін.) мають відповідати вашому творчому задуму, гармонійно поєднуватися.

Для завершення роботи в кольорі використовуйте художні матеріали за власним вибором.

Прочитайте твори письменників-фантастів, розгляньте комікси, де по-різному бачиться майбутнє. У вас з'являться власні враження і уявлення. Спробуйте проілюструвати фантастичний літературний твір, який вам сподобався.

МУЗИЧНІ ФАНТАЗІЇ

Протягом історії музичне мистецтво визначило чимало вокальних й інструментальних жанрів, розмаїтих і надзвичайно виразних. І кожен жанр музики склав певні правила щодо побудови творів, набув особливостей звучання. Але натхнення композитора/композиторки не завжди можна обмежити цими правилами, адже творчість — це свобода уяви. Саме таке створення музики зумовило появу жанру **фантазії**.

Фантазія — жанр інструментальної музики, твори якого характеризуються свободою побудови, відхиленням від музичних правил; музичний твір, написаний у вільній формі.

За своїм походженням фантазія тісно пов'язана з виконавською імпровізацією. У XVIII ст. цей жанр набув широкого розповсюдження, виконуючи функції вступних частин в циклічних формах.

Із часом у XIX ст. фантазія перетворилася на віртуозну самостійну п'єсу, засновану на розробці тем з опер, балетів, мелодій народних пісень. Композитори презентували слухачам головну тему на початку твору, а далі йшла її імпровізація, де змінювалися засоби музичної виразності. Продовжуючи розвиток музичної теми, автор передавав музичною мовою свою уяву і фантазію, власні почуття та емоції.

Велику кількість фантазій як творів самостійного жанру написали Л. ван Бетховен, Ф. Ліст, Ф. Шопен.

Одним із найвідоміших творів у жанрі фантазії є «Місячна соната» Бетховена. Сам композитор її називав «сонатою в дусі фантазії». Це пов'язано із тим, що звична сонатна форма «швидко-повільно-швидко» була змінена і частини змінили послідовність — «повільно-пожвавлено-швидко».

Рукописна партитура
Бетховена
«Місячної сонати»

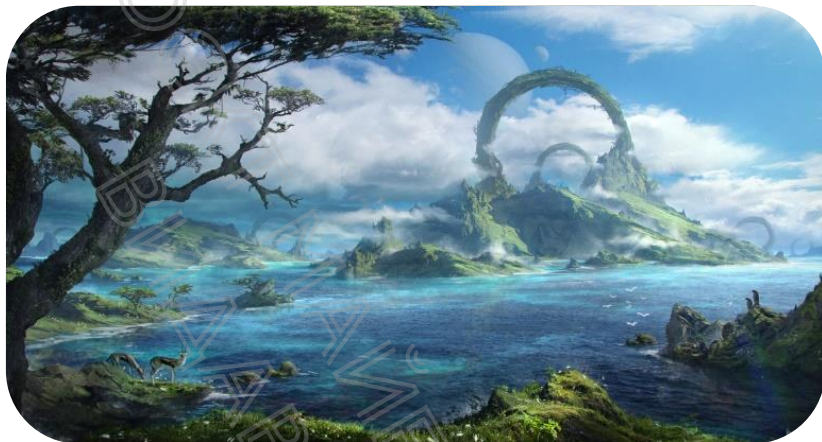
Невідомий автор.
Місячний пейзаж

Послухайте першу частину «Місячної сонати» Бетховена і розгляньте пейзаж. Чи допомогла вам музика уявити красу природи? Які почуття вас охопили під час слухання цього твору?

Також до жанру фантазії можна віднести іструментальний твір, написаний на основі іншого. Наприклад, автор/авторка опрацьовує тему з опери або балета і створює нову композицію, хоча мелодійний

рисунок цієї теми лишається упізнаваним. Композитор/композиторка немов фантазує, виражаючи власне бачення задуму іншого автора.

Л. Мівсек. Фантастичний пейзаж

Я. Молочник

Послухайте «Фантазію» сучасного українського композитора Ярослава Молочника. Схарактеризуйте форму і розвиток музичного твору. Які риси надає музиці звучання сучасних інструментів? Опишіть казковий світ, створений музикою композитора і картною Л. Мівсека.

Послухайте та розучіть пісню «Колискова майбуття». Під час виконання твору інтонуйте музичний рух рукою.

Колискова майбуття

Вірші і музика В. Дроботенко

Зачерпну я у долоні
Кришталевої води,
По траві пройду босоніж —
Залишу свої сліди...
Свіжий вітер заколише

У колисці майбуття
І ніколи не залишить
Упродовж мого життя!..

Приспів (2):

Візьму з собою пісню поля,
Що мати вчила з ранніх літ,
І на зорі шукати долю
Піду за мріями у світ!..

Білі хмари, мов вітрила,
Кличуть в зоряний політ,
Виростаєте, руки-крила,
І несіть в незнаний світ!
Лиш надія не згасає,
Що повернемося знов!
Нас в житті оберігає
Віра й батьківська любов!

Приспів. (2)

Проведіть дослідження «Фантазія в різних видах мистецтва». Створіть живописні фантазії до прослуханої музики.

ГАРМОНІЯ В КОМПОЗИЦІЇ

Будь-який твір мистецтва це не просто фантазія, що завдяки нахненню митця/мисткині втілений в образи, які ми можемо споглядати або слухати. Твір — це результат художньої творчості, в якій усе продумано до дрібниць і все підпорядковано законам краси й гармонії.

ЧУДОВИЙ СВІТ РЕЧЕЙ

В образотворчому мистецтві різні жанри по-своєму розкривають красу навколишнього світу й світу людської душі. У портреті розкривається особистість, у пейзажі — розмаїття природи, а сюжетно-тематичні описують різні грані нашого буття. Але в мистецькій скарбниці є твори, що показують світ речей, красу їхніх форм, кольорів, пропорцій. Цей жанр називається натюрморт.

Натюрморт — жанр образотворчого мистецтва, в якому головними персонажами твору виступають предмети, композиційно розташовані в реалістичному просторі.

Розгляньте схему. Чим різняться види натюрмрту? Якими матеріалами їх можна виконувати? Який вид натюрмрту вам було б легше виконати і чому?

Види натюрмрту		
Реалістичний	Декоративний	Абстрактний
		
Ж.-Б. Шарден. Атрибути музики	Р. Ліхтенштейн. Натюрморт	Х. Гріс. Гітара на столі

Як самостійний жанр натюрморт визначився у XVII ст. З часом склалися два основні типи натюрмортів. В одному — речі розповідають про особистість (уподобання, рід занять тощо) свого власника/власниці. Тобто людина незримо присутня на картині.

У другому типі натюрмарту предмети зображені як самостійні персонажі. Вони наче пропонують нам помилуватися їхнім кольором, формою, оздобленням. Композиція є виставковою.

Ж.-Б. Шарден.

Натюрморт з предметами мистецтва

А. Русин.

Натюрморт з бандурою

? Розгляньте твори. Поміркуйте, про що вони розповідають? Яка картина розкриває особистість митця? Що, на вашу думку, символізують предмети, задіяні в творах?

Не будь-яке зображення предметів можна назвати натюрмортом. Це такий твір, для якого митець/мисткиня за власним задумом добирає речі та розташовує їх у певній композиції.

Найголовнішим у натюрморті є композиційний центр. Це місце або предмет, що привертає нашу увагу найпершим. Він може виділятися з-поміж інших «учасників» твору розміром, кольором, незвичайною фактурою або формою.

Проаналізуйте схему. Визначте у кожній композиції річ, яка відіграє провідну роль. Придумайте для цих творів власні назви.

Розташування предметів у композиції натюрморту

Коло доречне в композиції, якщо всі предмети не дуже вирізняються один від одного за розміром. Погляд глядача/глядачки немов обводить коло, споглядаючи натюрморт.

Трикутник робить композицію гармонійною, якщо у центрі розташований високий предмет в оточенні менших за розміром предметів.

Діагональна композиція створює відчуття випадковості, динаміки. Їй пасуватиме фон у вигляді гарного килима або вікна з пейзажем.

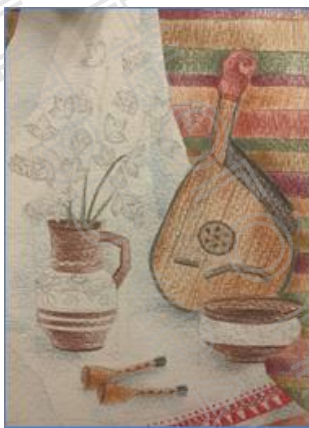
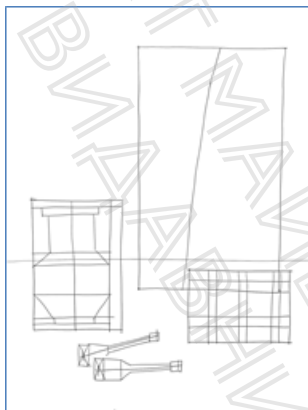
Правила побудови натюрморту:

- композиція має складатися із предметів, об'єднаних темою твору;
- предмети слід добирати різноманітні (за розміром, формою, кольором та фактурою);
- розташовувати предмети слід на різних планах, але вони не мають загороджувати один одного;
- композиційний центр має бути розташований на другому плані й обов'язково виділений контрастом, кольором та ін.

Світ речей у натюрморті завжди розкриває їхню своєрідність, неповторні якості, красу. Але завжди це людський світ, що виражає хід думок, почуттів, ставлення людини до життя, до мистецтва.

Виконайте декоративний або абстрактний натюрморт з предметами мистецтва. Для завершення роботи в кольорі використайте графічні матеріали.

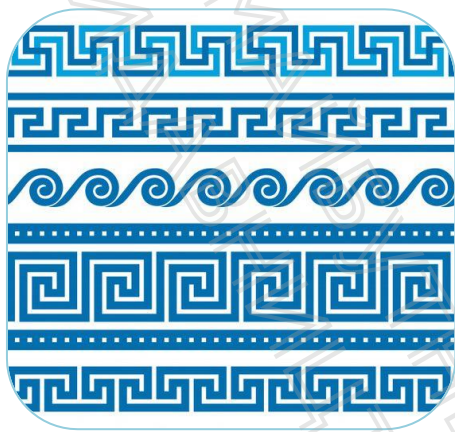

Створіть світлину в жанрі натюрморту на тему «Мое творче захоплення». Розташуйте в композиції до 5 предметів. Постарайтесь, щоб світлина якомога виразніше розповіла про вашу творчу особистість.

РОЗМАЇТТЯ ЗВУЧАНЬ

У перекладі з латини слово «форма» означає «краса». Якщо в образотворчому мистецтві ми споглядаємо цю красу, то в музиці її передає гармонійне звучання і злагоджена побудова твору. Деякі музичні форми можна порівняти з орнаментами. Зокрема, форми варіацій та рондо.

Різновиди грецького орнаменту
«меандр»

Традиційний грецький
орнамент

Розгляньте зразки орнаментів. Проаналізуйте кожне зображення. Поміркуйте, чим схожі і чим відрізняються різновиди «меандру»? У чому особливість побудови круглого орнаменту?

Однією з найстаріших музичних форм є варіації. Свій початок вона бере з народної музики. Народні співаки варіювали мелодії куплетів у піснях, збагачуючи їх різноманітними підголосками. Якщо спів супроводжувався грою на музичному інструменті, то зміни проявлялися саме в супроводі.

Варіації (варіаційна форма або тема з варіаціями) — це музична форма, у якій твір складається з кількох частин: спочатку звучить головна тема, а надалі — її змінені повторення (варіації).

У кожній варіації тема звучить інакше, але впізнавано.

Тема

У професійній музиці варіації пов'язані з розвитком інструментальних жанрів. Композитори/композиторки створюють варіації як на власні теми, так і на народні мелодії або на теми з творів інших авторів. В українській музиці, окрім інструментальних варіацій, варіаційна форма знайшла своє використання у вокальних та вокально-інструментальних композиціях на народних темах, зокрема це «Галицькі пісні» Л. Ревуцького, «Зоре моя вечірняя» П. Майбороди, «Глибокий колодязю» Є. Станковича, куплетно-варіаційні обробки народних пісень М. Леонтовича.

М. Різоль

М. Пимоненко. Проводи на Січ

Послухайте інструментальні варіації на українську народну пісню «Їхав козак за Дунай» українського композитора М. Різоль. Під час слухання порахуйте кількість варіацій, обговоріть засоби музичної виразності, завдяки яким основна тема зазнавала змін.

У живописі також можна побачити варіації. «Квіткові варіації» — так назвала свої картини австралійська художниця Джилл Кірстейн.

Розгляньте твори і знайдіть спільні риси з варіаційною формою у музиці.

Слово «рондо» прийшло із середньовічної Франції. Цим словом називали пісні-хороводи, де хор повторював незмінний приспів, а солісти виконували мелодію на різні строфи тексту. Саме з такого виконання хороводних пісень і бере свій початок форма рондо.

Рондо — це музична форма, у якій твір складається з кількох частин, в якому головна тема (рефрен) повторюється і чергується з різними епізодами, відмінними за характером музики.

Рондо є жанром камерно-інструментальної музики. У цій формі написано багато жвавих та бадьорих п'єс у народному стилі. Також багато композиторів використовували рондо для написання танців. Найвищого розквіту форма рондо досягла у творчості Л. Бетховена та В. Моцарта.

Послухайте рондо з III частини сонати №8 («Патетичної») Людвіга ван Бетховена. Під час слухання, зверніть увагу на епізоди, які будуть чергуватися з рефреном. Схарактеризуйте засоби музичної виразності кожного з епізодів. Запишіть схему прослуханої музики.

Народний український художник Юрій Герц протягом багатьох років писав своє «Велике карпатське рондо», що звучало кількома основними темами, підкресленими колірною обробкою.

Розгляньте репродукції картин. Які риси спільні з музичною формою рондо? Що можна назвати рефреном у запропонованих картинах?

Виконайте дуетом, тріо, ансамблем пісню «Колискова майбуття». Пригадайте вивчену українську народну пісню, об'єднайтеся в групи і створіть варіації на цю мелодію, імпровізуючи ритм, динаміку, супровід на музичних інструментах.

В мережі Інтернет знайдіть, хто з українських композиторів писав варіації на теми народних музичних творів. Поділіться інформацією на наступному уроці.

ТВОРЧА ДОСКОНАЛІСТЬ

Відчуття прекрасного властиве кожній людині. А краса — одна з найвизначніших рис мистецтва. Досягнути її можна не лише завдяки таланту, а й копіткій роботі над власною майстерністю. Саме досконалість, із якою виконаний твір, допомагає нам краще зрозуміти його художню цінність.

НЕВ'ЯНУЧА ЗАСТИГЛА КРАСА

На відміну від творів інших жанрів натюрморт не потребує словесного описання. Щоб зрозуміти творчий задум автора/авторки, потрібно дуже уважно розглянути зображені предмети, зрозуміти, чим зумовлене саме таке їхнє поєднання на полотні. Натюрморт часто використовують для передання безпосереднього зв'язку мистецтва із нашим життям і побутом.

М. Караваджо.
Натюрморт з фруктами

П. Брейгель.
Натюрморт з квітами і фруктами

М. Спарк.
Розквіт міс Джин Броді

Розгляньте твори. У якому натюрморт виступає як самостійний жанр? Із якими іншими жанрами він може поєднуватися?

«Завмерле життя» — так часто називають натюрморти. Якнайкраще цей вислів підходить до творів, на яких зображені квіти, овочі, фрукти та ін. Їхня мінлива краса збережена і ніколи не втратить свіжості кольорів, привабливості.

А. Босхарт.

Ваза з квітами у віконній ниші

Я. ван Хейсум.

Квіти

Розгляньте твори. Композиція якого натюрмарту є симетричною, а якого — асиметричною? Поміркуйте, яке враження створює буяння кольорів і форм квітів. Знайдіть на картинах невеличкі предмети, що є родзинками творів.

Країною, де натюрморт визначився як самостійний жанр, вважають Голландію. Її школа живопису вирізнялася складними, багатими на колірне розмаїття квітковими натюрмортами надзвичайної краси. У цих творах часто правдивість поступається творчій фантазії, адже в одній вазі можуть зустрітися квіти, що насправді розпускаються в різні пори року.

Із часом завдяки художникам/художницям різних країн жанр натюрморту набув нового звучання. Він став простішим, але більш ліричним. В українському мистецтві цей жанр представлений творами талановитих мисткинь Тетяни Яблонської, Катерини Білокур.

В. ван Гог.
Соняхи

К. Моне.
Капуцини в довгій вазі

Т. Яблонська.
Польові квіти

? Визначте, чим схожі ці натюрморти. Доберіть слова, якими можна описати «характери» зображених квітів. Поміркуйте, як у творах передана глибина простору.

Натюрморти із зображенням дарів природи є одними з найгарніших. Якщо в квіткових композиціях оспівана краса природи, то композиції із соковитих гарних плодів оспівують її щедрість. Велике

значення в композиції відіграє гармонія форм. Оригінальні поєднання різних або близьких за розміром і формою плодів дають безмежний простір для втілення творчого задуму.

Ф. де Сурбаран.
Натюрморт з лимонами

Дж. Гарціоні.
Вишні, стручок і джміль

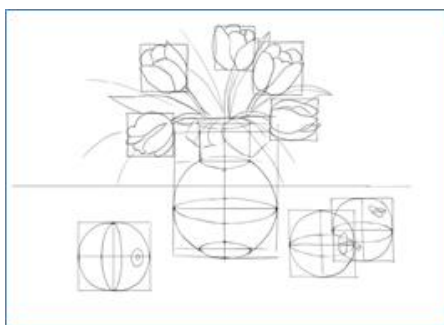
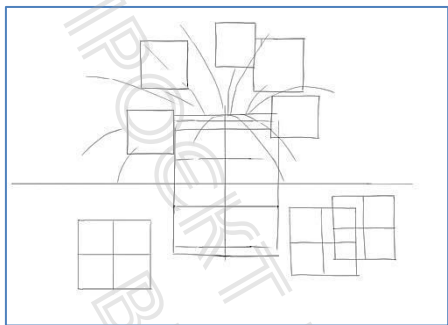
Дж. Арчимбольдо. Літо
(цикл «Пори року»)

К. Білокур.
Натюрморт із хлібом

Виконайте живописний квітковий натюрморт за зразком або за власним задумом. Використайте у своїй роботі нестандартні способи створення зображення квітів: штампування, набризк.

Зробіть художню світліну в жанрі натюрморту на тему «Українське частвування». Використайте в композиції предмети традиційного українського посуду, овочі, фрукти.

СХОДИНКИ ДО МАЙСТЕРНОСТІ

Музичний твір «оживає» під час виконання. І музикант/ музикантка стає співавтором композитора, адже від майстерної й талановитої гри залежить успіх твору. Автори задають його форму і палітру звучання, а виконавці втілюють їх, додаючи власну майстерність.

Віртуоз — митець/мисткиня, які досконало володіють майстерністю в певному виді мистецтва.

Надія Шпаченко — відома українська піаністка, володарка престижної музичної премії Grammy-2020

Євген Хмара — відомий український піаніст-віртуоз і композитор, лауреат багатьох міжнародних конкурсів

У шляху до набуття майстерності музиканти удосконалюють виконавські навички. Провідниками у цьому їм слугують етюди.

Етюд — музична п'єса, призначена для вдосконалення технічних навичок гри на інструменті, або невеликий музичний твір віртуозного характеру.

Етюд був відомий з XVIII ст. і виконував роль музичних творів-вправ. А вже у XIX ст. визначився як жанр віртуозного музикування, багатий різноманітними технічними прийомами гри.

М. Гозенпуд. Етюд №6

Етюди можна поділити на кілька груп: технічні, концертні етюди-п'єси, етюди-картини, симфонічні етюди.

Технічні етюди використовують у навчанні, вони є подальшим розвитком майстерності виконавця після вправ. Виконання етюдів не тільки закріплює набуті навички, але й надає розуміння емоційного змісту та образу музичних творів.

Великий внесок у розвиток жанру зробив австрійський композитор чеського походження Карл Черні. Він написав понад 800 творів для фортепіано. Особливо популярними є його цикли технічних етюдів «Школа вправності/спритності» і «Школа/мистецтво спритності пальців».

Окрім технічних, є етюди, мета яких демонстрація виконавської майстерності на концертах. Першим прикладом концертних етюдів стали «24 каприси» для скрипки соло Н. Паганіні.

К. Черні

Послухайте етюди: К. Черні №30 з циклу «Школа швидкості» та етюд Ф. Ліста №6 ля мінор («За Паганіні»).

Охарактеризуйте художні засоби виразності творів. Чим вони подібні і чим відрізняються? Які картини ви уявили під час слухання музики?

У фортепіанній музиці етюди Ф.Шопена та Ф. Ліста досягли своєї досконалості. Вони стали не тільки навчальним матеріалом, а й окремими закінченими творами, іноді із програмним змістом. Програмні етюди Ф. Ліста сприяли подальшому розвитку жанру, а саме етюдам-картинам і симфонічним етюдам.

Пригадайте пісню композиторки Н. Май «Добрі люди» та виконайте її разом із класом. Під час співу показуйте рукою рух мелодії.

Поцікавтеся, хто з українських композиторів/композиторок писав концертні етюди. Послухайте їхні твори за вибором. Підготуйте характеристику твору, який вам сподобався найбільше.

ЧАРІВНІСТЬ ЖИВОЇ ПРИРОДИ

Мистецтво навчає нас спостережливості, адже саме в ній прихований один із найважливіших секретів художньої майстерності. Невичерпним джерелом знань про навколишній світ є жива природа. Вона розкриває перед нами безліч цікавих, гарних або навіть дивовижних образів. Напевне, саме тому ми із захопленням спостерігаємо за птахами, тваринами. Кожна істота може розказати нам свою історію, зробити нас чутливішими до краси.

КРАСА ТВАРИННОГО СВІТУ

З давніх часів людина відтворює образи тварин в різних видах мистецтва. Твори прадавнього мистецтва й сьогодні вражають своєю достовірністю. Люди малювали на стінах печер різних тварин, сцени полювання, наділяючи ці зображення магічними значеннями.

Зображення зубрів у печері Альтаміра. Іспанія (15000 р. до н.е.)

Морські тварини. Мозаїка м. Помпеї, Італія (1 ст. н.е.)

Розгляньте твори прадавнього і давнього мистецтва. Як в образах тварин відображені глибокі знання людини про природу? До яких видів образотворчого мистецтва можна віднести ці твори?

У мистецтві давніх скіфських племен фігурки птахів і звірів із золота започаткували «звіриний стиль». Відомо, що зображення тварин

вважалися талісманами. Вони наділяли людину, якій належали, своїми рисами: спритністю, силою, сміливістю.

Золота фігурка Оленя. Крим

Сфінкс. Гіза, Єгипет

У мистецтві Давнього Єгипту образи різних божеств поєднували в собі риси людини і тварини. Сфінкс — людиноподібна істота із тулубом лева, також втілює зв'язок людського і тваринного начал у природі.

Знання про тваринний світ допомагають точно намалювати або виліпити тварину у стані спокою або русі.

Порівняйте образи тварин: перший створений середньовічним митцем за описом, другий — художником епохи Відродження з натури. Що, на вашу думку, є важливим у зображенні тварини?

Ілюстрація «Крокодил» із Рочестерського бестіарія. Англія XIII ст.

А. Дюрер.
Заєць. 1506 р.

Анімалістичний жанр (аніمالізм) — жанр образотворчого мистецтва, у творах якого головними образами є тварини.

Працюючи в анімалістичному жанрі, митці/мисткині зазвичай подовгу спостерігають за тваринами: досліджують їхні поведки, рухи, характерні пози. Свої спостереження вони передають у замальовках. А згодом ці начерки втілюються у твори графіки, живопису та скульптури.

Працюючи в анімалістичному жанрі, митці/мисткині зазвичай подовгу спостерігають за тваринами: досліджують їхні поведки, рухи, характерні пози.

Свої спостереження вони передають у замальовках. А згодом ці начерки втілюються у твори графіки, живопису та скульптури.

Р. Бейтман. Полярна сова

Ю. Рубан. Лисиця

Для створення правдивого образу, необхідно дотримуватись певних правил його зображення. Спершу виділити головні частини тіла тварини, уявивши їх у вигляді простих геометричних форм, і розташувати відповідно до обраного ракурсу. Після цього слід уточнити форми тіла, вимальовуючи деталі (хвіст, ший, роги та ін.). Завершуючи роботу над образом, потрібно «оживити його» — передати характер тварини.

Дж. Вілсон. Пінгвінята

Н. Біббі. Гонитва

Схарактеризуйте образи тварин. Доберіть слова, якими можна їх описати. Уявіть та опишіть ситуацію, в якій митець/мисткиня відобразили творин.

Мистецтво графіки має багато цікавих художніх технік, однією з яких є силует. Його особливість полягає в тому, що головну роль у зображенні відіграє абрис, а визначним художнім засобом є контраст. Силует виконується темним кольором на світлому і навпаки. При створенні силуету важливими є рівновага площин, поєднання в абрисі різких та плавних контурів.

Виконайте силуетну композицію, в якій головними персонажами будуть ваші улюблені тварини. Матеріали для роботи й контрастні кольори оберіть самостійно.

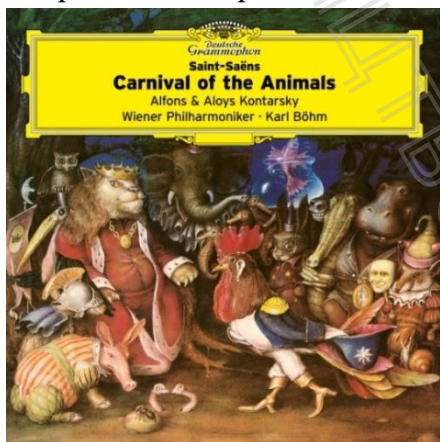

Робота в групах: поцікавтеся, які тварини і птахи занесені до Червоної книги України. За світлинами виконайте їхні начерки. Разом створіть невеличку збірку на тему «Збережемо дивосвіт». Презентуйте свій творчий проєкт на уроках з біології.

НОВАТОРСТВО, ЩО СТАЛО КЛАСИКОЮ

У скарбниці музичного мистецтва є чимало творів, присвячених тваринам. Композитори та композиторки добирають відповідні прийоми гри на музичних інструментах, враховують їх тембри, аби найточніше передати голоси тварин, особливості рухів засобами музичної виразності. Найчастіше образи тварин створюють у програмних п'єсах-мініатюрах, але є ці образи і в музично-театральних жанрах.

Пригадайте музичні твори Каміля Сен-Санса «Карнавал тварин» і Лероя Андерсена «Кіт, що вальсує». Опишіть засоби музичної виразності, якими змальовані образи.

Розвиток театрального мистецтва ХХ ст. зумовив появу яскравого жанру — мюзиклу. Він став одним із найпопулярніших видів сценічного дійства.

! **Мюзикл** — музично-драматичний жанр, твори якого поєднують елементи інших театральних жанрів і виражальні засоби естрадної музики, хореографічного мистецтва.

Сучасний Бродвей. Нью-Йорк, США

Захоплення мюзиклом визначається видовищністю його постанов, розмаїттям тем для постановки, необмеженістю у виборі засобів акторської виразності. Виникнення цього жанру відбулося наприкінці XIX ст. у США, а першими творами стали театральні постанови на Бродвеї, відомій театральній вулиці Нью-Йорку.

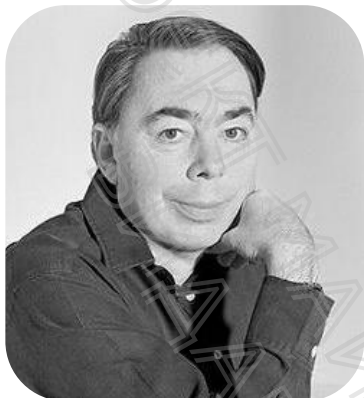

Бродвей на початку XX ст.

Мюзикл об'єднує різні види театального мистецтва, увібавши елементи опери (спів), балету (хореографія), драматичної вистави (дія) та пантоміми. Своєю яскравістю цей жанр завдячує й опереті, спочатку його навіть називали «оперетою по-американськи».

Робота над мюзиклом розпочинається з написання п'єси, а постановка здійснюється режисером за участю балетмейстерів, фахівців зі співу.

Найпопулярнішим мюзиклом наприкінці ХХ ст., став мюзикл «Кішки», британського композитора Ендрю Ллойда Уеббера за мотивами збірника віршів Т. С. Еліота «Котознавство від Старого Опосума».

Е. Л. Уеббер

Сцена з мюзиклу «Кішки»

На щорічний грандіозний котячий бал збираються кішки з усіх куточків світу. Всі вони різні: породисті й безпородні, юні й старі, домашні і безпритульні. Кожна кішка розповідає свою історію. Фіналом цього щорічного балу має стати вибір ватажка — найкращого представника або представниці котячого племені.

Дж. Наньс. Ескізи костюмів до мюзиклу «Кішки»

Перегляньте три уривки з мюзиклу «Кішки»: арію кішки Грізабелли «Пам'ять»; сцену котячого балу; пісню кота Рам Там Таггера. Опишіть, як акторам та акторкам вдалося перевтілитися в образи кішок. Які засоби художньої виразності вони застосували? Чому, на вашу думку, мюзикл «Кішки» досі не втрачає своєї популярності?

Пригадайте пісню композиторки Н. Май «Буде Україна на Землі». Об'єднайтеся в групи та виконайте її під ритмічний акомпанемент.

Перегляньте в мережі Інтернет сучасну екранізацію мюзиклу «Кішки» і намалюйте героя чи героїню, які вам сподобалися найбільше.

МИСТЕЦТВО У ВІТАЛЬНІ

У мистецтва є дві царини існування. Одна — місця, де воно оживає серед великого загалу слухачів і глядачів. Це урочистий простір храмів, пишні зали палаців, театральні підмостки ошатних театрів, концертні зали й галереї. Друга царина — затишні вітальні й кімнати, де мистецтво є окрасою життя і побуту людини та відображенням творчих уподобань її родини, дружнього кола.

«ПОРТРЕТ» КІМНАТИ

В образотворчому мистецтві існують жанри, що розкривають внутрішній світ людини, її характер. Головний серед них — портрет. Але розповісти про особистість може і простір, у якому вона живе або працює. Тож не дивно, що в образотворчому мистецтві визначився цікавий й особливий жанр — **інтер'єр**.

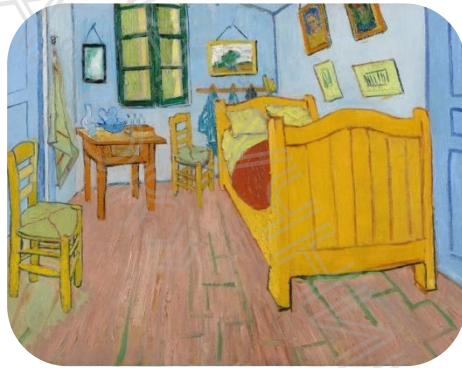

Інтер'єр — жанр образотворчого мистецтва, твори якого зображують внутрішнє оздоблення приміщення.

На перший погляд намалювати інтер'єр просто. Але насправді цей жанр потребує значної майстерності. Велике значення в ньому відіграють композиція, гра світла й тіні, перспектива, детальне зображення предметів.

О. Вагнер. Інтер'єр

В. ван Гог. Спальня

Опишіть «характери» приміщень. Як вони розповідають про життя своїх мешканців/мешканок?

«Портрет приміщення» — так зазвичай називають інтер'єрний живопис. Його твори можуть передати як затишок, тишу кімнати, так і розкіш, парадну пишноту залу або творчий безлад художньої майстерні.

Зображають інтер'єри у двох видах — фронтальній або кутовій перспективах.

Якщо в композиції зображено три стіни, одну з яких ми бачимо перед собою, значить, приміщення зображене у **фронтальній** перспективі. Якщо зображено дві стіни і вони розташовані одна до одної під кутом, — це **кутова** перспектива інтер'єра.

Г. Курбе.

У майстерні художника

М. Е. Бест.

Художниця за роботою

Визнач особливості композицій інтер'єрів за перспективою. Поміркуй, де на картинах розташоване джерело світла.

Малюючи інтер'єр, художник/художниця дотримується правил лінійної та повітряної перспективи. Без правильної побудови композиції малюнок кімнати не буде правдивим.

Розгляньте та проаналізуйте схеми. Де розташовані лінія горизонту й точка сходження? Яке зображення вам здається складнішим? Поясніть свою думку.

Схема побудови інтер'єра у фронтальній перспективі

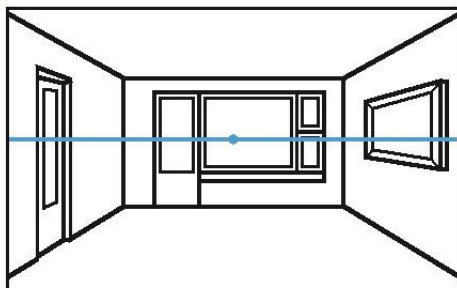
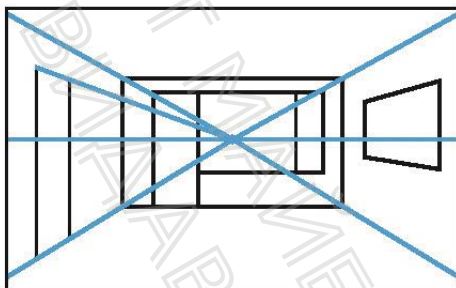
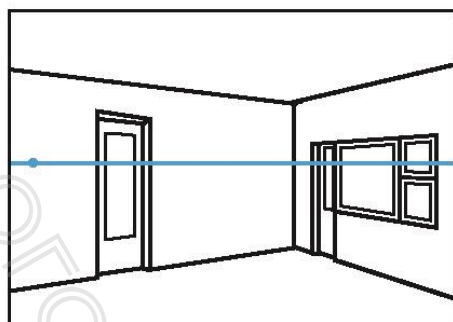
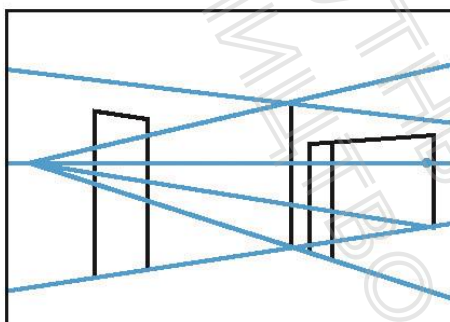

Схема побудови інтер'єра у кутовій перспективі

Зробивши начерк приміщення, визначивши межі стелі, стін та підлоги, художник/художниця малюють елементи інтер'єра: на площинах стін — вікно, двері; на площині підлоги меблі. Розташування вікна є головним у переданні освітлення.

Виконайте «портрет» власної або уявної кімнати. Оберіть найвиразніший ракурс, використовуючи правила повітряної та лінійної перспективи. Матеріали для завершення роботи в кольорі оберіть самостійно.

Здійсніть віртуальну екскурсію музеями народної архітектури («Пирогово», «Шевченківський Гай» та ін.)

Робота в групах. Разом із друзями/подругами створіть начерки інтер'єрів «Затишок української оселі». Передайте в начерках побут народного житла. Презентуйте свій творчий доробок.

МУЗИЧНІ АНСАМБЛІ

Раніше музику, яка призначалася для виконання в невеликому колі слухачав/слухачок, називали камерною. Слово «камера» має латинське походження і означає «кімната, палата».

Камерна музика — вокальна, інструментальна або вокально-інструментальна музика, створена для виконання малим складом музичних інструментів у невеликих приміщеннях.

*Х. Пінггера.
Музичний салон*

Починаючи з XVIII ст. камерна музика почала звучати скрізь — у невеликих концертних залах, салонах, вітальнях. Кожна партія камерного твору виконувалася лише одним музичним інструментом.

Незабаром камерна музика стала розвиватися і набувати рис інших жанрів. У кінці XIX ст. вона перестала бути музикою для вибраного кола слухачів/слухачок, а музичні колективи до десяти осіб стали називати ансамблем.

! Музичний ансамбль — невеликий колектив виконавців/виконавиць творів інструментальної та вокальної музики.

Залежно від кількості виконавців ансамблі називаються дуєтом, тріо, квінтетом, квінтетом тощо, відповідно до кількості музичних інструментів у них.

Створювалися такі камерні інструментальні ансамблі: дует, фортепіанне тріо (віолончель, скрипка, фортепіано), струнний квартет (дві скрипки, альт і віолончель), фортепіанний квартет (альт, скрипка, віолончель і фортепіано), фортепіанний квінтет (струнний квартет і фортепіано).

Фортепіанне тріо

Струнний квартет

Фортепіанний квартет

Фортепіанний квінтет

Творам камерної музики властиві деталізація мелодійних, інтонаційних, ритмічних і динамічних засобів виразності, майстерна і різноманітна розробка головного тематичного матеріалу. Ролі всіх інструментів рівні, звучать вони злагоджено.

Камерна музика ХХ ст. зазнала нового розвитку в національному музичному мистецтві. Окрім симфонічних ансамблів, з'явилися ансамблі інструментів національних. Вони продовжували традиції народної музики. Творчість цих ансамблів не втрачає популярності і нині. Відомими є квартет бандуристок «Львів'янка», інструментальний ансамбль «Росава», ансамбль давньої музики Костянтина Чечені та багато інших колективів.

Послухайте фрагмент квартета Й. Гайдна «Жайворонок» і пісню «Краю батьківського пісня» у виконанні тріо бандуристок. Охарактеризуйте засоби музичної виразності творів.

Послухайте та заспівуйте дуетом, тріо, квартетом пісню «Києве мій». Її вважають гімном столиці України.

Києве мій

Вірші Д. Луценка

Музика І. Шамо

1. Грає море зелене,
Тихий день догора.
Дорогими для мене
Стали схили Дніпра,
Де колишуться віти
Закоханих мрій...
Як тебе не любити,
Києве мій!

2. В очі дивляться канни,
Серце в них переллю.
Хай розкажуть коханій,
Як я вірно люблю.
Буду мріяти й жити
На крилах надій...
Як тебе не любити,
Києве мій!

3. Спить натомлене місто
Мирним, лагідним сном.
Ген вогні, як намисто,
Розцвіли над Дніпром.
Вечорів оксамити,
Мов щастя прибій...
Як тебе не любити,
Києве мій!

Поцікавтеся творчістю відомих українських пісенних колективів: дует «Два кольори», тріо Маренич, квартет «Явір». Які твори входили в їхній репертуар?

У МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ

Мистецтво не лише допомагає людині прикрасити своє життя, навчитися бачити й відчувати красу навколишнього світу. Воно може створити власний дивокрай, безмежний, надзвичайно яскравий. У ньому, немов у чарівному дзеркалі, відображаються людські почуття, фантазія, прагнення. І кожен із нас за допомогою творчості може долучитися до збагачення мистецького дивосвіту.

МАГІЯ ЗА ЛАШТУНКАМИ

Театр об'єднав усі види мистецтва. Щоб зробити гарну виставу, потрібні зусилля багатьох творчих людей, від яких залежить її успіх. Зазирнувши за лаштунки, ми зрозуміємо, що саме там бере початок чарівництво сценічного дійства.

Важливе місце в будь-якому театрі посідають художники/художниці, які беруть участь у процесі оформлення сцени, створенні реквізиту, образів дійових осіб тощо. Тобто завдяки художній творчості цих митців і мисткинь у поєднанні з майстерністю акторів/акторок вистава оживає.

Художник працює в татральному цеху, де створюють декорації

Мисткиня працює над створенням театральної маски

Розглянь світлини. Поміркуй, якими навичками з різних видів образотворчого мистецтва володіють ці люди. Чому їхні професії важливі для театру?

Атмосферу театрального дійства, його сюжетний розвиток на сцені створюють декорації. Виразне художнє середовище і є результатом творчості художників/художниць, які задіяні у підготовці вистави.

! **Декорація** — живописне або архітектурне зображення місця й обстановки театральної вистави.

Декорації створюють за допомогою живопису, графіки, архітектури, освітлення, сценічної техніки, проєкції та інших виражальних засобів. Розрізняють три види декорацій: *м'які* (намальовані на великому полотні тканини), *жорсткі* (виготовлені з легких дерев'яних або металевих конструкцій, цупкого картону, фанери) та *проєкційні* (світлові, виведені за допомогою комп'ютера і проєктора на екран, що позаду сцени).

? Розглянь декорації до вистав. Схарактеризуй їх за видом. У якій декорації задіяні два види?

Сцена з вистави «Рапунцель»

Сцена з вистави «Жизель»

Сцена з вистави
«Попелюшка»

Сцена з вистави «Гензель і
Греттель»

Важливим для оформлення простору на сцені є світло. Його потужність, колір, напрям допомагають зробити декорації виразнішими, виділити головне, підсилити враження глядачів/глядачок.

Сучасне театральне мистецтво неможливе без комп'ютерних технологій, що полегшили й урізноманітнили сценографію. З'явилися надзвичайно складні проєкційні 3D декорації з елементами анімації, світлових і звукових ефектів, що супроводжують гру акторів/акторок на сцені.

Під час вистав актори/акторки використовують спеціально дібрані або виготовлені речі — реквізит. Предмети реквізиту можуть бути як справжніми, так і бутафорськими.

Бутафорія — предмети сценічної обстановки, задіяні у виставі замість справжніх речей (прикраси, зброя, їжа, квіти та ін.)

Для виготовлення бутафорії використовують різні матеріали, прості в обробці (тканина, картон, пластик, папір, жерсть, тонкий дріт та ін.) і різноманітні техніки декоративно-прикладного мистецтва. Серед найвідоміших із них — паперопластика, пап'є-маше, карбування, вишивка, декупаж, різьблення, батик.

Розгляньте предмети реквізиту. Запропонуйте матеріали, з яких можуть бути виготовлені бутафорські речі. Кому вони належать?

Виконайте колективну роботу. Створіть із пластичних матеріалів і малюнка об'ємну декорацію на народознавчу тематику: для інсценівки українських народних пісень, казок, легенд. Пам'ятайте про правила співпраці в команді.

Знайдіть в мережі Інтернет цікаву інформацію про постанови Одеського театру опери і балету, який має найбільшу в Україні костюмерну.

Зробіть разом із друзями/подругами по одному предмету театрального реквізиту для уроку мистецтва в початкових класах «Театральна подорож».

СМІХ І ЗАГАДКА НА ЕКРАНІ

Світ ігрового кінематографа — надзвичайно цікавий та захопливий. Для багатьох із нас перегляд улюбленого фільма справжнє свято. Разом з екранними героями і героїнями ми сміємось або сумуємо, потрапляємо в різні пригоди, утверджуємо справедливість.

?

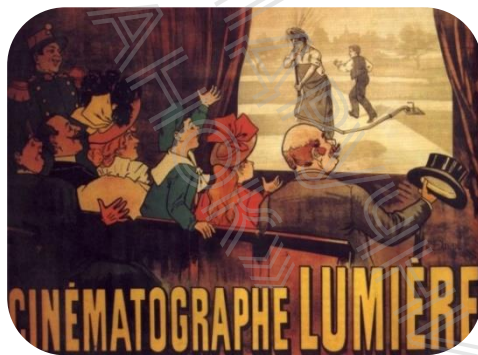
Пригадайте ці кінофільми. Які настрої вони викликали у вас? Опишіть найяскравіші кумедні та гострі ситуації, що вам запам'яталися.

Позбавити глядачів/глядачок нудьги, захопити й розважити — от які завдання ставило перед собою ігрове кіномистецтво від самого початку. Тож не дивно, що першим і провідним його жанром стала **комедія**.

Початком історії ігрового кінематографа вважається славнозвісний «Политий поливальник», хвилинна сценка братів Люм'єр про невдачливого садівника і бешкетника хлопчиська. У цій простій історії визначився головний закон жанру комедії: в житті героя/героїні порушується якесь правило, що призводить до безглуздої, курйозної ситуації.

Кадр із фільма братів Люм'єр
«Политий поливальник» (1895 р.)

М. Озоль. Рекламний плакат
сінематографа Люм'єр

Перегляньте в мережі Інтернет фільм «Политий поливальник». Поміркуйте, у чому полягає комічність ситуації. Доберіть слова, якими можна схарактеризувати образи героїв.

Світ, створений комедійними фільмами, життєрадісний і добрий. Це безтурботні гумористичні історії, які розповідають про різні життєві події і мають щасливий фінал. Головною відмінністю комедійних фільмів є контраст: серйозного і смішного, розумного і безглузлого, розважливого і щиросердного. В основу акторської майстерності покладені не лише традиції драматичного театру, а й циркового мистецтва. Саме цим можна пояснити легкість сюжетів, жваву міміку героїв/героїнь, наявність смішних трюків.

Першим видатним режисером, актором комедійного жанру в кіно став Чарльз Спенсер Чаплін. Його фільми, сповнені щирим гумором і надзвичайною добротою, викликають у нас глибокі почуття.

Майже скрізь усі фільми Чапліна проходить образ одного головного героя, безкорисливого «волоцюжки» Чарлі. Старі стаптані чоботи, маленький капелюх-котелок і бамбукова тростинка — ці речі реквізиту назавжди стали своєрідною візитівкою маленького добряка.

Кадр із фільму «Золота лихоманка»

Реквізит Чарлі. Музей Ч. С. Чапліна. Веве-сюр-Корсьє, Швейцарія

Перегляньте в мережі Інтернет фрагменти фільмів Ч. Чапліна «Золота лихоманка» і «Малюк». Які цікаві творчі знахідки викликали у вас сміх? Поміркуйте, чому про фільми Чапліна кажуть: «Вони викликають сміх крізь сльози».

Іще одним із найзахопливіших кіножанрів є **детектив**. Він запрошує нас приєднатися до розкриття злочину. Сюжет розгортається в звичайній і зрозумілій обстановці, але раптова подія одразу створює навколо дійових осіб атмосферу таємничості, напруженості. Важливою частиною сюжету є невизначеність, що зберігається до самого фіналу. Дійові особи детективних фільмів чітко визначені обов'язковими ролями: особа, яка здійснила злочин; особа, яка його розслідує; підозрювана особа; особа-свідок. Провідним, звичайно, є образ розслідувача/розслідувачки.

Детективний жанр кіномистецтва часто звертається до такого самого жанру літератури. Яскравими прикладами співдружності двох мистецтв є екранізації оповідань письменниці Агати Крісті, письменників Артура Конан Дойля та Гілберта Кіта Честертона.

Кадр із телесеріалу
«Пригоди Шерлока Холмса»

Кадр із телесеріалу
«Еркюль Пуаро»

Кадр із телесеріалу
«Міс Марпл»

Кадр із телесеріалу
«Пригоди отця Брауна»

Збірки захопливих оповідань зумовили появу багатосерійних фільмів для родинного перегляду. А легендарні образи Холмса, Пуаро, Марпл, Брауна завдяки своїй яскравій індивідуальності стали класикою детективного жанру в кіномистецтві.

Виконайте в характері дуетом, тріо або квартетом пісню композитора І. Шамо «Києве мій». Передайте у співі характер твору.

Прочитайте детективне оповідання про пригоди когось із відомих англійських детективів. Потім подивіться кінофільм за цим твором. Порівняйте літературний та екранний образи героя/героїні. Чи співпадають вони?

ОБ'ЄДНАННЯ ЖАНРІВ

Натхнення митця/мисткині — головний поштовх до творчості. Саме натхнення покладене в основу народження художніх образів, задумів, композицій майбутніх творів. Часто, прагнучи якомога більше збагатити свій твір, автор/авторка вдаються до поєднання різних жанрів.

ЖАНРИ-ГІБРИДИ

Елементи одних мистецьких жанрів є складовими інших, доповнюючи, поширюючи і збагачуючи один одного. Завдяки взаємопроникненню жанрових мотивів виникають **синтетичні** жанри мистецтва або **жанри-гібриди**.

Розгляньте та проаналізуйте твори. Визначте, елементи яких жанрів поєднано в кожному з них. Який жанр є домінуючим? Пригадайте музичні твори, співзвучні з цими образами.

Дж. Арчимбольдо.
Бібліотекар

Г. Роннер-Кніп.
Урок гри на піаніно

О. Шупляк.
Моя Україна

! **Гібрид** — твір, у якому поєднані теми й елементи двох або більше різних жанрів мистецтва.

Композиція більшості творів, в яких об'єднуються елементи різних жанрів мистецтва складна. Вона ніби збирає всі основні елементи зображення в одне ціле. Проте, в композиції повинно бути головне і другорядне (предмет, персонаж, форма). Головне в композиції вирізняється: розміром, формою, кольором, розташуванням. А цілісність сюжету досягається тим, що жоден елемент не можна ані додати, ані вилучити, не змінивши загального враження.

? Розгляньте зображення. Визначте в них головний та другорядні елементи. Опишіть жанрові поєднання в кожному творі.

В. Патик. Біля вікна

Дж. Д. Мартін. Мій сад

Виконайте живописну або графічну композицію, головним персонажем якої буде людина. Оберіть одну із запропонованих тем і поєднайте портрет з іншим мистецьким жанром: «Друзі наші менші», «Наше довілля», «Моє подвір'я».

У різних джерелах знайдіть кілька картин із жанрами-гібридами. Удосконалюйте свої вміння аналізувати зображення за мистецькими характеристиками.

ЖАНРОВИЙ СИНТЕЗ У МУЗИЦІ

У композиторській творчості кінця XX ст. з'явилося чимало синтетичних композицій, творів, де поєднуються елементи різноманітних жанрів. Почала стиратися межа між жанрами симфонії та концерту, симфонії та ораторії, симфонії та балету. У симфонічній музиці з'явився творчий «діалог» композитора/композиторки з музичними традиціями минулих епох.

Яскравим прикладом нового музичного мистецтва можна назвати Симфонію №2 Валентина Сильвестрова, яка посідає значне місце в музичному мистецтві України. Вона написана для флейти, ударних інструментів, фортепіано і струнного оркестру. Одночастин-на композиція симфонії не є програмною, але пізніше композитор визначив її як «космічні пасторалі».

В. Сильвестров

Послухайте уривок Симфонії №2. Які ваші враження від прослуханої музики? На вашу думку, чим можна пояснити таке неординарне звучання? Чи можна назвати цей твір гібридом? Поясніть свою думку.

У XXст. потужно розвивалися театральні гібридні жанри, серед яких опери-ораторії, опери-балети, моноопери. Також виникли жанри на основі нових синтетичних мистецтв — телеопера та радіоопера, рок-опера і зонг-опера, мюзикл та опера в дусі народного дійства,

музично-поетичні спектаклі. Усі ці жанри можна назвати гібридними, адже в них використовувалися засоби художньої виразності телебачення, кінематографу, драматичного театру, літературно-музичних композицій.

Рок-опера Е. Л. Веббера
«Ісус Христос — суперзірка»

Опера-балет
В. Губаренка «Вій»

Послухайте та заспівайте пісню «Друзі єднаймося» з танцювальними рухами.

Друзі, єднаймося

Вірші і музика Н. Май

1. Друзі, єднаймося і не цураймося,
Бо Україна одна!
Вічна й не скоренна з самого корення
Піснею квітне вона!
З росами зрошенні трави не скошені
Квіти в саду запашні,
Де народилися там і згодилися
Доньки твої і сини

Приспів (2):

А на небі сонце світить,
Ясним променем сія!
Ти одна така на світі,
Українонько моя!

В мережі Інтернет знайдіть музичні жанри-гібриди українських та зарубіжних композиторів. Підготуйте розповідь про один із них, який найбільше сподобався вам.

ТВОРЧІ ВІНАЙДЕННЯ

Жанрове розмаїття синтетичних мистецтв, зокрема різних видів кінематографу, надзвичайно багате. У ньому, немов у гранях чарівного кристалу, відображені всі барви життя і творчої фантазії.

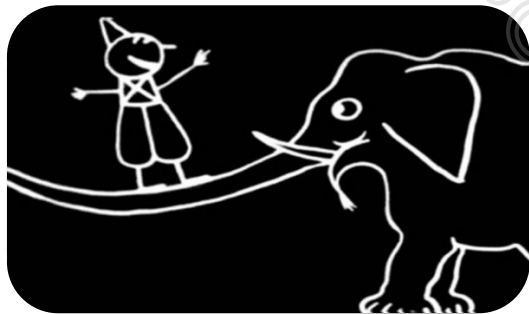
ЖАНРИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

Анімаційні фільми — це унікальне явище. Адже їх із задоволенням щоразу переглядають не лише діти, а й дорослі, часто влаштовуючи домашні кінотеатри. Мультфільми цікаві, добрі, смішні. Тому подобаються практично всім.

Мультиплікація або **анімація** — вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом знімання послідовно намальованих або об'ємних зображень.

Перші мальовані мультфільми з'явилися у Франції 1908 р. В Україні перший мультиплікаційний фільм знято 1927 р. в центральній мультиплікаційній майстерні Одеси.

Перший мультфільм
«Фантаσμαгорія» (реж. Е. Кол)

Перший український мультфільм
«Солом'яний бичок», 1927 р.

Як і ігрове кіно, анімаційні фільми поділяються за жанрами мультиплікації: мультфільм-казка, мультфільм-комедія, мультфільм-реклама, навчальний мультфільм та ін.

Мультфільм-реклама

Мультфільм-казка «Мавка. Лісова пісня» (реж. О. Рубан, О. Маламуж)

Навчальний мультфільм
«Мандрівка навколо Сонячної системи»

Мультфільм-комедія
«Том і Джеррі»

Розгляньте кадри мультфільмів. Поміркуйте, до яких видів мультиплікації вони належать. Визначте їхні жанрові особливості. Чому мультиплікацію застосовують в освіті?

Сучасна електронна мультиплікація створюється за допомогою комп'ютерних програм: послідовно у вигляді слайд-шоу розташовують заздалегідь підготовлені графічні файли.

Особливою популярністю користується і flash-анімація, коли мультик створюється за допомогою спеціальної програми Macromedia Flash, яка легка у використанні та налаштуванні, що й обумовлює її популярність. Отже, нині навіть діти можуть створювати нескладні за сюжетом мультиплікаційні фільми.

Мистецтво мультиплікації невід'ємно пов'язано з музикою. Це відображено в жанрі музичного мультфільму. Основою його сюжетів є відомі твори класичної або сучасної музики. Так до жанру музичного мультфільму належать відома «Фантазія» американського режисера

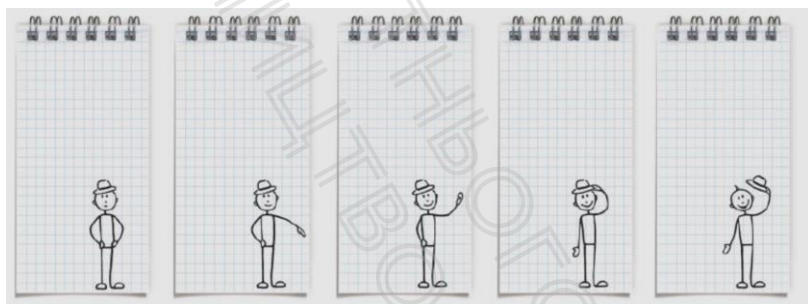
Волта Діснея та «Уявна опера» французького режисера Паскаля Рулена. Відомі мультиплікаційні кліпи популярних пісень.

Сюжет створений на музику «Танець годинника» з опери «Джоконда» Понкінеллі

Сюжет створений на музику арії з опери Дж. Верді «Ріголетто»

Уявіть себе мультиплікатором/мультиплікаторкою. Спробуйте зробити «диво-блокнот».

Візьміть невеличкий блокнотик, намалюйте в правому кутку кожного аркуша фігурку людини або тварини у новій фазі руху. Зігніть блокнот і за допомогою великого пальця швидко перегорніть усі сторінки. Низка зображень перетвориться на анімацію.

Робота в групах. Перегляньте в мережі Інтернет мультиплікаційні кліпи. Проаналізуйте, як анімація збагатила музичні образи. Презентуйте один із них на уроці.

ПОЄДНАННЯ ЖАНРІВ У КІНОМИСТЕЦТВІ

Кіномистецтво синтетичне за своєю природою, адже поєднує елементи театру, музики, літератури, живопису, хореографії. Саме тому цей вид мистецтва оперує багатьма виражальними засобами та можливостями, запозиченими з інших видів мистецтва.

Слово було завжди головним інструментом для вираження думки. Отже, література посідає одне з найважливіших місць у кіномистецтві. Саме вона стала основою для надзвичайно цікавого жанру — **екранізації**.

Кадр із фільму «Гаррі Поттер і філософський камінь»
(реж. К. коламбус)

Кадр із фільму «Оз великий і могутній» (реж. С. Реймі)

Перегляньте в мережі Інтернет фрагменти фільмів. Порівняйте їхні сюжети з літературними творами. Що вам здалося цікавішим: книжка чи її втілення на екрані? Чому?

Завдяки екранізації чимало відомих літературних сюжетів набули нової популярності. Проте екранізація — не просто переказ літературного твору засобами кінематографу. Під час створення кінофільму режисер/режисерка може відмовитися від деяких другорядних ліній сюжету, скоротити його або навпаки доповнити епізодами, яких не було в оригінальному творі. Адже завдання екранізації — передати головну ідею письменника/письменниці, якомога повніше розкрити створені ними характери.

Іще одним популярним кіножанром є **драма**. Її твори розповідають про життєві події, які людина має перебороти, дійшовши важливого для своєї долі висновку, щось зрозуміти. Головне в сюжеті драми^о — конфлікт. Це можуть бути протистояння двох осіб або головного героя/героїні та суспільства. Під час перегляду фільму перед нами постають питання: чи праві головні герой/героїня, чи можуть їхні вчинки й характери слугувати нам зразком.

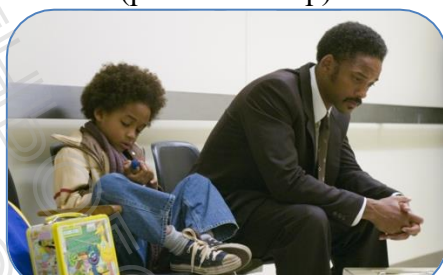
Кадр із фільму «Шлях додому»
(реж. Ч. М. Сміт)

Кадр із фільму «Іграшка»
(реж. Ф. Вебер)

Кадр із фільму «Кучеря Сью»
(реж. Дж. Хьюз)

Кадр із фільму «У гонитві за щастям» (реж. Г. Муччіно)

Перегляньте в мережі Інтернет фрагменти фільмів. Які життєві події трапляються з головними героями/героїнями? Чого навчають ці кінодрами?

Виконайте в парах, ансамблем пісню Н. Май «Друзі єднаймося» з танцювальними рухами та ритмічним акомпанементом.

Підготуйте розповідь про свій найулюбленіший фільм.

Створіть невеличкий сценарій одного яскравого епізоду з улюбленого літературного твору.

МЕДІАМИСТЕЦТВО

Нині завдяки новітнім технологіям кожен із нас має можливість доєднатися до мистецького простору. У всесвітній мережі Інтернет зберігається безліч інформації, яка є корисною для тих, хто захоплюється художньою творчістю. Це надихнуло багатьох митців/мисткинь використовувати медіапростір як власну майстерню.

МИСТЕЦТВО НОВОГО ЧАСУ

Нині мистецтво існує у двох формах. Перша — звичні нам живопис, графіка, скульптура, музика. Щоб подивитись або послухати ці твори, нам необхідно відвідати музей або концертний зал. Друга форма — твори, для створення або сприймання яких нам необхідно ввімкнути комп'ютер, плеєр або будь-який інший технічний пристрій.

Медіамистецтво — вид мистецтва, твори якого створюються і презентуються за допомогою сучасних комп'ютерних технологій.

До творів медіамистецтва належать цифрове мистецтво, комп'ютерна графіка й анімація, світлові шоу й інсталяції, відеоігри та ін. Художнім приладдям для творчості є спеціальні комп'ютерні програми. Медіамистецтво із легкістю поєднує звук і зорові образи, світлові ефекти, кіно і театр — тобто може застосовувати будь-які засоби виразності всіх видів мистецтва.

Перша медіаінсталяція американського художника Н. Дж. Пайка «Electronic Superhighway» (величезна мапа США, викладена з увімкнених телевізорів).

Світлова інсталяція
«Турбулентність»

Медіапростір комп'ютерної гри
«Minecraft»

Розглянь твори сучасного медіамистецтва. Поміркуй, як ці художні простори впливають на людину? Як людина сама може змінювати й перетворювати їх?

Нові медіа стирають чіткі межі між реальним світом і вигадкою. Зазвичай твір набуває закінченості тоді, коли глядач стає його частиною. Наприклад, потрапляючи в середину світлової інсталяції, ми переживаємо певні почуття та емоції, що і є метою медіатору.

Сучасні медіа створюють віртуальну реальність, що захоплює нас. Ми розуміємо, що все відбувається не насправді. Проте сила нового мистецтва така, що всі наші відчуття (зір, слух, навіть запах і смак) можуть бути підкорені вигаданому світу. Найяскравішими прикладами нового медіамистецтва є комп'ютерні ігри або тривимірний кінематограф.

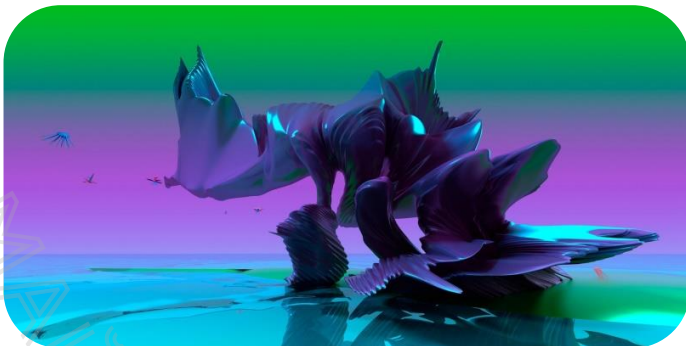

3D-кішка, яка «живе» на рекламному банері будівлі. Токіо, Японія

Кадр із фільму 3D-формату
«Прогулянки з динозаврами»

Медіатвори існують у форматах документації: цифрових фото, відео, текстів, програм. Їх можна розповсюджувати, відтворювати в різних просторах, зокрема соціальних мережах.

Українського медіа-художника С. Рябченка називають архітектором цифрового Всесвіту

Перегляньте в мережі Інтернет твори Степана Рябченка. Придумайте для них власні назви. Запропонуйте музичний супровід до виставки цих творів.

Поява 3D-друку дала поштовх медіамистецтву, що з'єднує віртуальний та фізичний світи. Розвиток цієї технології дозволяє художникам втілювати цифрові зображення в скульптурних формах.

Медіа-художник має вміти балансувати на межі традиційного мистецтва, програмування та електроніки, адже для створення і демонстрації творів йому необхідно використовувати мережу Інтернет.

Робота в групах. Створіть колаж — рекламу сучасному мистецтву на основі роздрукованих зображень з Інтернету: «Живопис нашої дійсності» або «Скульптура сучасного життя».

Помандруйте просторами Інтернету і дізнайтеся, хто в Україні, окрім художника Степана Рябченка, створює мистецькі шедеври в техніці медіаарту.

МУЗИЧНЕ МЕДІАМИСТЕЦТВО

Музичне мистецтво сучасності — це явище, популярність якого збільшується завдяки глобальним медіа та процесам світової культурної інтеграції.

! Медіа, медіазасоби — засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, які призначені для її донесення крізь часові, просторові чи інші перешкоди.

Під медіа розуміють технічні засоби та канали комунікації, такі як телебачення, інтернет, радіо, знімні носії інформації.

Сучасні медіазасоби

Музичне оформлення в медійному творі характеризує героя/героїню, місце дії, атмосферу, епоху, разом із відеорядом створює композицію і драматургію медіатексту, визначає його жанр і стиль. Виходячи з цього можна зробити висновок про те, що в медійному просторі виник новий вид мистецтва — **медіамузика**.

! Медіамузика — естетично наповнена частина ефірного звуку, яка несе художню інформацію.

Послухайте один із комп'ютерних творів сучасного французького композитора Жана Мішеля Жара. Схарактеризуйте засоби музичної виразності твору. Чим вони особливі?

Медіамузику зазвичай називають прикладною, оскільки вона є невід'ємним супроводом різних сфер нашого життя, як дозвілля, так і освіти, роботи, лікування тощо.

! Прикладна музика — музичні твори, представлені у формі супроводу для озвучення комп'ютерних ігор, реклами, телефонних рингтонів та ін.

Послухайте музичні заставки для комп'ютерних ігор «Супер Маріо» та «Годинникар». Яку роль відіграє музика?

Роль медіа в музичному мистецтві принципово відрізняється від традиційного художнього середовища. Із концертних залів музика перемістилася на телебачення, в кінотеатри, мережу Інтернет. Її можна не лише слухати, а й скачувати, переробляти за допомогою комп'ютерних програм та електронних засобів. У наш час медіамузика створює новий художній простір, який складається із мелодійних фрагментів, що несуть художню інформацію.

Перегляньте в мережі Інтернет пісочну анімацію Д. Засць «Все буде Україна». Визначте роль музичного оформлення.

Підготуйте розповідь про те, яке місце у вашому житті займає медіамузика. Наведіть музичні, або відео приклади.

Презентуйте кілька рингтонів для смартфона на основі відомих творів класичної музики.

ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО

Процес цифровізації світу, орієнтованого на технології, вплинув на всі сфери життя людини, в тому числі й на світ мистецтва. Історія цифрового мистецтва, популярність якого зростає з початком нового тисячоліття, є унікальним поєднанням традицій класичного мистецтва і комп'ютерних технологій.

ЦИФРОВІ ГРАФІКА Й ЖИВОПИС

Нові медіа створюють віртуальну реальність, яка захоплює нас з головою. Сила нового мистецтва така, що ми опиняємося у вигаданому світі, до якого насправді не належимо. Найяскравіші приклади° — комп'ютерна графіка і живопис.

Комп'ютерне або **цифрове мистецтво** — напрям медіамистецтва, заснований на використанні комп'ютера, інформаційних технологій як основи для художнього твору.

Основна відмінність традиційного мистецтва від цифрового полягає в способі створення зображень. У традиційному мистецтві художник/художниця для картини використовує полотно і фарби. У цифровому образотворчому мистецтві основою слугують монітор комп'ютера і художні програми.

Д. Хокні. Повалені дерева у
Волтгейті

М. Делон. За маскою

Розгляньте твори цифрового живопису. Із якими жанрами традиційного мистецтва вони пов'язані? Поміркуйте, у чому переваги цифрового мистецтва.

Якщо комп'ютерний живопис — це здебільшого суто мистецький прояв, то основними сферами застосування технологій комп'ютерної графіки є кіно, телебачення, Інтернет, обробка цифрових світлин, комп'ютерні ігри та системи віртуальної реальності.

Засоби комп'ютерної графіки	
Апаратні	Програмні
• Відеокарта • Монітор • Принтер • Сканер • Плотер • Цифрова фотокамера • Графічний планшет	• Програми для перегляду зображень • Графічні редактори • Програми розпізнавання зображень • Програми опрацювання зображень

Пригадайте відомі вам засоби комп'ютерної графіки, за допомогою яких ви маєте можливість створювати тематичні роботи.

Намалюйте ескіз для цифрової графічної роботи «Дружні обійми», використовуючи прийом стилізації зображень. Розкажіть, який комп'ютерний інструментарій потрібен для переведення ескізу в графічне зображення.

Дізнайтеся про комп'ютерний живопис. Порівняйте його твори з традиційним образотворчим мистецтвом. Що між ними спільного? Чим вони різняться? Які вам більше імпонують і чому?

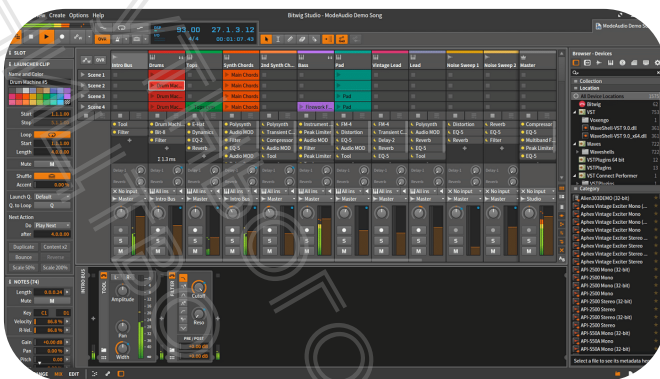
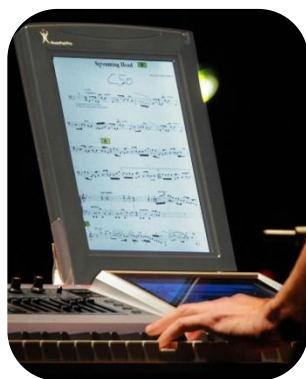

ЦИФРОВА МУЗИКА

У наш час цифрові технології мають сильний вплив на мистецьку галузь. Процес запису музичних творів нині здійснюється завдяки цифровому звукозапису.

! **Звукозапис** — це процес запису звукової інформації з метою її збереження і подальшого відтворення. Звукозаписом називають також записану музику.

! **Цифрова музика** — це спосіб створення й відтворення музичних творів за допомогою комп'ютерних програм.

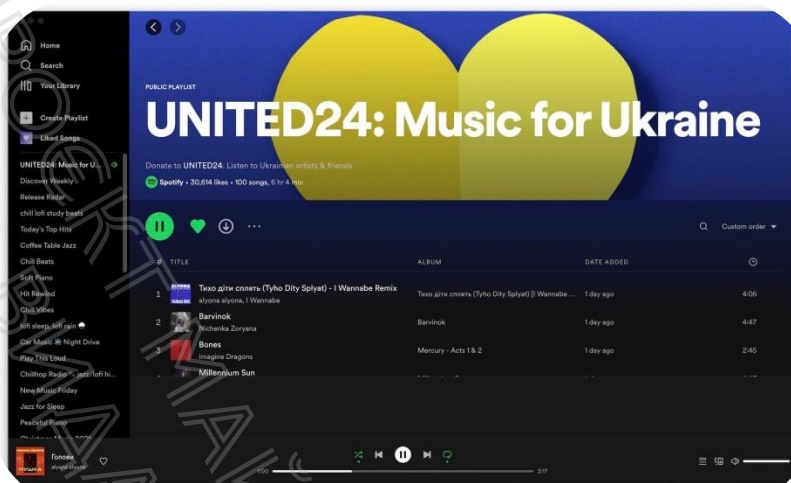

Створення музичних творів за допомогою комп'ютерних програм і редакторів

Цифрову музику ще називають музикою у форматі MP3. Термін **цифрова музика** ми використовуємо лише тоді, коли порівнюємо її з аналоговими носіями, де звук зберігається на магнітних стрічках або на вінілових записах.

Послухайте і зробіть порівняльну характеристику звучань вальсу «Дунайські хвилі» румунського композитора Іона Івановича. Перше звучання — механічний запис 1949 р. джазового оркестру, а друге — цифровий запис сучасного естрадного оркестру.

Spotify — інтернет-сервіс, який дозволяє слухати музичні композиції, не завантажуючи їх на власний пристрій. Цей сервіс доступний у вигляді веб-сайту та електронних додатків для різних гаджетів.

Одним із найбільш відомих джерел цифрової музики є компакт-диск, принципом роботи якого є зчитування лазером його поверхні. Прикладом цифрового аудіофайлу є MP3, який можна завантажити з Інтернету та прослухати на мобільному пристрої або комп'ютері.

Цифрові аудіо технології використовують для запису та розповсюдження будь-яких музичних творів. Спеціальні аудіо системи здатні перетворювати в цифровий формат, зручно зберігати, передавати та отримувати звуковий сигнал. Окрім того, вони дозволяють робити безліч копій музичних треків без будь-якого погіршення якості звучання.

Підготуйте презентацію на тему «Цифрові технології у моєму житті», використовуючи ілюстративний музичний матеріал.

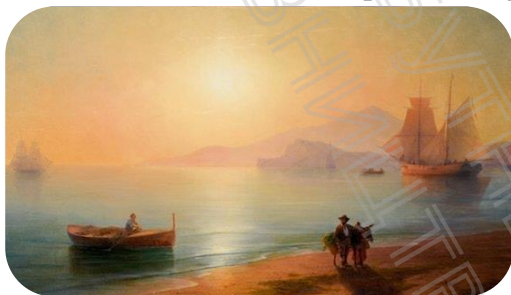
ПЕРЕВІРИМО СВОЇ ЗНАННЯ

1. Визначте найголовніше в жанрі пейзажу. Оберіть правильну відповідь.

- а) Відобразити найгарніші краєвиди природи.
- б) Передати враження людини від споглядання природи.
- в) Показати майстерність у реалістичному копіюванні природи.

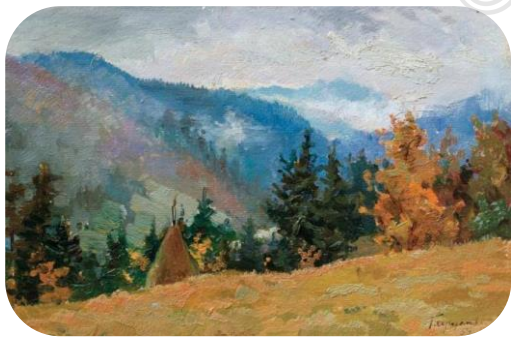
2. Опишіть пейзажні твори за жанровими особливостями.

І. Айвазовський.
Неаполітанська затока

М. Коган-Шац.
У парку

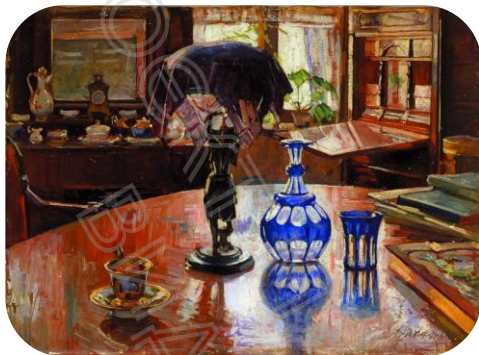

М. Глушенко.
Карпати

В. Орловський.
Літо в Україні

3. Визначте жанри, поєднані у творах. Розкажіть, який із жанрів є провідним у кожному з них.

О. Шовкуненко.
Кімната

К. Швабе.
Улюбленці імператорської родини

1. Встановіть відповідність між авторами і музичними творами.

Е. Л. Веббер

М. Чурльоніс

Ф. Шопен

«Прелюдія до мінор»

«Соната №15»

«Кішки»

2. Визначте порядок елементів у побудові сюїти/сюїтного циклу.
Вкажіть відповідні літери.

I <i>частина</i>	
II <i>частина</i>	
III <i>частина</i>	
IV <i>частина</i>	

А	Сарабанда (велична хода)
Б	Алеманда (танець-хода)
В	Жига (рухливий танець)
Г	Куранта (парний танець)

3. Встановіть відповідність між авторами й музичними творами.
Вкажіть жанри цих творів.

Д. Барвінський
М. Лисенко
Л. Бетховен
К. Черні

«Місячна...»
«Школа швидкості»
«Українська...»
«Прощальний»

Ноктюрн
Соната
Сюїта
Етюд

МИСТЕЦТВО

6 клас

Особливості підручника

- Органічне поєднання образотворчої та музичної складових у кожній темі сприяють збагаченню емоційної сфери та естетичного досвіду учнівства, розвитку художнього смаку.
- Твори мистецтва спрямовані на виховання шанобливого ставлення до національної та світової культурної спадщини.
- Мистецькі проекти формують уміння визначати власні художні інтереси й потреби, сприяють проявам творчої ініціативи.
- Ілюстративний та музичний матеріали розкривають жанрове багатство різних видів мистецтва, втілюють ідеї краси, людяності, любові до природи, Батьківщини.

